

An abstract painting featuring four stylized human figures. The figures are rendered in a cubist or expressionist style, with bold outlines and a rich palette of colors including red, yellow, green, blue, and pink. The figures are layered and partially obscured by each other, creating a sense of depth and complexity. The background is a mix of these colors, with some areas appearing more saturated than others.

IN GOED GEZELSCHAP

Gearrangeerde ontmoetingen
tussen mensen die in armoede leven
en mensen die niet in armoede leven.

INHOUDSTAFEL

2

IN GOED
GEZELSCHAP

Inhoud

0 Voorwoord

1 De ontdekking van elkaars wereld

hoe armen en niet-armen elkaar reeds 11 jaar beter leren kennen

1.1 Duo-uitstappen met 'Een paar apart'

1.2 Het Cultuurcafé krijgt een eigen dynamiek

1.3 'Aangen@me kennismaking'

2 Armen en niet-armen ontmoeten elkaar

tijdens cultuuruitstappen,
computerlessen en vrijwilligerswerk

2.1 Een ruimer sociaal netwerk

2.2 Samen proeven van cultuur

- Hoe verloopt het praktisch?
- Een 'aparte samenwerking' tussen de sociale en de culturele sector

2.3 Op verkenning met het Cultuurcafé

- De eigen programmatie
- De maandelijkse vergadering van 'Een paar apart'
- Ontdekkingen in groep
- Sociaalartistieke projecten en workshops
- Groepsuitstappen met de 2-europas

2.4 Een brug over de digitale kloof

- Veel praktische organisatie
- Mensen in armoede als cobegeleider

2.5 Samen aan de slag

- Doe-ateliers multimedia
- Een middagje vrijwilligerswerk

3 Methodiek

per twee, per drie, in kleine groep

3.1 Bekendmaking en werving

- Hoe bereik je de deelnemers?
- Uitleg over het project
- Waarom stappen mensen in een project?

3.2 Wederzijdse kennismaking

- Tot welke groep behoort iemand?
- Wie met wie?
- In duo of met meer?

3.3 Keuze van uitstappen of taken

- Wat gaan we doen?
- Vrijwilligerswerk is minder vrijblijvend

3.4 Praktische afspraken

- Afspraken nakomen is niet altijd eenvoudig
- Deelnemer of vrijwilliger?
- Afhaken en volhouden

3.5 De deelnemers en vrijwilligers worden kennissen van elkaar

- Het gaat nooit vanzelf
- Verwachtingen komen niet altijd uit
- Het is altijd leerrijk
- Het lukt niet altijd

3.6 Ondersteuning en coaching

- Een luisterend oor
- Zorgvuldige begeleiding

3.7 Netwerkverruiming en doorstroming van mensen die het project ontgroeien

- Het opent nieuwe werelden
- Doorgroeien

*Niet willen meedoen is een keuze.
Niet kunnen meedoen is uitsluiting.*

4 Drempels wegwerken

een permanente dialoog tussen mensen in armoede en de samenleving

4.1 Wat is structureel werken?

4.2 Cultuurdrempels

4.3 ICT drempels

4.4 Drempels in het vrijwilligerswerk

Korting voor cultuur

5 Getuigenissen

- “Ik ga altijd met een blij gevoel naar huis” Marleen Obijn
- “Je bent er dan eens tussenuit, van tussen die 4 muren” Lutgart Simoens
- “Ik sta nu veel steviger in mijn schoenen” Nancy Heynen
- “Ik heb nu veel meer zelfvertrouwen” Konnie Maes
- “Ik ben altijd blij als ik die mensen zie” Jacqueline Thoen
- “Die contacten doen me nadenken over mezelf” Els Dequeecker
- “Ik leerde zelf ook heel veel van de deelnemers” Guy Petit
- “Het is een hobby én ik help mensen. Dat is toch mooi.” Alex Theus

6 “Over mijn leven praten is mijn job”

Elf jaar ervaring als ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting
Interview met Annemie Wuyts en Chris Haesendonckx

"Iedereen vertrekt bij zijn geboorte met een rugzakje. Wie in armoede geboren wordt, vertrekt met andere dingen dan wie in een kansrijke omgeving opgroeit. Dat gaat over scholing, werk, inkomen, gezondheid, huisvesting, rechtsbijstand, het gevoel een volwaardig burger te zijn, erbij te horen, te kunnen kiezen voor cultuur, sport, ontspanning, politiek... Over steun kunnen geven en krijgen in het gezin, de familie, kennissen, vrienden. Mensen in armoede hebben van al die zaken meestal te weinig in hun rugzak."

Annemie Wuyts
ervaringsdeskundige in de armoede
en sociale uitsluiting

Het hoofd van mensen in armoede zit vaak vol problemen. Er lopen dingen mis met hun kinderen, hun huis, hun inkomen, hun gezondheid... dat belast hen, elke dag. 'Een paar apart' en 'Aangen@me kennismaking' proberen daarin een klein tegengewicht te vormen. Mensen in armoede en mensen die niet in armoede leven trekken samen op om iets leuk te doen, in een ontspannen sfeer, tijdens hun vrije tijd. Ze doen een culturele uitstap, spreken af op café, leren met een computer werken, zetten zich in als vrijwilliger, doen samen dingen die ze zonder het project nooit samen zouden doen.

Bij een vereniging waar armen het woord nemen, komen mensen in armoede samen. Ze leren elkaar kennen, wisselen ervaringen uit en worden zich bewuster van hun situatie. Samen zetten ze stappen naar het beleid om verbeterpunten aan te kaarten. Dat deden en doen ze meestal in groep, lotgenoten onder elkaar. Die verbondenheid is een bron van kracht. Ze biedt echter weinig kansen om ook contacten te leggen met mensen die niet in armoede leven. Die informele contacten kunnen nochtans een extra hefboom zijn om uit de armoede te geraken. Daarom sloegen Samenlevingsopbouw Antwerpen stad en Recht-Op, een vereniging waar armen het woord nemen de handen in elkaar, op zoek naar uitwegen om dat patroon van 'ons kent ons' te doorbreken.

‘Een paar apart’ startte in 1999. Beide organisaties stelden van in het begin een personeelslid ter beschikking om het project te leiden: een projectwerker die zelf geen armoedeachtergrond heeft, en een ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting. In 2005 kwamen er twee personeelsleden bij. Samen zetten zij hun schouders onder ‘Een paar apart’ en de projecten die er op volgden. Dit boekje is een neerslag van hun zoektocht en van iedereen die mee op pad ging. Gedurende elf jaar groeiden er projecten en initiatieven in duo, per drie, in kleine groepjes, in grote groepen. Honderden, duizenden mensen namen er aan deel en engageerden zich. Verschillende terreinen werden verkend: cultuur, ICT en vrijwilligerswerk. Telkens was de basisvraag: hoe kunnen mensen in armoede hun netwerk verruimen? Het antwoord ligt vervat in de getuigenissen, achteraan dit boekje.

Het project ‘Aangen@me kennismaking’ stopt eind 2010. Dit boekje is een deel van de afronding. Hopelijk is deze terugblik op meer dan tien jaar ervaring ook een inspiratiebron voor anderen om als ‘Een paar apart’ op weg te gaan. Misschien samen sporten? Of wandelzoektochten doen? Iets met de kinderen? Of samen op restaurant gaan? Dit boekje is een uitnodiging – en hopelijk een stimulans – voor anderen die ook in goed gezelschap op weg willen gaan, arm en niet-arm.

DE ONTDEKKING VAN ELKAARS WERELD

hoe armen en niet-armen elkaar reeds 11 jaar beter leren kennen

6

IN GOED
GEZELSCHAP

De ontdekking van
elkaars wereld

Mensen in armoede kennen weinig mensen die niet arm zijn. Zij hebben een beperkt sociaal netwerk en leven vaak geïsoleerd. De meesten vinden vooral hun gezin zeer belangrijk, het is de kern van hun leven. De kennissen die ze hebben, zijn meestal ook mensen in armoede. Ze kennen elkaar als lotgenoten. Hun contact met mensen die niet arm zijn, blijft meestal beperkt tot professionele relaties met mensen van maatschappelijke diensten en officiële instanties. Maar in hun gewone dagelijkse leven kennen ze amper mensen die niet arm zijn, en op eigen kracht leren ze die ook niet kennen. Nochtans zou dat een grote steun kunnen zijn in hun streven naar een beter leven.

‘Een paar apart’ doorbreekt dat isolement. Wanneer twee mensen samen leuke dingen doen, leren ze elkaar beter kennen, en hopelijk ook waarderen. Nieuwe mensen ontmoeten betekent ook nieuwe dingen leren kennen, geconfronteerd worden met een andere kijk op het leven en een andere manier om daar mee om te gaan. Het is vaak een bron van inspiratie en daar

is het om te doen: als mensen in armoede een positief gevoel overhouden aan het contact met iemand ‘die het beter doet in het leven’, dan zal dat misschien ook hun zelfwaardering versterken. Erkenning en aandacht in een positieve sfeer werken immers heilzaam. Het kunnen zaadjes zijn voor meer weerbaarheid en meer veerkracht in het leven. Dat is ook belangrijk voor de maatschappij in haar geheel: wanneer mensen meer aansluiting vinden bij elkaar, vermindert de uitsluiting.

Dat het contact tussen iemand die arm is en iemand die niet arm is positief verloopt, is niet vanzelfsprekend. Mensen met een verschillende sociale achtergrond vertrekken vaak van vooroordelen tegenover elkaar. Wanneer ze elkaar beter leren kennen kan dat wijzigen, maar vooroordelen kunnen ook versterkt worden. Om dat te vermijden is er nogal wat inlevingsvermogen, geduld en bereidheid van twee kanten nodig. Ze moeten open staan voor elkaars leefwereld, voor andere gewoonten en andere gedachten. Voor de projectwerkers was het steeds een belangrijke taak om dat soms moeilijke en niet-spontane proces zorgvuldig te begeleiden.

1.1 Duo-uitstappen met ‘Een paar apart’

Het verhaal van ‘Een paar apart’ begint op het Kiel. Toen de projectwerkers enkele leden van Recht-Op voorstelden om een groep te maken van mensen in armoede en mensen die niet in armoede leven, sloeg dat idee meteen aan. Vijftien mensen in armoede stelden zich kandidaat. De projectwerkers vonden ook vier mensen die niet in armoede leven en graag wilden meedoen.*

Aanvankelijk gebeurden de contacten in groep. Eerst werd besproken hoe de deelnemers elkaar beter zouden kunnen leren kennen, en al snel was het antwoord ‘door samen dingen te doen’. Ze gingen wandelen in het park, samen een terrasje doen of ‘wallyballen’ in de sportzaal om de hoek. Dat was leuk – veel leuker dan vergaderen – maar toch liep het anders dan gedacht. Wie elkaar al kende trok met elkaar op, voor het overige bleven de contacten beperkt tot ‘goedendag en tot ziens’. Veel persoonlijk contact was er niet, in een groep komt dat blijkbaar niet zomaar tot stand.

Die persoonlijke contacten zouden makkelijker ontstaan door dingen per twee te doen. Het contact tussen twee mensen verloopt immers anders dan in groep. Dus werden er duo’s gevormd van iemand in armoede en iemand die niet in armoede leeft. Die duo’s gingen samen op stap en zo groeide ‘Een paar apart’ spontaan tot een formule die alle betrokkenen zagen zitten.

Cultuur biedt veel kansen op ontmoeting en ontplooiing. Het is interessant en plezierig. Er is voor elk wat wils. En er is altijd wel ergens iets te doen: muziek, musea, toneel, dans, uitstappen, bezoeken, enzovoort. Voor mensen in armoede is dit vaak een ongekende wereld. Ze zijn hooguit ooit eens op uitstap geweest met de klas of met de instelling waar ze als kind geplaatst waren. Zij blijven liever thuis, zijn zelden ergens lid van en hoe ruim het culturaanbod ook is, ze kennen het niet of het spreekt hen niet aan. De drempel om deel te nemen aan cultuur is hoog en vaak ook een kwestie van te weinig geld, tijd, info, voorkennis ... Mensen in armoede vinden dat dikwijls ‘niks voor mensen zoals wij’.

‘EEN PAAR APART’ IS EEN KIND VAN ZIJN TIJD

‘Een paar apart’ vond de duomethodiek niet uit. De HIV-buddy’s hadden al een hele geschiedenis – eerst in Nederland, daarna ook in Vlaanderen. Ook de psychiatrie in Nederland kende reeds de zogenaamde ‘Maatjes-projecten’. Het vernieuwende aan ‘Een paar apart’ is de toepassing van deze duomethodiek in de armoede-bestrijding: mensen in armoede verruimen hun sociaal netwerk via individuele contacten met mensen die niet in armoede leven.

In 2005 schreven Recht-Op en Samenlevingsopbouw Antwerpen stad hun ervaringen neer in de brochure ‘Een paar apart. Gearrangeerde ontmoetingen tussen mensen die in armoede leven en mensen die niet in armoede leven’. Er kwamen veel reacties, uit heel Vlaanderen. De methodiek vond ook in andere sectoren ingang. Een voorbeeld in het opbouwwerk is het project Tweespraak, waar een autochtone Antwerpenaar met een nieuwkomer Nederlands praat, om zo de taal te leren. Ook elders vond de duomethodiek zijn weg om het emancipatorisch proces van mensen te ondersteunen.

* Naarmate het project evolueerde, werd er altijd gestreefd naar een gelijk aantal arme en niet-arme deelnemers.

Toch kozen Recht-Op en Samenlevingsopbouw Antwerpen stad om met 'Een paar apart' de culturele wereld te verkennen. Per twee op stap gaan is leuk, zeker als het klikt. Een avondje uit biedt de kans op gedeelde ervaringen, en voor en na heb je altijd iets om over te praten – en in dit geval een keer niet over problemen, daar moeten mensen in armoede al genoeg over praten. Van in het begin was er het geloof dat cultuur een meerwaarde zou bieden en dat 'Een paar apart' een rol kon spelen om armoededrempels te slechten. Samen op uitstap gaan opent een nieuwe wereld die de deelnemers aanvankelijk niet kennen. Cultuur verrijkt de geest en eens ze die wereld kennen, beleven ze er veel plezier aan. Het isolement van armoede wordt even doorbroken. Bovendien voorzag de overheid subsidies voor cultuurparticipatie, waardoor dit project mogelijk werd. In Antwerpen kreeg 'Een paar apart' na verloop van tijd ook financiële steun van het OCMW.

De ontmoetingen van 'Een paar apart' zijn gearrangeerde ontmoetingen. Ze gebeuren niet spontaan, wel in een informele context. Gewoon een fijne middag of avond, daar gaat het om. Waar kon werden drempels weggewerkt: kosten voor tickets, vervoer, kinderopvang, info over het cultuuraanbod ... praktische problemen kunnen altijd opgelost worden. Maar sommige drempels zijn voor mensen in armoede veel moeilijker weg te werken. Thuis of in hun kennissenkring is er niemand die belangstelling heeft voor hun culturele interesses, eerder integendeel. En als ze ergens naartoe gaan, lezen ze in de blik van anderen dat ze zich moeten schamen over hoe ze leven. Of dat ze hun geld en tijd beter zouden besteden aan andere dingen dan cultuur. Die drempels overwinnen vergt een grote motivatie en innerlijke kracht. Zeker voor mensen in armoede is de verruiming van hun netwerk vaak een lange, moeilijke weg. Uitsluiting tegengaan vraagt een volgehouden inspanning, ook van de betrokkene.

Wie samen op stap wil gaan, moet eerst afspreken. De praktische afspraken verliepen aanvankelijk via de projectwerkers. Die manier van werken bleek al snel voor verbetering vatbaar. Er was nood aan een formule zonder tussenpersoon, waardoor het makkelijker werd elkaar te contacteren en afspraken te maken. Een ideale plek daarvoor is het café, en zo ontstond het Cultuurcafé. Twee keer per maand kwamen de deelnemers van 'Een paar apart' samen in buurthuis De Tiret en bekeken daar het cultuuraanbod in de stad. Ze maakten er afspraken en bereidden hun duo-uitstappen voor. Het Cultuurcafé werd het perfecte kader en ook de uitvalsbasis voor 'Een paar apart'. Die contacten met het buurthuis hadden bovendien een gunstig effect. Vrijwilligers van het buurthuis maakten kennis met het Cultuurcafé en de deelnemers van 'Een paar apart' leerden het buurthuis beter kennen. Ze begonnen zich daar thuis te voelen en deden soms mee aan activiteiten, ook als vrijwilliger.

1.2 Het Cultuurcafé krijgt een eigen dynamiek

Van in het begin was het Cultuurcafé de organisatorische uitvalsbasis van 'Een paar apart'. Dat is nog altijd zo, het bepaalt de hartslag van de werking. Het Cultuurcafé ontwikkelde ook een eigen dynamiek. De eerste kleine optredens voor de leden van 'Een paar apart' sloegen meteen aan. Omdat het programma in het buurthuis zo gezellig was en ook veel mensen aansprak, werd het al snel opengesteld voor de buurt. Zo ontstond de samenwerking met De Kern, het stedelijk cultuurcentrum in Wilrijk dat ook het Kiel onder zijn hoede had. Het eerste jaar werd samen uitgezocht hoe dat culturaanbod best georganiseerd werd en gaandeweg werd de samenwerking intensiever. De optredens die De Kern samen met het buurthuis organiseerde, trokken steeds meer volk. Voor alle betrokkenen werd dit een win-win situatie. Het spontane overleg breidde zich uit tot een breder overleg in de wijk en zo ontstond bijvoorbeeld de driemaandelijks Kielse Klanken Krant met het lokale culturaanbod.

Naast de uitbouw van dat aanbod, hadden veel verenigingen op het Kiel ook nood aan lokalen voor hun werking. Zij sloegen de handen in elkaar en konden de stad overtuigen om een oude bibliotheek om te bouwen tot een cultureel ontmoetingshuis. Nova, een prachtig oud gebouw tussen de sociale woonblokken, is sinds zijn oprichting in 2006 de culturele motor van het Kiel. De Cultuurcafés vinden er nog steeds plaats.

In 2004 stelde het OCMW voor om een tweede Cultuurcafé te starten. Recht-Op was net begonnen met een nieuwe werking in Borgerhout, het nieuwe Cultuurcafé werd daaraan gekoppeld. Hoe goed het concept van het Cultuurcafé ook werkte, het bleek echter niet zomaar over te planten in een andere omgeving. Het werd een lange zoektocht naar culturele en sociale partners en naar geschikte locaties. Meer dan op het Kiel was er in Borgerhout een actief verenigingsleven en een cultuursector met uitstraling. Als nieuw initiatief is het dan een beetje zoeken naar een eigen plaats. Er was al snel een beperkte samenwerking met De Roma en met enkele buurt- en wijkcentra. Naast de optredens speelde het startende Cultuurcafé ook in op wat er leefde in de buurt – een tentoonstelling tijdens de Liefhebber Districtsmaand, samenwerking met Rataplan voor een productie in het buurttheater, een soepenproject dat in heel Borgerhout weerklink vond. De echte doorbraak van het Cultuurcafé in Borgerhout kwam er in 2007, in het nieuwe café van 't Werkhuys. Een volgende impuls was de officiële erkenning van De Roma en 't Werkhuys als cultuurcentra van de stad. Sindsdien gaan de Cultuurcafés door op deze twee locaties en is er een intensieve, structurele samenwerking.

‘Een paar apart’ maakte cultuur toegankelijk voor mensen in armoede. De Cultuurcafés waren het kloppend hart van de werking en zetten vanaf 2005 ook een belangrijke volgende stap: naast hun deelname aan ‘passieve cultuurparticipatie’ werden de deelnemers ook zelf actief. Ze deden mee aan workshops, dansten, maakten zelf tentoonstellingen, speelden toneel, verdiepten zich in literatuur, gingen op ontdekkingstocht naar cultuurhuizen, werkten mee aan een literaire voorstelling, enzovoort. In elk project werkten mensen in armoede samen met mensen die niet in armoede leven.

1.3 ‘Aangen@me kennismaking’

In 2006 zetten Recht-Op en Samenlevingsopbouw Antwerpen stad een nieuwe stap met ‘Aangen@me kennismaking’. Met computers leren werken leek een interessante piste om de duoworking in een andere context uit te bouwen. E-mails versturen, dingen opzoeken op het internet, spelletjes doen ... het sprak mensen aan, ook mensen in armoede. Bovendien bood werken rond ICT ook kansen op ontmoeting en netwerkverruiming. De ICT-wereld is echter niet zomaar toegankelijk voor mensen in armoede. Om uitsluiting te voorkomen, moet de digitale kloof overbrugd worden.

Van in het begin zocht ‘Aangen@me kennismaking’ contact met Digipolis, de stedelijke dienst voor informatica in Antwerpen. Zij hadden oog voor het overbruggen van de digitale kloof, bijvoorbeeld door een breed cursusaanbod te organiseren, het aanbod dichter naar de buurten te brengen, enzovoort. Digipolis had op dat ogenblik echter niet voldoende middelen om alle plannen te realiseren. Daarom startte ‘Aangen@me kennismaking’ zelf met buurtgerichte computercursussen. De groep deelnemers was altijd een mix van mensen in armoede en mensen die niet in armoede leven. Voor, tijdens en na de les leerden die elkaar beter kennen. Digipolis steunde het project met cursusmateriaal en een korte opleiding voor lesgevers en cobegeleiders, een samenwerking die altijd gebleven is.

Nogal wat Antwerpse organisaties werkten rond de digitale kloof voor mensen uit kansengroepen. In 2007 bracht het OCMW hen samen in de Digibrug, een platform voor overleg en samenwerking tussen stad, OCMW, ATEL, Buurtcentrum Posthof, Antwerpen.be-centrum, Samenlevingsopbouw

Antwerpen stad en 'Aangen@me kennismaking'. Een van de eerste gezamenlijke acties was de onderlinge afstemming van het cursusaanbod voor kansengroepen. Daaruit ontstonden de Digipunten, stedelijke open computercentra waar bewoners gemakkelijk en goedkoop gebruik kunnen maken van computers en het internet. De Digipunten bieden ook cursussen en workshops voor beginners aan. Daardoor was het voor 'Aangen@me kennismaking' niet langer zinvol die cursussen zelf te blijven geven. De vrijwilligers werkten nieuwe cursussen uit, als aanvulling op het aanbod in de Digipunten.

In 2008 zette 'Aangen@me kennismaking' een stap verder, opnieuw in de filosofie van 'Een paar apart'. Er werden duo's lesgevers gevormd van iemand die in armoede leeft en iemand die niet in armoede leeft. Later werden dat trio's. Het project maakte dus de overstap van 'het overbruggen van de digitale kloof' naar 'mensen in armoede de kans geven zich als vrijwilliger te engageren'. Vrijwilligerswerk is immers ook een uitgelezen terrein voor ontmoeting en netwerkverruiming. Het lukte vlot om voldoende kandidaten te vinden om in duo of trio les te geven.

De cursussen hadden succes, het aanbod nam toe, het werd een organisatorische uitdaging om alles permanent vlot te laten verlopen. Voor de lesgevers en cobegeleiders betekende dit een meer dan behoorlijke taakspanning, er werd veel verwacht. Voor sommige mensen was dit te hoog gegrepen. Ze hadden wel belangstelling om dingen met de computer te doen, maar lesgeven of cobegeleider zijn was niet hun ding. Er werd gezocht naar een project met een lagere taakspanning en zo ontstonden de doe-ateliers. Daarin voert een groepje van 3 à 5 vrijwilligers opdrachten uit met computers en met nieuwe media, bijvoorbeeld video's omzetten op dvd of dia's scannen op de computer. Arm en niet-arm werken er samen, leren elkaar kennen en voeren ondertussen opdrachten uit voor klanten.

In 2009 werkte 'Aangen@me kennismaking' mee aan het congres en aan de publicatie 'Vrijwillig werkt. Aan de slag met vrijwilligers uit kansengroepen'. Het is een verslag van hun en andere ervaringen en ook een oproep aan het vrijwilligerswerk om zich open te stellen voor mensen in armoede. In 2011 plant Samenlevingsopbouw Antwerpen stad een nieuw project om, volgens de methodiek van 'Een paar apart', ook daar drempels weg te werken voor mensen uit kansengroepen.

"Autonomie valt niet van buitenaf af te dwingen. Maakbaarheidsambities zijn daarom een valkuil: empowerment kan niet 'gegeven' of opgelegd worden aan anderen, men kan anderen niet 'empoweren'. Personen of groepen die verder staan in hun proces van empowerment kunnen wel de nodige condities, een faciliterend klimaat, creëren om empowerment te stimuleren bij personen of groepen die nog niet zo ver staan. 'To enable' of 'mogelijk maken' drukt dat treffend uit. 'Enabling niches' zijn omgevingen die mensen stimuleren en ondersteunen om te groeien in hun krachten, die uitnodigen tot zelfontplooiing."

Tine Van Regenmortel

* In: Verbindend werken in de hulpverlening: bouwsteen voor een veerkrachtige samenleving, p134

ARMEN EN NIET-ARMEN ONTMOETEN ELKAAR

cultuuruitstappen, computerlessen en vrijwilligerswerk

12

IN GOED
GEZELSCHAP

Armen en niet-armen
ontmoeten elkaar

2.1 Een ruimer sociaal netwerk

Het eerste doel van 'Een paar apart' is 'netwerkverruiming'. 'Een paar apart' creëert ontmoetingsplekken voor mensen die elkaar normaal gezien niet leren kennen. Door die kennismaking leren ze ook een voor hen vreemde leefwereld kennen. Voor mensen in armoede biedt dit kansen om hun isolement te doorbreken en zo sterker te staan in het leven. Voor niet-armen is het een persoonlijke kennismaking met een andere leefwereld en vaak een manier om vorm te geven aan hun solidariteit met de kwetsbaren in onze samenleving.

Naast netwerkverruiming heeft elk project ook andere doelen. Die hangen altijd samen met het thema waar rond gewerkt wordt: cultuurparticipatie, overbruggen van de digitale kloof, toegankelijkheid van vrijwilligerswerk voor mensen in armoede. Elke invalshoek heeft zijn eigen kansen en beperkingen. Dit hoofdstuk beschrijft de uitwerking van dezelfde ontmoetingsgedachte in de verschillende praktijken.

2.2 Samen proeven van cultuur

Zowel op het Kiel als in Borgerhout bestaat de groep van 'Een paar apart' uit een 40-tal deelnemers, gelijk verdeeld over armen en niet-armen. Zij organiseren zelf hun duo-uitstappen en bepalen zelf waar ze naartoe gaan. Het aantal uitstappen verschilt van maand tot maand. Soms zijn er dat slechts een vijftal, in een drukke periode kan dat oplopen tot twintig duo's per maand.

De culturele smaak van de deelnemers is erg divers. Populaire cultuurhuizen zijn het EWT-theater, De Roma, Multatulitheater, Peerdestal van Napoleon, Fakkeltheater, Arenberg. Veel mensen kregen inmiddels ook interesse in opera. Klassieke muziek en experimenteel theater spreken minder aan en repertoiretooneel vraagt dikwijls te veel voorkennis. Commerciële voorstellingen zoals musicals, Studio 100 of voorstellingen in het Sportpaleis, zijn altijd erg in trek.

Hoe verloopt het praktisch?

Alle deelnemers van 'Een paar apart' komen twee of drie keer per maand naar het Cultuurcafé. Iedereen wordt gevraagd om regelmatig aanwezig te zijn. Dat bevordert de groepsvorming. De deelnemers worden gestimuleerd om zelf initiatief te nemen en anderen aan te spreken. Voor nieuwe deelnemers was het aanvankelijk niet meteen duidelijk wie lid was van 'Een paar apart' en welke mensen gewoon naar het Cultuurcafé kwamen. Daar zochten ze een praktische oplossing voor. Cultuurcafé Nova stelde een deelnemersboek samen waarin iedereen zichzelf voorstelt en ook kan zien met wie hij op uitstap kan. In Cultuurcafé Borgerhout dragen de deelnemers van 'Een paar apart' een badge met hun naam erop in oranje of groen. Zo weten ze wie ze kunnen aanspreken om samen op stap te gaan.

Iedereen kiest zelf zijn duopartner. Het is de bedoeling om met verschillende deelnemers op stap te gaan en dus geen vaste duo's te vormen. Het is ook niet de bedoeling dat twee duo's samen naar dezelfde voorstelling gaan - uitzonderingen daarop zijn soms succesvoorstellingen en kindervoorstellingen voor het gezin. Formules zoals een gezinsuitstap, een uitstap in groep, of een uitstap 'onder elkaar', passen niet in het project.

In het Cultuurcafé is alles voorhanden om een uitstap te organiseren. De deelnemers kunnen er kennismaken met het cultuuraanbod, er is een infostand met folders, een internetaansluiting om zelf [te leren] opzoeken, een stadsplan en de uurregelingen van het openbaar vervoer, enzovoort. Elk duo bepaalt zelf waar en wanneer ze ergens naartoe gaan. Ze zoeken zelf uit hoe ze er best kunnen geraken en als er praktische problemen zijn (bv. kinderopvang) wordt een oplossing gezocht. Wanneer een duo met elkaar een afspraak maakt, noteren ze dat op een reserveerblaadje en geven dat aan de projectwerker. De tickets bestellen ze zelf. Indien nodig helpen de projectwerkers daarbij. Mensen in armoede botsen immers vaak op drempels en knelpunten, maar al doende leren ze hoe dat werkt en waar ze info vinden en zo leren ze ook hun angsten overwinnen. Als de tickets besteld zijn, liggen die klaar tijdens het volgende Cultuurcafé, of soms ook aan de kassa van het cultuurhuis.

Wie nieuw is in het project, krijgt de tickets gratis. Nieuwe deelnemers krijgen zo een half jaar de kans om de werking en het cultuuraanbod te leren kennen. Eens ze meedraaien in 'Een paar apart' betaalt elke deelnemer 1 euro per uitstap – een klein bedrag dat voor sommigen toch moeilijk bij elkaar te krijgen is. De eigen bijdrage stimuleert hen om goed uit te zoeken waar ze precies naartoe willen gaan. De rest van de ticketprijs wordt door het project betaald. Het geld komt voor 80 procent van subsidies, Recht-Op betaalt de resterende 20 procent. * Om toch de waarde van de ticketprijzen te leren kennen, krijgt elke deelnemer een budgetkaart. Daarop staat een bedrag dat ze aan uitstappen mogen besteden. Dat bedrag varieert elk jaar (124 euro,

* Zie ook 'Korting voor cultuur', p 53

75 euro ...]. Per uitstap trekken ze de reële ticketprijs van hun budgetkaart af. Als hun budget op is, kunnen ze geen uitstappen meer doen. Ze bepalen dus zelf of ze bijvoorbeeld naar enkele dure voorstellingen gaan of liever naar veel goedkopere.

Elk duo spreekt zelf plaats en uur van samenkomst af. Dat kan in het Cultuurcafé, aan de tramhalte, bij elkaar thuis als ze in de buurt wonen, een centraal punt in de stad of aan de inkom van het cultuurhuis zelf. Meestal spreken ze een half uur voor de voorstelling met elkaar af. Indien er iets tussenkomt, moeten ze elkaar of de projectwerker verwittigen. Voor de voorstelling, tijdens de pauze en ook nadien, is er tijd om als duo een praatje te doen. Zo kunnen ze elkaar beter leren kennen of van gedachten wisselen over de voorstelling. En meestal is het 'samen uit, samen thuis'.

Een 'aparte samenwerking' tussen de sociale en de culturele sector

Het idee van 'Een paar apart' en ook van de Cultuurcafés vond zijn oorsprong bij Recht-Op en Samenlevingsopbouw Antwerpen stad. Als sociale organisaties gingen zij op zoek naar een partner in de culturele sector. Op het Kiel werd dat ontmoetingscentrum Nova-Kiel, in Borgerhout zijn dat De Roma en 't Werkhuys. Die samenwerking tussen de sociale en de culturele sector zorgt er al elf jaar voor dat cultuur toegankelijk wordt voor generatiearmen. Zulke langdurige samenwerking is nog niet vaak gezien.

De taakverdeling in de Cultuurcafés is duidelijk. De culturele partner zorgt voor de locatie, de programmatie, de logistiek en de praktische omkadering. Zij zorgen ervoor dat er in het Cultuurcafé iets te doen is. De sociale partner zorgt voor de duowerking van 'Een paar apart' en voor de toeleiding van deelnemers die op eigen kracht de weg naar het cultuurcentrum niet vinden. Het gewone publiek vindt die weg wel zelf, maar mensen in armoede moet je echt opzoeken. Zij zetten die stap immers niet op eigen initiatief. Zij kennen dat niet, het interesseert hen niet, ze hebben er schrik van. Hen stimuleren om toch die stap te zetten, vraagt veel geduld en energie.

De projectwerkers steken daar heel veel tijd in. Ze moeten een vertrouwensband opbouwen. Soms duurt het maanden voor ze iemand kunnen aanspreken om eens mee te gaan. Ze bellen of sturen sms'jes als er iets te doen is in het Cultuurcafé. Ze nodigen hen uit en verwelkomen hen. Als deelnemers niet opdagen, polsen ze nadien hoe dat komt en nodigen hen opnieuw uit. Ze stimuleren hen om eens te proberen. Elke nieuwe deelnemer is een overwinning. Het aantal deelnemers aan 'Een paar apart' op peil houden, vraagt een permanente inspanning. Uit je isolement stappen, is immers niet eenvoudig. Ook mensen die al langer meedraaien, vragen blijvende aandacht. De projectwerkers spreken hen aan en vragen hoe hun uitstap was, of het klikte met de duopartner, of ze misschien iets willen vertellen wat misgelopen is, enzovoort. Het is veel luisteren en tijd maken, altijd weer. Dat die inspanning loont, blijkt duidelijk uit de getuigenissen van deelnemers. Maar zij moesten wel eerst overtuigd worden die stap in het onbekende te zetten.

Een culturele partner zal nooit zoveel tijd en energie investeren in individuele klantenbinding. Vanuit hun publiekswerking investeren zij er wel in om een zo breed mogelijk publiek te bereiken, ook kansarmen. Daarvoor werken ze samen met organisaties voor senioren, jongeren, allochtonen, generatiearmen, enzovoort. Door die netwerking bereiken zij mensen die anders niet naar hun voorstellingen zouden komen. Mensen individueel aanspreken is echter niet hun gewoonte, ook al is dat voor sommige doelgroepen nodig. In het Cultuurcafé zorgt de sociale partner voor die persoonlijke band.

Dat verschil in benadering uit zich soms in concrete voorbeelden.

- Voor een cultuurcentrum is het belangrijk dat de zaal altijd zo vol mogelijk zit. Wanneer de ticketverkoop niet echt vlot, maken ze extra reclame - bijvoorbeeld bij 'Een paar apart'. Het lijkt dan alsof de mensen in armoede vooral de lege plaatsen moeten opvullen. Terwijl die ook, zoals iedereen, graag naar populaire voorstellingen gaan. Ze worden graag tijdig ingelicht, zodat ze tickets kunnen bestellen voor alles is uitverkocht.
- Mensen die niet gewend zijn om te lezen, vinden in een dikke programmabrochure niet wat ze zoeken. Flyers met beperkte info zijn veel handiger. Maar die zijn niet altijd beschikbaar.
- Wat zien de mensen graag? Wat kan je hen aanbevelen? Sociale werkers kennen te weinig van het culturele aanbod en kunnen dus niet altijd advies geven. Programmatoren van de cultuurhuizen kunnen de doelgroep dan weer niet altijd juist inschatten. Zij zijn niet echt vertrouwd met de wereld van armoede. Zo was er bijvoorbeeld een voorstelling over een gezin waar de ouders ineens verdwenen waren en de kinderen in een instelling geplaatst werden waar ze ook altijd gepest werden. Voor sommige deelnemers was dit een beetje té herkenbaar.

Het verschil in benadering tussen de sociale en de culturele sector vergt veel overleg. Hoe kan je de toegankelijkheid bevorderen? Welke programmatie spreekt aan? Door welke andere activiteiten in het cultuurcentrum zou een kansarm publiek zich aangesproken voelen - buurtmaaltijden, workshops, optredens ... Mensen in armoede zijn geen gemakkelijk publiek. Veel

mensen lopen daar in een bocht omheen. Je moet daar heel veel geduld voor hebben, mee leren omgaan en in investeren. Publiekswerkers moeten daar ook in groeien.

De sociale sector hecht erg veel belang aan die samenwerking. Enkel structurele samenwerking kan tot structurele veranderingen leiden. Het gaat om veel meer dan af en toe een leuk optreden organiseren. Geduldig overleg op organisatieniveau kan veel drempels de wereld uithelpen. Veel structurele drempels kunnen echter enkel op beleidsniveau worden weggewerkt. Het cultuurparticipatieplan van de stad Antwerpen biedt kansen om daar in de toekomst aan verder te werken.

Echte structurele inbedding zou betekenen dat cultuurhuizen het als hun eigen taak beschouwen om mensen in armoede te bereiken. In het cultuurcentrum de Werft in Geel bijvoorbeeld investeert de publiekswerking zeer intensief in kansarmen, mensen met een handicap, psychiatrische patiënten. Zij gaan dus een stap verder dan een samenwerking aangaan met een sociale partner. Zij vinden dat zij zelf invulling moeten geven aan participatie en gemeenschapsvorming voor alle inwoners. En dat werkt. Wie investeert in mensen, boekt resultaat.

2.3 Op verkenning met het Cultuurcafé

De Cultuurcafés zijn de organisatorische uitvalsbasis voor ‘Een paar apart’. In de loop der jaren ontwikkelden ze ook een eigen dynamiek, meestal in groep. Maar ook tijdens die activiteiten staan netwerkverruiming en cultuurparticipatie centraal.

De eigen programmatie

Elke maand is er in Nova Kiel een muziekoptreden en een Literair Café. In Borgerhout is er de ene maand een muziekoptreden in De Roma, de maand nadien een Literair Café in 't Werkhuys. De voorstellingen hebben een lage drempel en iedereen is er welkom, dus niet enkel mensen in armoede maar alle buurtbewoners. De keuze voor muziek en literatuur is al doende gegroeid. Zo waren filmvoorstellingen geen succes omdat ze – samen in het donker – weinig kans bieden op ontmoeting. En bij gezelschapsspelen was er weinig opkomst. Sommige dingen moeten groeien, andere worden afgevoerd.

- De muziekgroepen in het Cultuurcafé zijn meestal niet erg gekend, maar wel van hoog niveau. De programmatoren hebben een neus voor kwaliteit. Groepen als Wawadadakwa of Mira stonden er bijvoorbeeld op het podium, lang voor hun doorbraak. De optredens trekken altijd 50 à 100 bezoekers, waarvan een 25-tal deelnemers van ‘Een paar apart’.
- Het Literair Café nodigt telkens een BV uit om te vertellen over zijn drie favoriete boeken. Gekende gasten waren reeds Reinhilde Declerck, Robbe De Hert, Stanny Crets, Antje De Boeck, Warre Borgmans, Jaak Van Assche, Roos Van Acker, Youssef El Moussaoui, Phara Di Aguirre,

Rachida Lamrabet, enzovoort. Een Literair Café trekt gemiddeld een 40-tal bezoekers, waarvan een 12-tal deelnemers van 'Een paar apart'.

- Alle voorstellingen zijn gratis. De prijzen van de consumpties worden zo laag mogelijk gehouden. In Nova Kiel kost een drankje gemiddeld 1 euro. In Borgerhout krijgt elke deelnemer van 'Een paar apart' een drankbonnetje bij optredens in De Roma, en in 't Werkhuys een kortingskaart om drankjes aan 1 euro te kopen in plaats van 1,40 euro.

De maandelijkse vergadering van 'Een paar apart'

Vroeger regelden de deelnemers van 'Een paar apart' hun afspraken op de avonden dat er een muziekoptreden of een Literair Café was. Zij kwamen dan een uurtje vroeger om met elkaar af te spreken. Maar omdat het op die avonden altijd zo druk is, zijn er sinds 2008 aparte maandelijkse vergaderingen. Die zijn erg informatief en praktisch en versterken ook de groepsvorming onder de deelnemers. Er zijn telkens een 20-tal deelnemers. Die krijgen info over nieuwe projecten, leuke voorstellingen, het zomeraanbod in de stad, kortingsystemen, enzovoort. Ze wisselen onderling informatie uit over dingen die al dan niet zijn meegevallen. Er worden duoafspraken gemaakt en tickets verdeeld. En er is ook ruimte om dingen te bespreken: Wat zijn de cultuurcodes? Hoe lees je brochures? Welke gesubsidieerde initiatieven bestaan er? Welke drempels kom je tegen? Hoe kan het project zich verder ontwikkelen?

Ontdekkingen in groep

Sommige cultuurgebieden zijn redelijk onbekend terrein. Door een eerste kennismaking in groep, verlaagt de drempel om er nadien ook op duo-uitstap te gaan. Enkele voorbeelden.

- Een gids van de Opera kwam uitleg geven over hun werking en toonde een dvd. De mensen konden hun vragen, bezorgdheden en twijfels kwijt. Nadien was er een bezoek achter de schermen van de Opera en was het mogelijk om in groep een generale repetitie of een voorstelling te volgen.
- Weinig deelnemers waren vertrouwd met de culturele centra van de stad. De groep bezocht elke maand een ander cultureel centrum, met telkens een rondleiding achter de schermen, een drankje in de cafetaria en een voorstelling aan 2 euro.
- Verschillende musea kwamen zichzelf voorstellen en nodigden iedereen persoonlijk uit voor een bezoek. Elke maand werd in groep een stedelijk museum bezocht.

Sociaalartistieke projecten en workshops

Het Cultuurcafé organiseert ook activiteiten waar de deelnemers zelf aan de slag gaan. Zelf dingen doen, spreekt aan voor mensen die in armoede leven. Het vertrekt van hun eigen kwaliteiten, talenten en interesses en het versterkt hun eigenwaarde. Ook hier zijn de centrale doelen 'verruiming van hun netwerk' en 'verruiming van hun leefwereld'. Samen een cultuurproject uitwerken, biedt veel kansen om andere mensen en organisaties te leren kennen, om samen leuke dingen te doen en om nieuwe dingen te ontdekken. Een project dat vanuit hun eigen interesses en leefwereld vertrekt, verlaagt voor mensen in armoede ook de drempel om mee te doen. Zichzelf kunnen uitdrukken is een stimulans om zich actief in te zetten en zo hun blik op de wereld te verruimen.

Enkele voorbeelden.

- **Antwerpse Wereldzooi, wat een soep**

Koken en kokkerellen is iets van alle culturen. Drie organisaties in Borgerhout en Antwerpen Noord ontmoetten elkaar tijdens een culinaire ontdekkingsreis. Ze publiceerden samen een kookboek met soepen uit heel de wereld. Eerst werden er recepten verzameld, tachtig in totaal. Tijdens een cursus typen werden die op computer gezet. Voor het kookboek werden er 24 recepten geselecteerd en geredigeerd in klare taal. Tijdens workshops voor anderstaligen, kansarmen en buurtbewoners werd de helft van die soepen ook gekookt en geproefd. Het kookboek werd op 500 exemplaren gedrukt. Bij de presentatie was er een demonstratie door BV Peter van Asbroeck, met nadien een soeppreceptie.

- **Leesbevordering**

De Literaire Cafés trekken heel wat vaste bezoekers, maar veel boeken lezen ze niet: geen tijd, te dik, niet 'mijn ding', te moeilijk... Gedurende twee jaar waren er extra activiteiten om het leesplezier aan te wakkeren: een wandeltocht met ook aandacht voor tijdschriften, kranten, luisterboeken, kookrecepten, enzovoort. Daarna was er een bezoek achter de schermen van de bibliotheek, met op het einde een videoboodschap van Anne Provoost. De schrijfster daagde iedereen uit om een kortverhaal van haar te lezen. Twee weken later kwam ze dat met de groep bespreken.

Nadien werd gestart met twee leesclubs: de 'Heerlijkheid der boeken' op het Kiel en 'Uit liefde voor de letter' in Borgerhout. Tijdens verschillende workshops maakten de deelnemers kennis met strips, gedichten, reisboeken, kinderboeken, kortverhalen, enzovoort. De leesclubs bezochten de redactie van Libelle. Op het Kiel werd samen 'De Helaasheid der dingen' van Dimitri Verhulst gelezen. Nadien werd de film vertoond en kwam een van de acteurs er over napraten. In Borgerhout werd samen naar 'LOS' gekeken, gebaseerd op het verhaal van Tom Naegels dat zich in Borgerhout afspeelt. Er was ook een nagesprek met een van de hoofdrolspelers. De groep las er ook 'Het Dwaallicht' van Elsschot, met als afronding een Dwaallichtstadswandeling. Het project had veel gunstige effecten. De zowat twintig deelnemers

kregen er echt goesting in. Tijdens het project werd er veel gelezen en sommigen hielden dat nadien ook vol. Door de positieve contacten met de bib voelen enkele mensen in armoede er zich inmiddels thuis.

- **Nestverhalen**

Op het Kiel werd in samenwerking met het Middelheimmuseum en andere partners een reuzengroot 'nest' gebouwd uit wilgentakken. Samen met kunstenaar Andreas Hetfeld bouwden alle buurtbewoners mee aan dit levende, steeds verder groeiende kunstwerk. Onder begeleiding van Creatief Schrijven schreven de deelnemers van 'Een paar apart' verhalen en gedichten over 'nesten'. Het werden persoonlijke, grappige en ontroerende verhalen. Het resultaat werd gepresenteerd op het grote Nestfeest in Nova.

De Cultuurcafés organiseerden nog meer sociaalartistieke projecten en workshops, zoals een workshop creatief schrijven in het kader van '1001 liefdes', workshops customizen van oude kleren en lampenkappen ontwerpen, stadswandelingen met Antwerpen Averechts, een interieurworkshop met nadien een tentoonstelling, workshops vertellen, theater, dans, en rekwisieten maken met op het einde een voorstelling, er werd meegewerkt aan de voorstelling 'Dure Woorden' van Behoud de Begeerte, enzovoort.

Groepsuitstappen met de 2-europas*

Sinds de invoering van de individuele kortingkaart kunnen mensen in armoede voor 2 euro naar alle voorstellingen in de Antwerpse culturele centra. Veel mensen maken daar graag gebruik van. Deelnemers van 'Een paar apart' die al langer meedraiden, begonnen zelf groepsuitstappen te organiseren naar populaire voorstellingen waar veel mensen naartoe willen gaan. Het is geen initiatief van 'Een paar apart' en gebeurt ook zonder dat de projectwerkster daarbij betrokken is. Het is wel een grote stap in de zelfredzaamheid van de deelnemers: ze zijn inmiddels vertrouwd met het culturele aanbod, ze kennen mensen om er samen naartoe te gaan, de tickets zijn betaalbaar, ze organiseren hun uitstap zelf, de ondersteuning van de projectwerker is niet meer nodig ... Het is een mooie illustratie hoe de doelen van 'Een paar apart' gerealiseerd worden.

* Zie ook 'Korting voor cultuur', p 53

2.4 Een brug over de digitale kloof

Wie niks van computers en het internet kent, vindt nog moeilijk aansluiting bij de moderne samenleving. Dat computers en het internet zo snel zouden ontwikkelen en zo'n grote impact op het leven van mensen zouden krijgen, was bij de start van 'Aangen@me kennismaking' niet echt te voorspellen. Het was echter wel vooruitziend om aandacht te hebben voor de dreigende digitale kloof.

Veel praktische organisatie

Aanvankelijk organiseerde 'Aangen@me kennismaking' enkel de cursussen 'Kennismaking computer', 'Internet' en 'Word'. Later kwamen daar ook 'Digitale fotografie', 'Verkenner' en 'Google-Toepassingen' bij. En nog later workshops. Alle cursussen waren voor beginners en altijd gratis. In elke groep namen een aantal mensen uit kansengroepen deel, samen met niet-armen. Per groep konden er 10 mensen deelnemen. Meestal waren er een 8-tal aanwezig.

Computercursussen vragen veel organisatie. Elk trimester liepen er zes reeksen. Tijdens de schoolvakanties was er geen les - zowel voor cursisten als voor lesgevers stelde dat teveel problemen met kinderopvang. Het lesmateriaal werd ontwikkeld door Digipolis of door een

aantal vrijwilligers van 'Aangen@me kennismaking'. Voor ze aan de slag gingen, volgden de lesgevers meestal een korte opleiding 'les geven' in het ABC-centrum van Digipolis. Met steun van de Nationale Loterij en Telenet Foundation werden drie mobiele computerklassen aangekocht van elk 11 laptops, een beamer en een printer. Die computerklassen verhuisden telkens naar de juiste locatie. De cursussen vonden plaats op ontmoetingsplekken die de potentiële deelnemers al kenden zoals ontmoetingscentrum Nova, Dienstencentra De Boskes, De Fontein, De Liberty en Victor De Bruyn, Buurthuis De Drie Pleintjes, Geneeskunde voor het Volk, enzovoort.

Elk week stonden er vier lessen op het programma. Om al die lessen te geven, waren er steeds een twintigtal vrijwilligers, zowel lesgevers als cobegeleiders. Een les duurde 2,5 uur, waarvan een half uur pauze. In het begin van een cursusreeks zetten de vrijwilligers de klassen klaar, na verloop van tijd hielpen de deelnemers daarbij. Zo leerden ze ook iets bij over de kabeltjes en de hardware van computers. De klas werd in U-vorm opgesteld, zodat iedereen iedereen kon zien. Dat bevorderde het contact. Ook tijdens de pauze was er ruimte voor ontmoeting en informele contacten.

De projectwerkers waren vaak aanwezig bij de start van een nieuwe les om praktische zaken te regelen en met de vrijwilligers te praten. Dat was vaak nodig. Maar de dringende noden en de praktische organisatie deden soms zoveel appel op hen, dat er niet altijd voldoende ruimte overbleef om rustig de tijd te nemen voor een babbel met iedereen.

Na verloop van tijd begon 'Aangen@me kennismaking' ook workshops te geven. Meestal was dat een eenmalige bijeenkomst over een afgebakend onderwerp. Enkele voorbeelden zijn: met een routeplanner werken, je computer beveiligen, waar moet je op letten bij de aankoop van een computer, wat is skype, personaliseren van je bureaublad, een antivirus programma installeren, enzovoort. Meestal waren het onderwerpen die de deelnemers thuis konden toepassen. Soms konden ze zelfs iets tastbaar mee naar huis nemen zoals een cd met hun lievelingsmuziek, een T-shirt met een afbeelding erop, of een fotokalender. Dat sprak de mensen erg aan.

Mensen in armoede als cobegeleider

Zoals in elk project moest er van in het begin worden bijgestuurd. Les geven stelt immers een aantal extra eisen. De cursisten rekenen erop dat hun lesgevers dat goed kunnen – zowel inhoudelijk als de manier waarop – en ook dat ze altijd aanwezig zijn. Om aan die verwachtingen te kunnen voldoen, schakelde 'Aangen@me kennismaking' al snel over van duo's naar trio's met één lesgever en twee cobegeleiders. Er werden ook een aantal mensen in armoede gevraagd om mee te werken als cobegeleider, in elk trio minstens één. Als iemand dan een keer niet kon, was er nog de andere cobegeleider. Soms waren er immers omstandigheden die iemand beletten om op tijd te zijn of zijn hoofd vrij te maken om te kunnen lesgeven. Op die manier ervoeren ze minder druk en dat werkte beter.

De lessen waren erg op maat van het doelpubliek, op een rustig, traag tempo, met veel zorg voor de cursisten. De lesgever stond vooraan met laptop en beamer. De cobegeleiders liepen rond en hielpen de cursisten. Ze keken of iedereen kon volgen, op de juiste pagina zat, wist waar hij moest klikken, enzovoort. Zij verwittigden de lesgever als dit niet het geval was zodat die kon herhalen wat nodig was. Of ze hielpen zelf iemand op het goede spoor.

De hulp van de cobegeleider werd erg gewaardeerd, zowel door de lesgevers als door de cursisten. Door de extra hulp haakten cursisten ook minder snel af. Nogal wat deelnemers waren immers niet gewend om cursus te volgen. Er was altijd wel iemand die zich moeilijk lang kon concentreren, boos werd als hij het niet meteen verstond, niet zo goed kon lezen en schrijven, weinig Nederlands kende, erg traag was of een zwakke motoriek had, enzovoort. Die mensen kregen dan extra aandacht. De lesinhoud werd zo dikwijls als nodig uitgelegd, tot iedereen het verstond. Het tempo van de traagste cursist was het tempo van de groep. Iedereen moest kunnen volgen, het ging dan ook iets trager dan in de meeste computercursussen. Dat gaf vertrouwen aan de cursisten, iedereen mocht altijd vragen stellen. De deelnemers waren altijd heel opgetogen over wat ze leerden en ook heel dankbaar. Voor de lesgevers en cobegeleiders was dat een belangrijke stimulans.

2.5 Samen aan de slag

Doe-ateliers multimedia

In 2008 startten de doe-ateliers. Arme en niet-arme mensen, allochtonen en autochtonen, senioren en jongere mensen voeren er concrete opdrachten uit voor klanten. De vrijwilligers zetten lp's op cd, video's op dvd, scannen foto's of dia's in en leren mensen op de Wii spel-console spelen. De klanten komen regelmatig langs en dat zorgt voor een eigen dynamiek: ze moeten onthaald worden, er moeten afspraken gemaakt worden, de opdrachten moeten op tijd klaar zijn. Die opdrachten uitvoeren vraagt nogal wat tijd. De meeste vrijwilligers doen 1 doe-atelier van 3 à 4 uur per week. Op een middag kunnen ze slechts een viertal lp's opnemen, een video opnemen duurt zolang als zijn speelduur en scannen gaat gemiddeld tegen vijftig dia's per uur. De klanten betalen niet voor de werkuren, enkel voor de reële kosten. Een cd met doosje en hoesje kost 1 euro, een dvd 1,5 euro. Als klanten een usb-stick meebrengen is het gratis.

Door in groep te werken, vermindert de druk op de individuele vrijwilliger. Het ideale aantal is vijf, dan kunnen alle taken rustig uitgevoerd worden. Het is ook een buffer als er iemand door omstandigheden eens niet kan komen. Volgens het principe 'al doende leert men' wordt er geen les gegeven maar gaan de vrijwilligers meteen aan de slag. Iedereen kan zelf kiezen wat hij wil doen. De samenwerking tussen vrijwilligers uit kansengroepen en niet-arme vrijwilligers verloopt aangenaam. Ze zijn samen bezig aan iets heel concreet, tonen aan elkaar hoe het

moet, leggen dingen uit, proberen nog eens opnieuw, zitten samen en helpen elkaar, kunnen elkaar veel vragen en uitleggen, enzovoort. De sfeer in het doe-atelier is heel gemoedelijk en gezellig, zonder druk.

Een middagje vrijwilligerswerk

Het doe-atelier vindt plaats in de lokalen van een andere organisatie. Daar zijn gewone ontmoetingsactiviteiten aan de gang, er is dus altijd nogal veel geroezemoes. De verschillende ICT-toepassingen staan er opgesteld, zodat iedereen die wil gemakkelijk kan komen kijken. De gewone bezoekers van het ontmoetingscentrum doen dat graag, uit nieuwsgierigheid of gewoon voor de gezelligheid. Zij mogen zelf dingen uitproberen. De vrijwilligers tonen hen dan hoe ze zelf hun platen kunnen opnemen of hun video's op dvd zetten. Mensen zijn blij dat ze die kans krijgen, sommigen schakelden zich zelfs helemaal in en werden zelf vrijwilliger. De mensen die langskomen stellen ook vaak vragen als 'hoe kan ik aan berichten geraken op mijn gsm?' of 'kan je ook audiocassettes opnemen op dvd?', of 'kan je V8 filmpjes overzetten op dvd?', of 'hoe kan ik foto's van mijn gsm op mijn computer zetten?', enzovoort. De vrijwilligers gaan graag in op die vragen. Ze geven meteen antwoord, als dat niet kan zoeken ze het op tegen de week nadien.

In het doe-atelier werkt iedereen op eigen tempo. Het is geen professionele dienstverlening zoals bijvoorbeeld in een winkel – dat is ook de bedoeling niet. Maar het resultaat moet wel in orde zijn, zonder fouten. Veel klanten vragen om platen op cd te zetten. Video's overzetten is ook heel populair: doopfeesten, trouwpartijen, chiro-kampen van lang geleden, verbouwingen, enzovoort. Er is ook veel vraag om foto's in te scannen van overledenen, van oude treinen en trams, van vakantieherinneringen... En er horen altijd verhalen bij – mooie, triestige, plezierige verhalen, verhalen met een lach of een traan, altijd uit het leven gegrepen.

De klanten die langskomen worden onthaald door de projectleidster of door de vrijwilligers zelf. In het begin moeten die dat nog leren, zeker als het 'moeilijke' klanten zijn die lastig doen of onbeleefd zijn. Dan is het kwestie van toch zelf vriendelijk te blijven! Maar de vrijwilligers pikken dat klantenonthaal heel goed op en meestal loopt dat prima. En de klanten zijn meestal heel tevreden. Materiaal dat al jaren in de kast ligt, krijgt eindelijk een nieuw leven en daar zijn ze dankbaar voor.

"Burgerschap omvat meer dan de klassieke indicatoren van sociale (on)gelijkheid zoals opleiding, werk en inkomen. Het gaat om daadwerkelijk 'erbij horen' en dat krijgt pas inhoud als het ook gepaard gaat met sociale participatie of kortweg 'meedoen'. Dat kan op allerlei manieren gebeuren: door deelname aan sport of cultuur, het verrichten van vrijwilligerswerk of mantelzorg, enzovoort."*

Tine Van Regenmortel

* In : Verbindend werken in de hulpverlening: bouwsteen voor een veerkrachtige samenleving, p134

De contacten van 'Een paar apart' verlopen in een informele, ontspannen sfeer. Dat eenvoudig gegeven omzetten in de praktijk, gaat niet vanzelf. Daar komt veel bij kijken.

- Welke deelnemers wil je bereiken, en hoe doe je dat?
- Hoe vorm je duo's, en wanneer kies je voor trio's of een kleine groep? Welk aantal werkt best?
- Welke rol heb je als projectwerker?
- Welke praktische en organisatorische knelpunten kom je tegen?
- Wat zijn de voor- en nadelen van verschillende soorten activiteiten? Wat maakt het verschil uit tussen cultuur, ICT en vrijwilligerswerk?
- Hoe probeer je de aanbodzijde te beïnvloeden [cultureel, digitaal, vrijwilligerswerk] om de samenleving meer toegankelijk te maken voor mensen in armoede?
- Wanneer heb je je doel bereikt?

De weg naar dat einddoel is een soms kronkelend pad. We overlopen de stappen die elk project doormaakt.

3.1. Bekendmaking en werving

Hoe bereik je de deelnemers?

Bij de start van een nieuw project moet je mensen vinden die zin hebben om mee te doen. Dus moet je het project bekendmaken en een oproep lanceren. Gekende kanalen daarvoor zijn flyers, affiches, websites, artikels in kranten, het stedelijk informatieblad, een buurtkrantje, enzovoort. Wat nog beter werkt, is het project ergens gaan voorstellen in een vereniging. Dat maakt het meteen concreet en dan pikken mensen makkelijker in. Ervaring leert dat deze kanalen vooral geschikt zijn om mensen te bereiken die niet in armoede leven. Mensen die in armoede leven, voelen zich door deze manier minder aangesproken. Die bereik je gemakkelijker via een persoonlijk contact.

De projectwerkers van 'Een paar apart' hebben daar altijd veel werk van gemaakt. Door de inbedding van de Cultuurcafés in de werking van Recht-Op, was de stap naar een persoonlijk contact snel gezet. De werkers waren aanwezig op de permanentie en nodigden mensen persoonlijk uit tijdens groepsbijeenkomsten. Eens het project liep en de werking van de

Cultuurcafés bekend raakte, werkte ook de mond-aan-mondreclame. Daarnaast zochten de projectwerkers ook deelnemers via andere kanalen, zoals het OCMW, Moeders voor Moeders, de Voedselbank of andere sociale organisaties. De projectwerkers gingen daar meermaals langs en spraken de mensen telkens persoonlijk aan. Zo konden ze stilaan een vertrouwensband opbouwen en mensen over de streep trekken om deel te nemen. Op vraag werd de werking van het Cultuurcafé ook in verschillende sociale organisaties voorgesteld, aan het personeel of aan de doelgroep zelf.

Ook de zoektocht naar de vrijwilligers van ‘Aangen@me kennismaking’ gebeurde via persoonlijke contacten. Mensen in armoede weten vaak niet dat vrijwilligerswerk bestaat en worden daar ook nooit voor aangesproken. En als ze er al mee kennismaken, gaan ze ervan uit dat ze daar niet voor in aanmerking komen. Vanuit hun sterk geloof in de mogelijkheden van de leden van Recht-Op, spraken de projectwerkers hen persoonlijk aan, nodigden hen uit en spoorden hen aan om als vrijwilliger aan de slag te gaan. Zonder dat vertrouwen was het moeilijk om de drempel naar vrijwilligerswerk te overschrijden.

“Ik ben er ingestapt omdat ik de begeleiders goed kende. Moest ik ze allebei niet kennen, denk ik niet dat ik dat zou gedaan hebben. Als je ze niet kent, blijft die stap heel moeilijk.”

“Soms is het goed dat iemand je pusht, een duwtje in de rug geeft, je over de streep trekt.”

“Ik zat in de groep bij Recht-Op. En dat was zo van ‘Ah, ik moet u eens iets vragen’. En ik was vertrokken, hé!”

“Eerst zegden ze ‘ik heb hier iets goed voor u. Interesseert u dat?’ Ik kreeg dan die hele uitleg, maar in het begin verstand ik eigenlijk niet zo goed waarover dat dat ging.”

“Ik moest toen iets vragen dat ik die donderdag geleerd had en dat lukte niet. ‘Zeg, jij gaat er nogal tegenaan’, zegden ze. ‘Heb je geen goesting om...’”

Om vrijwilligers aan te trekken kon ‘Aangen@me kennismaking’ ook rekenen op de samenwerking met het OCMW. In het kader van haar activeringsbeleid stimuleert het OCMW mensen met een leefloon om als vrijwilliger aan de slag te gaan. Dat kan in tal van organisaties, waarvan ‘Aangen@me kennismaking’ er één is. Via de maatschappelijk werker en de dienst Sociale Activering worden de kandidaten doorverwezen en nadien ook opgevolgd. Hun aanwezigheid moet geregistreerd worden, ze krijgen een vergoeding van 1 euro per uur, en om de drie maanden is er een evaluatie.

Die manier van werken heeft een invloed op het project. Deze deelnemers komen vanuit een

andere context en met een andere motivatie dan mensen die via Recht-Op komen. Ze kennen eveneens uitsluiting, hebben taalproblemen of zijn illegaal in ons land, maar hebben bijvoorbeeld nooit openlijk over hun armoede gepraat. Zij dragen een andere 'rugzak' mee dan mensen in armoede.

Uitleg over het project

Eens iemand interesse toont voor het project, volgt een afspraak. Tijdens een individueel kennismakingsgesprek krijgen de nieuwe deelnemers een duidelijke uitleg over de bedoeling van het project. Zo'n gesprek duurt 1 tot 2,5 uur en indien nodig volgt er een tweede gesprek.

Volgende dingen komen zeker aan bod.

- Voorstelling van de werking van Recht-Op, Samenlevingsopbouw Antwerpen stad, 'Een paar apart', Cultuurcafé of 'Aangen@me kennismaking'.
- Er wordt gepolst naar de motivatie van de deelnemer. Ze krijgen ook een uitleg over de doelstellingen van de werking. Het project is er enkel voor mensen die zich willen engageren: het is wel in hun vrije tijd, maar niet vrijblijvend. Het gaat erom samen iets te doen. Daarbij is iedereen gelijkwaardig, ongeacht de achtergrond. Het doel is voor alle deelnemers hetzelfde: op basis van openheid en wederzijds respect mensen leren kennen met een totaal verschillende achtergrond.
- Het project vertrekt vanuit een duidelijke visie dat armoede meer is dan financiële armoede. Het is een kluwen van problemen, veroorzaakt kwetsuren, een laag zelfbeeld, enzovoort. Er wordt stilgestaan bij de eigen situatie van de deelnemers. Leven ze al dan niet in armoede? Waar situeren ze zich op de maatschappelijke ladder? Hoe ziet hun sociaal netwerk eruit? Vinden ze gemakkelijk aansluiting bij de samenleving, of ervaren ze uitsluiting? Het mechanisme van uitsluiting kan pas bestreden worden, als dat ook duidelijk benoemd wordt. Dat onderscheid maakt ook de bedoeling van het project meteen duidelijk voor iedereen.
- De deelnemers krijgen praktische informatie over hoe alles in zijn werk gaat: de samenstelling van de duo's of trio's, praktische afspraken, kosten, wat te doen als je verhinderd bent, enzovoort. De projectwerkers lichten ook hun eigen rol toe. Ze bieden ondersteuning, zorgen voor de praktische organisatie, geven informatie, bieden een luisterend oor, helpen als er problemen zijn, stimuleren deelnemers tot zelfstandigheid, enzovoort.

“Je moet goede info krijgen. Misschien is het goed dat dat ergens opgeschreven staat.”

“Daar gaat veel denkwerk aan vooraf. En samenspraak. Om te zien wat je gaat doen, of je je goed gaat voelen, dat je keuze hebt, dat je kan zeggen als iets niet gaat... En dan moet er eerst sowieso een kennismaking zijn, want anders gaat het niet. Wanneer de ene partij de andere niet kent, lukt het nooit.”

“Je moet je goed voelen bij die mensen, bij het eerste gesprek. Je moet het gevoel hebben ‘Ik kan hier alles kwijt, ook al is ‘t negatief. Ze kunnen het aan als je het zegt.’ Dat je niet het gevoel hebt ‘oei, ik moet hier zien wat ik zeg.’ Want dan klinkt dat niet, dan botst dat.”

Waarom stappen mensen in een project?

Bij de keuze om al dan niet deel te nemen aan ‘Een paar apart’, staat het doel altijd duidelijk voorop: ontmoeting van mensen in armoede met mensen die niet in armoede zijn opgegroeid, zodat mensen uit kansengroepen hun isolement kunnen doorbreken, hun netwerk kunnen verruimen en meer aansluiting vinden bij de maatschappij. Het project legt een brug tussen mensen met een verschillende sociaaleconomische achtergrond.

Ook al is het doel van ‘Een paar apart’ eenduidig, de redenen waarom mensen deelnemen zijn heel divers.

“Ik heb genoeg overschot aan tijd, kennis en gekregen kansen en wil dat delen met mensen die minder kregen”

“Ik ken die wereld van armoede niet. Dit lijkt me een boeiend project, ik wil dat proberen.”

“Dan kan ik praten met mensen die minder problemen hebben dan ik.”

“Ik voel me ‘gewoner’ als ik naast een ‘gewone’ mens loop.”

“Ik kom mensen tegen die ik anders nooit zou tegenkomen.”

“Het is een motivatie om buiten te komen.”

“Vrijwilligerswerk helpt je zelfvertrouwen omhoog. Als dat wegvalt, val je in een put.”

*“Ook solidariteit is een kernegegeven voor een inclusieve samenleving. In de huidige pluriforme samenleving is dat niet evident. Verbindingen maken en herstellen tussen burgers met grote verscheidenheid in culturele en waardegebonden aspecten, staat vandaag dan ook op de voorgrond.”**
Tine Van Regenmortel

* In: Empowerment als uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg, Journal of Social Intervention, p19

Soms dienen zich ook mensen aan met motieven die niet zo goed passen in het project. Sommigen hebben bijvoorbeeld vooral interesse om goedkoop aan cultuur te kunnen doen, eerder dan om andere mensen te ontmoeten. Zij worden, als zij daarvoor in aanmerking komen, geholpen om een kortingspas te krijgen. Mensen die niet in armoede leven en vooral sociaal contact zoeken, worden doorverwezen naar vrijwilligerswerk elders of naar ontmoetingsplekken in de buurt zoals buurtwerken of dienstencentra.

3.2. Wederzijdse kennismaking

Tot welke groep behoort iemand?

Bij het kennismakingsgesprek krijgt iedereen de vraag of hij zichzelf als arm beschouwt of niet. Die vraag is belangrijk. Pas door armoede te benoemen, kan er ook iets aan gedaan worden. En door een keuze te maken, bepalen deelnemers meteen hun rol in het project en geven ze mee vorm aan het proces dat ze kunnen doormaken.

Voor veel mensen is die keuze meteen duidelijk, voor andere niet. Niet iedereen kan van zichzelf zomaar zeggen of hij arm is of niet. Leden van een vereniging waar armen het woord nemen zijn gewend daar over te praten. Maar dat is niet zo voor mensen die bijvoorbeeld via het OCMW komen of via andere sociale organisaties. Het is een gevoelig onderwerp en niet altijd eenvoudig om het onderscheid te maken. Soms hebben mensen het gevoel zich ergens 'tussenin' te bevinden.

"In armoede zitten en daarvoor uitkomen, dat is moeilijk."

Erover praten en nadenken, helpt mensen een keuze te maken. Het is soms de eerste keer dat hen gevraagd wordt om na te denken over hun positie in de samenleving. Die positie benoemen werkt vaak bevrijdend. Centraal staat altijd de vraag of mensen zelf kunnen kiezen om te doen wat ze graag doen. Bij mensen die niet arm zijn, hangt dat af van hun voorkeuren, en of ze zin hebben of niet. Zij bepalen zelf wat ze graag doen. Iemand die arm is, heeft die keuze niet. Die wordt gewoon uitgesloten van cultuur, van ICT, van vrijwilligerswerk. Daarover praten helpt mensen een beeld krijgen over armoede, en over zichzelf.

Bij 'Een paar apart' bepalen de deelnemers zelf tot welke groep ze horen, arm of niet arm. Bij mensen die twijfelen, nemen de projectwerkers de tijd om daar samen over na te denken. De deelnemers ontmoeten elkaar in het Cultuurcafé en vormen daar dan een duo met iemand die tot de andere groep behoort. De gewone bezoekers van het Cultuurcafé, die niet deelnemen aan 'Een paar apart' moeten die keuze niet maken. Zij komen gewoon naar de optredens in het Cultuurcafé.

Bij 'Aangen@me kennismaking' is het onderscheid arm - niet arm minder expliciet aanwezig. Het project bereikt vooral 'kansengroepen', mensen die moeilijk aansluiting vinden bij de samenleving, ook een aantal allochtonen en nieuwkomers. Voor die verbreding zijn twee redenen. Vrijwilligerswerk vertrekt eerder vanuit competenties en engagement dan vanuit het maatschappelijk isolement van de kandidaten. En door de samenwerking met het OCMW is de groep deelnemers ruimer dan 'mensen in armoede'. Hun doel is immers om via vrijwilligerswerk mensen met een leefloon te activeren. Daarbij is het vertrekpunt de aard van het inkomen van iemand, niet de mate waarin iemand getekend is door zijn armoede. Dat is een andere invalshoek dan armoedebestrijding.

Wie met wie?

De deelnemers van 'Een paar apart' kiezen zelf met wie ze een duo willen vormen. Voor elke uitstap worden nieuwe duo's gevormd. Een eerste indruk kan sympathie opwekken of net niet, dat is voor iedereen verschillend. Gezamenlijke interesse is vaak een goed begin, maar geen garantie op succes. Het moet in elk geval klikken, anders heeft het geen zin. Als je moet optrekken met iemand die je niet ziet zitten, is de kans dat het leuk wordt klein. Maar ook dan is dat het proberen waard. Een eerste indruk kan veranderen.

Ook al kiezen de deelnemers elkaar, het blijven gearrangeerde ontmoetingen. Een eerste afspraak is altijd wennen: je kent elkaar niet, je hebt een heel verschillende achtergrond, in het begin lijkt het geforceerd. Maar dat slijt snel, daarna loopt het meestal vlotter.

"De eerste keer is belangrijk. Als het goed meevalt, is de toon gezet."

"De eerste keer valt soms wat tegen. Maar je moet minstens twee of drie keer met iemand proberen."

"Je moet jezelf de tijd geven elkaar te leren kennen. Je moet geduld hebben."

"In het begin is het moeilijk om contact te maken. Eens je de mensen kent, is het echt plezierig."

"Ik vond hem in het begin zo'n strenge, die ziet er toch zo uit. Maar eigenlijk klikte dat heel goed tussen ons."

Bij 'Aangen@me kennismaking' hebben deelnemers minder keuze. Lessen organiseren vergt immers een behoorlijke planning. Wanneer zijn er lokalen vrij? Welke vrijwilligers kunnen zich dan vrij maken? Welke taken moeten er gebeuren? Wie kan en wil wat doen? Enzovoort. Omwille

van die organisatorische redenen bepalen de projectwerkers van 'Aangen@me kennismaking' zelf wie met wie samen les geeft. Uiteraard houden ze daarbij rekening met de wensen van de vrijwilligers: welke dagen kunnen ze, in welke buurt willen ze liefst iets doen, hebben ze vervoer, enzovoort.

In duo of met meer?

'Een paar apart' vertrekt van duo's. Dat is de beste garantie op persoonlijk contact. In groep gedragen mensen zich anders en worden ze ook anders bekeken. Per twee is het contact veel persoonlijker.

Uitzonderingen bevestigen die regel. In de Cultuurcafés zijn er ook soms groepsuitstappen.

- Sommige populaire voorstellingen vinden maar één keer plaats. Dan kunnen verschillende duo's naar dezelfde voorstelling, maar niet in groep. Ze worden dan verspreid over de zaal. En dan is het leuk om bekenden tegen te komen tijdens de pauze.
- Bij populaire voorstellingen in de cultuurcentra krijgen de deelnemers de suggestie om zelfstandig een groepsuitstap te organiseren met hun 2-europas.
- Het Cultuurcafé organiseert soms uitstappen om samen iets nieuw te verkennen, bijvoorbeeld naar de Cultuurcentra, de Opera, de Filharmonie, musea.
- Samen met het buurthuis zijn er soms groepsuitstappen met steun van Vakantieparticipatie, een organisatie die kansarme gezinnen goedkope daguitstappen en vakanties aanbiedt.
- Eén of twee keer per jaar wordt vanuit het Cultuurcafé ook een groepsuitstap georganiseerd naar een commerciële voorstelling.

Ook al vertrekt 'Een paar apart' van duo's, er is dus zeker ook aandacht voor de behoefte van mensen om dingen in groep te doen.

Bij 'Aangen@me kennismaking' zijn die duo's uitgebreid tot trio's die samen les geven. De deelnemers die naar de les komen, verwachten uiteraard dat de lesgevers er zijn. Maar voor mensen in armoede lukt dat niet altijd. Daarom werd bij de start van het project vrij snel overgeschakeld op trio's die lesgeven. Dan zijn er normaal gezien twee aanwezig. De projectwerkers puzzelen de uurroosters in elkaar, mede op basis van de mogelijkheden en de wensen van de vrijwilligers. Per lessenreeks van telkens 10 à 12 weken stellen ze trio's van lesgevers voor. Voor een volgende reeks kan de samenstelling wisselen. Als het klikt tussen twee of drie mensen, doen zij echter meestal graag samen verder.

"Samenwerken is soms moeilijk, zeker met mensen die geen begrip hebben voor uw situatie."

"Ik heb regelmatig een aanval van migraine en mijn geheugen gaat soms achteruit. Ik weet daarna soms twee dagen niet meer hoe ik iets moet doen."

“Het verschil tussen cobegeleider en lesgever is heel groot. Maar je kan zelf kiezen. Ik geef les, maar als ik liever cobegeleider ben, dan zeg ik dat, en dan houden ze er rekening mee. Als ik het moeilijk heb, kan ik dat zeggen. Dat is heel belangrijk.”

Wie les geeft, is vooral met de cursisten bezig, ook tijdens de pauzes. Enkel voor en na de les is er voor de vrijwilligers even de tijd om met elkaar te praten. Dat is anders in de doe-ateliers. Daar werken kleine groepjes vrijwilligers samen aan een taak, en ondertussen is er genoeg tijd om met elkaar te babbelen. Daardoor ontstaat een andere dynamiek dan bij het lesgeven.

Per twee, per drie of in kleine groep, elke formule heeft zijn eigen accent. Meestal hebben de deelnemers en vrijwilligers vooral contact met de mensen waar ze een duo, een trio of een atelier mee vormen. Met andere deelnemers en vrijwilligers hebben ze weinig contact. Als dat niet georganiseerd wordt, ontstaat er geen spontane groepsvorming.

3.3. Keuze van uitstappen of taken*

Wat gaan we doen?

De deelnemers van ‘Een paar paart’ kiezen zelf waar ze naartoe gaan. In het Cultuurcafé is alle materiaal en begeleiding voorhanden om iedereen te helpen een keuze te maken. De deelnemers worden gestimuleerd om hun uitstappen te variëren: theater, muziek, musea, dans, opera... In het begin is dat vaak moeilijk kiezen, want hoe kan je voor iets kiezen als je dat niet kent? Maar duopartners inspireren mekaar, mensen doen ervaring op, ze horen ook dingen van andere duo’s die vertellen wat ze boeiend vonden en wat niet. En wie stilaan ervaring opdoet, durft ook al eens iets onbekend proberen.

“Je moet eerst eens kunnen proeven.”

De ticketprijs speelt mee in de keuze, ook al moeten de deelnemers met hun budgetkaart de tickets niet zelf betalen. Maar als hun budget op is, is het op, dus moeten ze toch afwegingen maken. Voorstellingen in de culturele centra kosten met een kortingkaart 2 euro. Maar de gemiddelde prijs van een door de overheid gesubsidieerd voorstelling, blijft toch behoorlijk duur. En zeker commerciële voorstellingen kosten veel geld. Dat is jammer, want veel van die voorstellingen maken uitgebreid reclame en roepen het gevoel op ‘dat moet je zeker gezien hebben’. Vaak zijn dat ook grote spektakels die voor mensen in armoede het positieve gevoel opwekken ‘erbij te horen’. Maar omdat ze te duur zijn, lukt dat dus niet. Met steun van het Fonds Vrije Tijdsparticipatie kunnen de deelnemers van ‘Een paar apart’ toch twee maal per jaar uit een beperkte lijst van commerciële voorstellingen kiezen.

* Zie ‘Korting voor cultuur’ p. 53

Vrijwilligerswerk is minder vrijblijvend

De vrijwilligers van 'Aangen@me kennismaking' bepalen zelf wat ze willen doen, mits het past in het project. En mits ze zelf weten wat ze willen. Want lesgeven is meestal nieuw voor hen. Soms is meteen duidelijk wat ze graag doen of wat ze goed kunnen, maar zeker voor wie geen ervaring heeft met vrijwilligerswerk, is dat soms een beetje zoeken. Meestal proberen ze dan eerst een aantal dingen uit.

“Door te proberen kan je merken of je iets leuk vindt. Dan kan je daar daarna voor kiezen.”

“Ik kan beginnen met iets dat ik ken. Als ik me dan goed op mijn plaats voel, kan ik iets nieuw uitproberen.”

“Je kan een voorstel doen, en als dat dan mogelijk is, is dat natuurlijk positief. Maar als ze iets anders voorstellen, kan dat ook positief zijn. En soms gaat het niet. Als iemand bijvoorbeeld al een job doet, dan kan je die zijn plaats niet afpakken.”

Lesgeven vergt een aantal vaardigheden. Er moet dus altijd gekeken worden naar de taken die er zijn, en wie die kan opnemen. De cursisten die les volgen, verwachten overigens om iets bij te leren, liefst op een aangename manier. De lesgevers moeten het elke les waarmaken om die verwachting in te lossen.

“Als je vrijwilligerswerk doet, moet je er wel iets van kennen.”

“Je moet weten waar je aan begint. En je moet er volledig achter staan en ook weten wat uw problemen zijn. Heel, heel vroeger heb ik dat gedaan, vrijwilligerswerk, en dat is zo ook wel mis gelopen.”

“Je weet niet wie je bij je krijgt, aan wie je les moet geven. Je kan vier totaal verschillende mensen bij je krijgen: iemand die niks van computers kent, iemand die iets kent, iemand die alles ervan kent. En je moet ze kunnen benaderen zodat je ze toch prikkelt. En dat blijft het moeilijke. Ik denk dat dat iets is dat mensen ook afschrikt.”

“Je moet dat grààg doen. Als je het niet graag doet, straalt dat toch negatieve invloeden uit, zelfs zonder dat je dat wil.”

De cursussen vinden plaats op verschillende locaties in de stad. Dat verhoogt de keuzemogelijkheden, de variatie [collega's, gewoontes, sfeer,...] en ook de kans om nieuwe mensen te ontmoeten. Die variatie in context vergt echter ook enige soepelheid. Elke locatie heeft immers

zijn eigen gewoontes: het onthaal van de vrijwilligers, de inschrijvingen van cursisten, het moment waarop er pauze genomen kan worden, de zorg voor het cursusmateriaal, enzovoort. Met die verschillen moet je leren omgaan. En als er te vaak dingen veranderen, is het soms moeilijk je altijd even flexibel op te stellen.

3.4. Praktische afspraken

Zich in een project engageren, gaat vaak gepaard met een leerproces: je moet [leren] op tijd komen, verwittigen bij afwezigheid, kunnen omgaan met anderen, keuzes maken, de manier van doen van leidinggevend accepteren, een engagement volhouden...

Afspraken nakomen is niet altijd eenvoudig

Eén van de belangrijkste afspraken in elk project, is dat afspraken worden nagekomen. Als er onverwacht iets tussenkomt – dat kan altijd – wordt iedereen gevraagd de projectwerker en/of de duopartner te verwittigen.

Als een afspraak gemaakt wordt, moet elke betrokkene vinden dat ze haalbaar is. Als dat niet zo is moet dat bespreekbaar zijn. Anders wordt het moeilijk ze te houden. Als er taken verdeeld worden, moet de taakinhoud aangepast zijn aan iedereen zijn mogelijkheden. Anders wordt het moeilijk die taak uit te voeren.

“Als je met ‘Een paar apart’ weggaat en je kan op een keer niet, dan moet je die mensen verwittigen dat je niet kan komen. Anders staan die mensen aan dat theater of eender waar te schilderen.”

“De mensen rekenen op u. Wie zich engageert, moet zich daar ook aan houden. Er kan eens iets voorvallen, geef dan een seintje, dan kunnen ze het oplossen. Maar probeer u er wel aan te houden.”

“Dat betekent ook dat je afbelt als je niet kan komen.”

“Soms is dat moeilijk. Als je geen belwaarde hebt bijvoorbeeld. Of als de deurwaarder aan de deur staat.”

“Als ze in de groep vragen ‘wie wil er meegaan?’, zijn er altijd een deel die zich opgeven maar op de dag zelf niet komen opdagen. Ik vind dat als je een afspraak maakt en je kan niet, dat je de mensen moet verwittigen.”

“Je vrijwilligerswerk mag geen verplichting worden. Als je slecht geslapen hebt, mag je toch zeggen ‘ik kom niet’? Bij ‘den dop’ kan je dat niet zeggen.”

“Het gebeurt dat ik ‘s morgens om zeven uur wakker word met een migraineaanval. Dan probeer ik een sms-je te sturen om te zeggen dat ik niet kan komen. ‘t Duurt dan wel een uur voor het verstuurd is.”

“Als ik niet mee kan, dan kan ik niet mee. En als dat te veel voorvalt, dan moet er iets anders gezocht worden.”

“Als je een fysiek probleem hebt, weet je niet altijd op voorhand wat je kan en wat niet.”

“De mensen die de lessen volgen, rekenen op u. Als je op het laatste moment niks laat weten en ze staan allemaal te wachten, dan zitten die daar maar. Dan komen ze op den duur ook niet meer.”

Elk project heeft regelmatig last van afspraken die in het honderd lopen of mensen die niet tijdig verwittigen. Daar moet je mee leren omgaan. De rol van de projectwerker is hierin erg belangrijk. Zij moeten mensen begeleiden om te leren hun afspraken na te komen, of bemiddelen tussen mensen wanneer het fout loopt. Zij moeten ook alles goed organiseren en erover waken dat alles vlot draait. Ze moeten mee inschatten of praktische afspraken haalbaar zijn. En als iets anders loopt dan voorzien, moeten ze mee brandjes blussen, last-minute oplossingen toveren, vervangers zoeken en depanneren bij crisis.

De projectwerker moet vooral veel geduld hebben. Als mensen het ‘door omstandigheden’ laten afweten, hebben ze altijd een goede reden. Mensen in armoede moeten zich al zo dikwijls verontschuldigen omdat dingen anders uitdraaien dan voorzien. Het lukt hen vaak op hun verhaal eens te kunnen doen en gehoord te worden. Te kunnen vertellen wat er allemaal misloopt. En daar een keer niet op afgerekend te worden.

“Er moet bij het personeel een plek zijn om iets aan te kaarten.”

“Als je de mensen van die organisatie beter kent, ga je rapper durven zeggen ‘neen, ik zou liever dat doen of dat doen’.”

“De eerste keer dat ik ergens kom, durf ik niet zomaar iets weigeren om te doen. Misschien vragen ze je anders niet meer.”

“De projectwerker moet in het oog houden dat het niet altijd dezelfde zijn die het vuile werk doen.”

“Voor mij is het niet evident om overal te geraken. Ik moet dus altijd zien of het haalbaar is. Daar moet dus ook al rekening mee gehouden worden, dat is zo. Maar dat is hier bespreekbaar.”

“Ik geef nu zelf les ‘platen op cd opnemen’. Ik vond dat het niet draaide zoals het moest. Dus stelde ik voor om het anders te doen. Daar werd naar geluisterd. Ten slotte doe je het zelf. Voel je je goed, of niet? Wat denk je dat beter kan? Wat denk je dat er niet beter zou gaan? Maar hier willen ze wel naar de mensen luisteren.”

“Als je met problemen in je hoofd zit, kan je met niks anders bezig zijn. Dan ben je daar op gefocust.”

Deelnemer of vrijwilliger?

‘Aangen@me kennismaking’ past de methodiek van ‘Een paar apart’ toe op het vrijwilligerswerk. Spreek je mensen dan aan als ‘deelnemer’ of als ‘vrijwilliger’? Deelnemer klinkt passiever – je doet mee met een aanbod – terwijl vrijwilligers zich actief engageren. Er wordt appel gedaan op hun betrokkenheid, inzet en kunde. Dat zijn ze niet gewoon. Mensen in armoede zijn eerder gewend om te moeten vragen, om dingen te krijgen. Nu kunnen ze zelf iets bijdragen aan de maatschappij en staan ze niet langer aan de kant. Dat ze gevraagd worden is een grote vorm van erkenning: blijkaar gelooft er iemand in hun talenten en mogelijkheden, en dat doet deugd. Iets te kunnen geven is voor veel mensen een nieuwe ervaring. Ze voelen zich nuttig. Ze worden actieve burgers en dat geeft een goed gevoel.

*“De ervaring van het kunnen geven is daarin belangrijk. Het recht op geven is een bouwsteen van veerkracht. Veerkrachtige personen zijn sterk in het geven aan anderen: ze kunnen goed luisteren, zijn empathisch, voelen zich verantwoordelijk. Dat geeft betekenis aan hun leven, geeft zin aan hun lijden, maar tegelijkertijd werkt het mee aan hun herstelproces.”**

Tine Van Regenmortel

* In: Zwanger van empowerment. Een uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg, p.37.

“Als mensen mij vroeger vroegen wat ik deed in het dagelijks leven, dan moest ik antwoorden: ik ben werkloos. Daardoor voelde ik me geklasseerd bij de nietsnutten. Nu zeg ik: ik ben vrijwilliger. Ik voel mij niet langer nutteloos in de maatschappij.”

“Als ik lesgeef over ‘lp op cd zetten’, voel ik mij aangesproken op wat ik kan. Niet op wat ik niet kan. Ik voel me dan gewaardeerd.”

“Ik doe heel veel vrijwilligerswerk. Ik kom nu van de Nova want ze zaten daar met hun handen in hun haar. Weeral, voor de zoveelste keer. Het groepje dat we nu hebben, kan goed met elkaar samen werken. Dat doet ook heel veel.”

“Ze mogen mij op alle mogelijke momenten bellen. Als ik alleen thuis zit, sukkel ik direct terug in een depressie.”

“Gisteren kwamen die folders pas om drie uur binnen. We zijn tot half zes bezig geweest om die in enveloppen te steken.”

“Je onderschat jezelf vaak. Door vrijwilligerswerk leer je je kwaliteiten kennen, omdat iemand anders ze opmerkt.”

De keerzijde van de medaille is dat vrijwilligerswerk vaak een vrij hoge taakspanning inhoudt. Het is niet altijd eenvoudig de balans te vinden tussen ‘de noden van het project’ en ‘taken op maat voor kansengroepen’. Er moet een goed evenwicht zijn tussen de vrijwilligers. Iedereen moet volgens zijn eigen mogelijkheden worden ingezet en daarbij de nodige ondersteuning krijgen.

“Als het vrijwilligerswerk teveel van je vraagt, dan lukt het niet.”

“Er is een verschil tussen vragen en pushen. Als mensen er niet klaar voor zijn, helpt pushen toch niet.”

“Je moet weten waar je aan begint. Het is niet de bedoeling dat je je daar een paar uurtjes gaat bezig houden. Want ook al is het vrijwillig, het is wel een job. Het is de bedoeling dat je die mensen vooruit helpt. Die mensen moeten u niet bezig houden hé. Neen, je gaat daar om te helpen.”

“Ik kom elke dag in de Nova en vraag altijd ‘is er een jobke?’ Als ze dan zeggen hoe laat, kom ik altijd terug. Maar als het echt niet gaat, zeg ik het ook.”

“Twee uur of tien uur doet er niet toe. Iedereen werkt naar eigen vermogen.”

“In ‘Aangen@me kennismaking’ werk je met twee. Iemand anders staat op de voorgrond en ik ondersteun. Dat maakt het voor mij minder zwaar.”

“Als er te weinig vrijwilligers zijn in een vereniging, wordt de druk om te komen groter.”

“Je weet nooit op voorhand wat er binnen een jaar gebeurt. Je probeert je te engageren voor zo lang mogelijke tijd. Maar je hebt nooit een garantie.”

“Als je alleen bent, verlang je er meer naar om iets te gaan doen. Maar als je een huishouden hebt en ze bellen u onverwacht voor vrijwilligerswerk, moet je wel even nadenken of dat haalbaar is.”

Vrijwilligerswerk biedt vaak kansen om dingen bij te leren. De meeste mensen doen dat graag, zowel arm als niet-arm. Hun vrijwilligerswerk krijgt een grote betekenis in hun leven.

Afhaken en volhouden

Vrijwilligerswerk gaat altijd gepaard met een zeker engagement. En al worden met elke vrijwilliger taken en afspraken op maat gemaakt, toch zijn er periodes dat het niet lukt. Het gebeurt dat mensen een tijdje afhaken, dat de omstandigheden niet toelaten om te doen wat ze zich hadden voorgenomen, of dat er dingen zijn die mislopen. Soms houden ze vol, soms niet.

Er zijn veel goede redenen om vol te houden.

“Wij hebben een vaste kliek, en weten van iedereen wat ze kennen. Toen iemand vroeg om eens van jobke te veranderen, hebben wij ons allemaal aangepast aan haar vraag.”

“Sommigen onderschatten dat vooraf. En als ze dat dan op 't laatste moment beseffen, haken ze af. Bij sommigen denk ik: blijven motiveren!”

“Als ze niet af en toe ‘dank u’ zeggen, dan vraagt je je op den duur af ‘Wat doe ik hier in feite?’, en dan heb je op den duur ook geen zin meer om dat te blijven doen. Misschien haak je zelfs af. Met een ‘dank u’ voel je je toch meer gewaardeerd.”

“Vrijwilligerswerk is geen verplichting. Ik vind het goed dat je de keuze hebt. Als het een keer niet gaat, geef je een seintje en dan springen ze in.”

“Meestal geven ze een seintje op voorhand. Een sms met een vraagje erbij of zo. Dat vind ik wel goed, want ik durf me nogal eens van week vergissen.”

“Er moet genoeg ruimte zijn dat je kan zeggen: vandaag gaat het echt niet, het gaat me niet af.”

"Als je problemen hebt waardoor je thuis moeilijk weg kan, denk ik niet dat je kan gaan werken. Als er bijvoorbeeld elk moment een slot op uw deur kan zitten, en dan moet je weer overal naartoe crossen. Maar met andere problemen kan dat wel. Dan is het misschien zelfs beter. Dan kan je er eens over praten."

Er zijn ook veel goede redenen om af te haken.

"Ik ben ergens 1 of 2 keer geweest, maar daarna niet meer. Ik voelde me daar niet goed. Maar ik heb dat niet gezegd."

"Als de druk te hoog is, als je te sterk het gevoel hebt dat je moet komen, durf je niet meer terug komen als je eens niet kon."

"Je bent niet altijd welkom om ergens als vrijwilliger te helpen. Dan zeggen ze dat ze volledig zijn."

"Je moet je niet voor vijf dagen opgeven, als je maar twee dagen kan."

"Als je teveel problemen hebt, is het moeilijk om u ergens voor in te zetten."

"Als je niet kan kiezen welk vrijwilligerswerk je doet, hou je het niet vol."

"Soms sta je onder druk. Je moet dan vrijwilligerswerk doen omdat je een uitkering krijgt."

"Als je vrijwilligerswerk gaat doen, mag je niet meteen beginnen piekeren van 'oei, ik heb hier iets aangepakt en ik zie het eigenlijk niet goed zitten'. Ik denk dat je daar eerst klaar voor moet zijn."

Als projectwerkers is het een permanente taak om mensen 'erbij te houden', zeker mensen die het een tijdje laten afweten. Om hen niet los te laten, hen telkens opnieuw op te zoeken, om te blijven zoeken naar manieren om wat misloopt op te vangen. Die rol is essentieel voor het welslagen van het project, en dus voor het halen van de doelstellingen. Want als de deelnemers niet volhouden, wordt het een negatieve ervaring en wordt het later veel moeilijker hen opnieuw te enthousiasmeren.

3.5. De deelnemers en vrijwilligers worden kennissen van elkaar

De kracht van ‘Een paar apart’ en van ‘Aangen@me kennismaking’ ligt in het persoonlijk contact tussen mensen. Contact betekent ook vertrouwen, trouw, geduld, begrip, en elkaar de moeite waard vinden. Omdat de deelnemers een heel andere sociale achtergrond hebben, zijn er altijd onverwachte wendingen. Elkaar leren kennen betekent immers ook elkaars verschillen leren kennen en dat verschil in achtergrond toont zich vaak in veel details. Mensen die niet in armoede opgroeiden, vinden een aantal dingen die ze kennen en kunnen helemaal vanzelfsprekend. Zij staan er dikwijls versteld van dat dat niet voor iedereen zo is. En andersom vragen mensen in armoede zich vaak af ‘waarom kan die dat wel en ik niet?’ Deelnemers geraken het niet altijd met elkaar eens, soms vinden ze dat die andere raar reageert, er zijn ook al eens wrevels – soms uitgesproken, soms niet – kortom, de kennismaking is nooit af.

Het gaat nooit vanzelf

Een nieuwe relatie aangaan is niet altijd eenvoudig, zeker niet met iemand die uit een ‘vreemde’ leefwereld komt. Je moet elkaar leren kennen en op een nieuwe manier leren omgaan met vertrouwen en nabijheid. Dat is niet altijd gemakkelijk, zeker niet als je daar weinig ervaring in hebt. Mensen met oude kwetsuren hebben minder veerkracht, wat het ook moeilijker maakt om anderen in hun leven toe te laten en te durven vertrouwen. Dat proces van wederzijdse kennismaking brengt soms spanning en conflict met zich mee, ook daar moeten deelnemers mee omgaan.

“Ik vind het vernederend dat de niet-arme partners altijd zeggen dat zij het drankje tijdens de pauze wel zullen betalen. Ik wil dat zelf ook wel eens betalen, maar krijg de kans niet. Op een bepaald moment had ik hierover een gesprek met mijn niet-arme duopartner. Hij was zich niet bewust van het effect van zijn voorstel om te betalen. Maar hij snapte wel goed wat ik bedoelde.”

“Ofwel komt ze niet, en als ze komt heeft ze haar hond bij of haar dochter bij. Dat kan toch niet als je vrijwilliger bent? Dat moet eerst veranderen, anders zie ik het niet meer zitten.”

Verwachtingen komen niet altijd uit

Deelnemers zien graag snel resultaat van hun inzet. Ze willen graag dat het iets oplevert. Mensen die niet in armoede leven hopen al snel dat ze een positieve invloed uitoefenen op het leven van hun duopartner. Andersom willen mensen in armoede snel ‘beste vriend’ worden. Maar zo simpel is dat niet natuurlijk. Vaak hebben deelnemers te hoge verwachtingen en is het niet eenvoudig die te temperen.

Het is altijd leerrijk

De nieuwe relatie aangaan, vergt een groot engagement. Mensen in armoede zijn niet gewend om iets te 'geven' aan anderen. Ze moeten leren volhouden, ook op momenten dat het niet gemakkelijk gaat. En als ze zich uitgesloten voelen – ook binnen het project – moeten ze dat op tafel kunnen en durven leggen en samen bespreken. Mensen die niet in armoede leven, moeten leren om niet te betuttelen, of overbezorgd te zijn over problemen van anderen. Ze moeten hun duopartner leren aanspreken op zijn mogelijkheden, zonder belerend te zijn of hem dingen uit handen te nemen. Ze moeten vooral ook hun grenzen kunnen stellen en zich niet laten ondersneeuwen door de verhalen van hun partner. Verhalen vol eenzaamheid en ellende zijn vaak schokkend en indringend.

“De focus ligt op het ombuigen van kwetsende interacties en verbroken verbindingen naar ondersteunende interacties en herstellende verbindingen die mensen en groepen, niet in het minst de meest kwetsbare, meer greep doen krijgen op hun eigen leven en omgeving.”*

Tine Van Regenmortel

* In: Verbindend werken in de hulpverlening: bouwsteen voor een veerkrachtige samenleving, p136

Het lukt niet altijd

De duoformule van 'Een paar apart' werkt niet altijd en niet voor iedereen. Soms klikt het in het begin wel, maar nadien niet meer. Soms is de intensiteit om met twee op te trekken te groot. Mensen voelen zich in een groep vaak meer op hun gemak, daar kunnen ze zich wat meer wegsteken en dat is 'veiliger'. Bij 'Aangen@me kennismaking' is een gezamenlijke interesse in ICT en nieuwe media overigens ook geen garantie op succes. Het is niet omdat je dezelfde interesse hebt, dat je ook goed met elkaar kan opschieten. En er is altijd de taakspanning die druk zet op het duo of trio.

3.6. Ondersteuning en coaching

Een luisterend oor

Leren omgaan met elkaars verschillen gaat nooit vanzelf. De coaching door de projectwerkers is erg belangrijk om het proces in goede banen te leiden, zeker op moeilijke momenten. De steun is nodig om gevoeligheden te verduidelijken, vreemde reacties te leren begrijpen, wrevels weg te werken, dingen uit te klaren en recht te trekken of gewoon om er te zijn als mensen het even nodig hebben.

De deelnemers moeten vooral ergens terecht kunnen. Ze moeten een warm onthaal krijgen, een luisterend oor, schouderklopjes, aanmoediging, ruimte voor een fundamenteel gesprek, of voor een kleine houvast om verder te doen. Want het vraagt emotioneel veel. De verbinding tussen twee belevingswerelden is ingrijpend, het confronteert mensen met zichzelf, het beklijft. Ze moeten kunnen praten over wat het project met hen doet. Het is soms pijnlijk, uitputtend, emotioneel, maar het is ook heel leerrijk. Het contact met de begeleiding moet persoonlijk zijn,

gebaseerd op levenservaring. Soms komen er dingen naar boven, die meer vragen dan enkel een luisterend oor. Dan worden mensen via Recht-Op gericht doorverwezen naar passende dienstverlening of hulp.

Zorgvuldige begeleiding

De deelnemers van 'Een paar apart' moeten zelf veel regelen. In het begin kunnen ze dat niet, want ze kennen de cultuurwereld niet. Dus moeten ze dat allemaal leren: tickets bestellen per telefoon of met de computer, folders lezen en dingen opzoeken, een agenda gebruiken en notities maken, ontdekken wat hen interesseert en wat niet, prijzen vergelijken en beoordelen, andere mensen durven aanspreken om samen een duo te vormen, enzovoort. Voor wie niks van cultuur kent en deze dingen nooit geleerd heeft, is dit in het begin een onoverzichtelijke berg. Die kan je enkel stap voor stap beklimmen, met veel geduld. De begeleiding is daarbij steun en toeverlaat. Ze moedigen de deelnemers aan, oefenen samen, bespreken regelmatig hun vorderingen en zorgen voor individuele begeleiding.

Door de taakspanning bij 'Aangen@me kennismaking' is de tijd en de ruimte vaak beperkt om aandacht te geven aan de vrijwilligers. De begeleiding vangt dit op door voor en na de les zo veel mogelijk ter plekke te zijn. Ze kunnen dan helpen met praktische taken, maar ook en vooral hun contact onderhouden met de vrijwilligers. Vaak moet iemand eerst over een persoonlijk probleem kunnen praten om zo het hoofd leeg te maken en nadien zijn taak op te nemen.

"Wanneer je kop vol met andere gedachten zit, kan je je niet op het vrijwilligerswerk concentreren. En dan doe je soms dingen verkeerd."

"Ik heb dat al gedacht dat het niet ging, en dan geef ik een seintje en zeg 'ik wil wel komen, maar ik wil eventjes cobegeleider zijn. Ik weet niet hoe het gaat gaan met mij.' En dan zeggen ze 'Ja, kom maar, dan zien we wel.'"

"Als vrijwilliger heb je een aantal verplichtingen. Maar de organisatie moet ook zorgen dat het aangenaam blijft, dat iedereen het graag blijft doen."

"Je moet een dank u krijgen van de mensen die het vrijwilligerswerk organiseren."

Zonder de zorg voor de vrijwilligers is een project nooit levensvatbaar. Vrijwilligers moeten kunnen groeien, en tegelijkertijd op een goede manier een taak uitvoeren. Dat vraagt een individuele aanpak. Veel organisaties schakelen vrijwilligers in ten dienste van hun organisatie. Bij 'Aange@me kennismaking' staat de organisatie ook ten dienste van de vrijwilligers. Het is belangrijk hun betrokkenheid te koesteren, zeker als het wat moeilijker gaat. Ze worden nooit

aan hun lot overgelaten. Als projectleiding is het erg belangrijk altijd aanwezig en beschikbaar te zijn.

"In grote ziekenhuizen vinden ze dat niet meer dan normaal dat je er iets komt doen. En dan word je soms extra op je vingers getikt als je iets niet goed doet. Dat vind ik schandig. Wij zijn ook maar gewone mensen. En je wordt er niet voor betaald. 'Maar een dankjewel is wel een klein woord', denk ik dan."

"In de Nova wordt tijdens de week van de vrijwilliger altijd een uitgebreide tafel gezet in de keuken. En dan kunnen de vrijwilligers binnen en buiten lopen."

"Het is niet dat ze elke keer 'dank u wel' moeten zeggen als je iets doet. Maar bijvoorbeeld de barbecue van Recht-Op is ook een dank u wel. Dat is één keer per jaar, en iedereen verlangt daar naar."

"Als ik bijvoorbeeld de toog doe, zeggen ze daarna 'goed gewerkt' of zo. Dat heb ik al meegemaakt."

"Als ik het niet meer zie zitten, zie ik het niet meer zitten. Dan moet de verantwoordelijke van dat vrijwilligerswerk ingrijpen. Zo van 'hoe zit het? Ziet ge het nog zitten? Zit ge in de problemen?' En dan praat ge erover en dan is het opgelost. Dan weten zij ook waar ze verder mee kunnen en kunnen ze iemand anders zoeken."

"Je weet nooit hoe je lichaam evolueert. Je lichaam moet het ook aankunnen en dat weet je niet op voorhand. Ik wil me zo lang mogelijk engageren, maar kan niks beloven voor de toekomst. En het is goed dat dat hier bespreekbaar is. Ik weet niet of dat op andere plaatsen ook zo is."

3.7. Netwerkverruiming en doorstroming van mensen die het project ontgroeien

Het opent nieuwe werelden

Verruimen mensen die deelnemen aan 'Een paar apart' of aan 'Aangen@me kennismaking' hun netwerk? Blijven die relaties ook buiten het project bestaan? De vraag is eenvoudiger dan het antwoord. Individuele contacten kunnen niet recht trekken wat structureel mis groeide. En informele relaties zijn informeel en dus niet te 'sturen'. Het effect daarvan is dus ook niet te voorspellen. Een project kan enkel een context bieden waar dingen mogelijk worden, maar resultaten forceren kan niet. Maar het is in elk geval een context die evoluties mogelijk maakt.

"Van 't één komt het ander."

"Op den duur weet je eigenlijk niet meer goed of het nu via 'Een paar apart' is dat je hebt afgesproken. Daar sta je niet altijd bij stil."

"De meesten die ergens als vrijwilliger beginnen, zijn daar eerst als deelnemer geweest."

Ontmoeting werkt hoe dan ook sensibiliserend en solidariserend. Mensen die elkaar leren kennen in het project, zoeken soms ook buiten het project contact met elkaar. Ze gaan op ziekenbezoek bij elkaar, geven kleren van de kinderen door of een oude computer, ze gaan eens samen naar zee of naar de camping, ze steunen elkaar, geven raad ... Uit de 'gearrangeerde ontmoetingen' in het project groeien nieuwe relaties en sociale contacten.

De contacten tussen twee leefwerelden - ook de moeilijke momenten - zijn hoe dan ook altijd een bron van verrijking. Mensen die een tijd met elkaar optrekken, hebben daar iets aan.

- Mensen die niet in armoede leven komen in contact met een wereld die zij voordien niet kenden. Uiteraard kenden zij wel het fenomeen armoede, maar ze kenden geen mensen die elke dag vechten met die armoede. Die persoonlijke contacten vergroten hun aandacht voor wie niet vanzelf aansluiting vindt bij de maatschappij. Het doet hen ook vragen stellen over hun eigen leven, hun eigen waarden en normen en het zet aan tot soberheid en solidariteit.
- Ook voor mensen in armoede is het vaak een positieve ervaring. Ze kunnen af en toe hun zorgen even achter zich laten, ze zijn er eens tussenuit, ze hebben minder stress. Ze leren

"In haar proefschrift stelt Lepianka (2007) dat mensen die meer persoonlijk contact of 'exposure' hebben met mensen in armoede, en zo meer insiderskennis, eerder structurele verklaringen geven aan armoede. Wanneer 'outsiders' meer zicht krijgen op de leef- en betekeniswereld, ontstaat er meer begrip en positieve beeldvorming."*

Tine Van Regenmortel

* In : *Verbindend werken in de hulpverlening: bouwsteen voor een veerkrachtige samenleving*, p138

nieuwe werelden kennen, zowel andere mensen als een culturele wereld die ze niet kenden. Ze voelen dat ze ergens bijhoren en krijgen meer aansluiting bij de maatschappij. Dat is een grote stap vooruit om op verder te bouwen. Uit hun nieuwe contacten putten ze hoop op verandering.

Veel van de nieuwe relaties komen tot stand in het Cultuurcafé. Daar ontmoeten de deelnemers elkaar en leren ze ook nieuwe relaties aangaan en onderhouden. Het Cultuurcafé is voor velen vaak een rustpunt, een plek om nieuwe energie op te doen. Mensen in armoede vinden het niet vanzelfsprekend om zichzelf dit soort ontspanning te gunnen.

“Ik heb leren genieten. Ik probeer mijn problemen naar achter te schuiven als ik naar een voorstelling ga. Vroeger praatte ik altijd over mijn problemen. Nu probeer ik mij te ontspannen, maar dat is niet gemakkelijk.”

“Ik ga nu ook alleen binnen op plekken waar ik vroeger niet binnen durfde te gaan. Ook plekken die niets met cultuur of zo te maken hebben.”

“Ik voel me veel meer waard nu, ik heb voor het eerst het gevoel gehad als een ‘gewone’ mensen over ‘t straat te lopen, naast andere ‘gewone’ mensen. Ik ben nu ook iemand.”

“Ik twijfelde dan altijd ‘hoor ik erbij of hoor ik er niet bij?’ Zo eens een avond echt ontspannen, in het begin had ik het daar moeilijk mee.”

Doorgroeien

Sommige deelnemers van ‘Een paar apart’ nemen al 5 of zelfs 10 jaar deel aan culturele activiteiten. Het terugbetalingssysteem via het ‘Fonds Vrijetijdsparticipatie voor mensen die in armoede leven’* maakte deelnemers afhankelijk van het project. Vanuit het project ontstond de behoefte om hen te laten ‘doorstromen’. Dat verhoogt hun zelfstandigheid, en daardoor komt er ook ruimte vrij voor nieuwe deelnemers in het project. De invoering van de 2-europas bood eindelijk die kans. Sinds 2009 moeten mensen met een OMNIO-statuuut in de twaalf cultuurcentra van de stad slechts 2 euro betalen per voorstelling. Samen met de deelnemers werd volgend parcours uitgetekend voor de mensen in armoede.

- Fase 1: Een nieuwe deelnemer mag een half jaar gratis deelnemen. Hij kan proeven van cultuur, zijn persoonlijke smaak ontdekken, met verschillende mensen op stap gaan, en ontdekken of dit project iets voor hem is.

* Zie ook ‘Korting voor cultuur’, p. 53

- Fase 2: Wie na een half jaar kiest om zich te engageren, betaalt van dan af een bijdrage van 1 euro per uitstap voor het ticket. De deelnemer krijgt de ondersteuning die hij nodig heeft, bijvoorbeeld tickets bestellen, een duopartner zoeken, een voorstelling kiezen, de weg vinden naar het cultuurhuis, babysit organiseren, enzovoort. De begeleiding biedt zeer veel individuele aandacht.
- Fase 3: Deelnemers die geen ondersteuning meer nodig hebben, betalen ook 1 euro per uitstap (ticket, babysit, vervoer). Zij plannen en organiseren zelf hun duo-uitstappen en organiseren, buiten het project om, ook duo-uitstappen en groepsuitstappen met de 2 europas. Zij vinden op eigen kracht hun weg naar het cultuuraanbod.
- Fase 4 zou betekenen dat mensen het project volledig verlaten. Maar dat is niet de bedoeling: ze voelen zich thuis in het Cultuurcafé, kennen er veel mensen, kunnen er nog een rol spelen. Hoe deze fase verder vorm moet krijgen, en hoe mensen betrokken kunnen blijven, is nog in volle ontwikkeling. Een idee is bijvoorbeeld dat zij zelf vrijwilligerstaken opnemen in het Cultuurcafé of in de organisatie van 'Een paar apart'.

De vier fases zijn niet dwingend, het is eerder een raamwerk om te zien waar mensen zichzelf situeren. Komen zij regelmatig naar het Cultuurcafé? Hoe vaak gaan ze op duo-uitstap? Durven ze andere deelnemers aanspreken? Breiden ze hun contacten uit of vallen ze vooral terug op mensen die ze al kennen? Als ze belet zijn, verwittigen ze dan tijdig? Hoe gevarieerd is hun nieuw verworven culturele bagage? Kennen ze de 2-europas en gebruiken ze die? Kunnen ze zelfstandig tickets bestellen? Hoe verloopt hun leerproces?

Soms keren mensen terug van fase 3 naar fase 2, dat kan. Als ze een periode terug extra begeleiding nodig hebben, is die beschikbaar. Wie zich in fase 4 comfortabel voelt, is klaar om uit te stromen. Maar als ancien afscheid nemen van het project, is niet vanzelfsprekend. Ook dat is niet dwingend.

Bij 'Aangen@me kennismaking' nemen mensen in armoede soms eerst deel aan een cursus, en zetten later de stap naar vrijwilliger. Ze kunnen dus doorgroeien binnen het project. Maar waar kunnen ze naartoe wanneer ze buiten het project verder willen? De meeste organisaties werken met 'doorsnee' vrijwilligers, niet met vrijwilligers uit kansengroepen. Zomaar doorverwijzen kan dus niet. Het zou vermoedelijk de vooroordelen en het mechanisme van uitsluiting maar bevestigen. Misschien kan de methodiek van 'een paar apart' hier op termijn nieuwe kansen creëren.

4.1 Wat is structureel werken?

Armoede is een structureel probleem. Zowel op individueel vlak als maatschappelijk spelen er mechanismen en patronen die tot uitsluiting leiden. Ongeacht het levensdomein, voor mensen in armoede zijn er altijd barrières waar ze op eigen kracht slechts moeizaam over geraken. Er is altijd een tekort aan wegwijzers, tijd, geld, kennis, invloed, netwerken. Dat is geen kwestie van niet willen, maar van niet kunnen. Om aansluiting te vinden bij de maatschappij, zijn de drempels veel te hoog. Die drempels wegwerken, vraagt ‘werken aan structurele veranderingen’. De structuur van de samenleving moet zodanig aangepast worden, dat ze wél en blijvend toegankelijk wordt voor mensen in armoede. Net zoals anderen dat kunnen, moeten ook mensen in armoede hun rechten kunnen waarmaken. Het gaat steeds om dezelfde drempels: gebrek aan informatie, bereikbaarheid, kostprijs, schrik, schaamte...

‘Een paar apart’ en ‘Aangen@me kennismaking’ zochten naar hefboomen voor verandering in drie levensdomeinen: cultuur, ICT en vrijwilligerswerk.

- De ontmoetingen, in een informele setting, van arme en niet-arme mensen hebben hun waarde op zich. Het verrijkt het leven van alle deelnemers en biedt mensen in armoede de kans om hun sociaal netwerk te verruimen. Dat zorgt voor meer maatschappelijke verbinding op individueel vlak.
- Door structureel te werken, krijgen ze ook als groep verbinding met de samenleving. Als groep staan ze sterker om maatschappelijke drempels weg te werken en een dialoog aan te gaan met de overheid. Van die dialoog wordt iedereen beter. Door hun stem te laten horen, kunnen mensen in armoede hun situatie en die van lotgenoten verbeteren. Voor de overheid zijn het belangrijke signalen om een passend beleid te kunnen voeren, ook voor de zwaksten in de samenleving.

Werken aan individuele en structurele drempels is nodig om tot duurzame oplossingen te komen. Zowel ‘individuele groei’, ‘netwerkverruiming’ als ‘structureel werken’ versterken de greep op het eigen leven. Daardoor vergroten ook het zelfvertrouwen en de zelfwaardering, het geloof om de eigen situatie en de omgeving te kunnen beïnvloeden, de zin om dingen te veranderen en uit te proberen. De relatie van niet-verbondenheid met de samenleving wordt vervangen door een partnerschap. Het gevoel van uitsluiting maakt plaats voor aansluiting bij de samenleving.

4.2 Cultuurdrempels

Reeds in 2001 gaf Recht-Op een dossier uit: 'Recht op cultuur, drempels die mensen in armoede belemmeren in hun culturele participatie'. De drempels die daarin beschreven staan, zijn nog steeds actueel.

Gebrek aan informatie

Het is moeilijk de juiste informatie over culturele activiteiten te vinden. Veel cultuurhuizen maken hun eigen infobrochures, maar hoe worden die verspreid? Veel teksten zijn moeilijk te verstaan, zeker als je er weinig van kent. De teksten zijn ook te lang, moeilijk leesbaar, in te kleine letters, in moeilijk leesbare kleuren, alles door elkaar, enzovoort. Veel info ontbreekt. Als je bijvoorbeeld een babysit hebt of de laatste tram moet halen, moet je het einduur kennen.

Gebrek aan tijd

Mensen in armoede leven in een soort permanente noodtoestand van onverwachte brieven, deurwaarders, moeilijke formulieren, lange wachtrijen, voedselbedelingen, huisbezoeken, sociale werkers, openingsuren van loketten, onvoorziene omstandigheden, dringende en dwingende problemen, onverwachte bezoeken, planningen die altijd wisselen ... een hoofd vol stress heeft geen vrije tijd. Daar is ook niet zomaar plaats voor cultuur, al helpt dat de stress vaak milderden.

Gezelschap

Wie naar de film of toneel gaat, doet dat liefst met iemand samen. Alleen is maar alleen. Mensen in armoede leven echter vaak geïsoleerd.

Kostprijs

Cultuur is vaak duur, zeker voor grote voorstellingen of als je met de kinderen wil gaan. Niet dat geld de enige drempel is om aan cultuur deel te nemen. Maar zonder kortingen is cultuur nooit toegankelijk.

Bereikbaarheid

De meeste cultuurhuizen zijn tegenwoordig vlot bereikbaar met het openbaar vervoer en de meeste mensen in armoede hebben daar een gratis of goedkoop abonnement voor. Ergens naartoe gaan waar je het niet kent blijft echter moeilijk, de regeling van tram en bus opzoeken ook. Maar de grootste moeilijkheid is terug thuis geraken. Vaak is de laatste tram of bus al weg wanneer de voorstelling gedaan is.

Kinderopvang

De meeste voorstellingen voor volwassenen zijn 's avonds. Kinderopvang is dan altijd een probleem. Veel mensen kunnen niet op familie of kennissen rekenen. Iemand van een babysit-dienst vraagt je niet zomaar. Die ken je niet en hoe gaan die omgaan met je kinderen? Wat gaan die achteraf zeggen over je kinderen of over je huishouden? En dat kost ook veel geld.

Geen voorkennis

Wat je niet kent kan je ook niet appreciëren. Wie weinig van cultuur kent, heeft er aanvankelijk ook weinig interesse voor. Pas door ervan te proeven, kan die houding veranderen.

Statusverlegenheid

Schaamte is een sterke drijfveer. Wie zich de mindere voelt, voelt zich ook vaak bekeken en trekt zich dan liever terug. En in eigen kring is er zelden stimulans om aan cultuur deel te nemen.

Heel de werking van 'Een paar apart' en van de Cultuurcafés is erop gericht om die drempels weg te werken. Dit is zeker gelukt voor veel deelnemers aan het project. Structureel zijn er ook grote stappen gezet, bijvoorbeeld om de kostprijs voor de deelnemers betaalbaar te houden. Het doel is dat iedereen, dus niet enkel deelnemers van een vereniging, dezelfde kansen krijgt om aan cultuur te doen: dat ze zelf kunnen bepalen wat ze graag zien, waar en wanneer ze naar een voorstelling gaan en dat de ticketprijs haalbaar is binnen hun budget. Zoals dat voor iedereen geldt. Voor mensen in armoede is het systeem van een veralgemeende kortingspas een goede oplossing. Met die pas kan iedereen naar elke voorstelling die hij graag wil zien. Die oplossing is een breuk met oude gewoontes. Veel cultuurhuizen bieden/boden bijvoorbeeld gratis

tickets aan voor mensen in armoede, liefst rond Kerstmis en Nieuwjaar. Vaak zijn dat populaire voorstellingen die dan één keer gespeeld worden voor een zaal vol kansarmen. Die houden daar echter vaak een slecht gevoel aan over. Ze worden nog maar eens als een aparte categorie behandeld en kunnen zelf niet kiezen wat ze graag zien. Ze moeten blij zijn met wat ze krijgen. Hoe goed bedoeld ook, dat werkt vooral stigmatiserend.

4.3 ICT drempels

In 2004 gaf 'Een paar apart' een presentatie in zowel het Parlement als in de Senaat over de drempels die mensen in armoede belemmeren om deel te nemen aan de wereld van computer en internet. De meeste drempels zijn nog steeds actueel.

Gebrek aan informatie.

Welke computer moet je kopen? De uitleg is altijd heel technisch, met veel Engels erbij. Je weet ook nooit of de uitleg van de verkoper juist is, of eerder een verkoopspraatje. Als je geen computer hebt, waar kan je het dan leren? Waar kan dat gratis of goedkoop? En wat als je niemand kent om je te helpen of advies te geven.

Kostprijs

Computers zijn duur, voor veel mensen té duur: de aankoop, het onderhoud, programma's en spelletjes, cursussen ... Je moet om de paar jaar een nieuwe computer kopen. In promotie is een internetaansluiting soms goedkoop, maar de maandelijkse kosten niet en ook in een internetcafé moet je veel betalen. De kinderen willen ook graag nieuwe spelletjes - niet alleen tweedehandse rommel - en dat kost allemaal veel geld.

Voorkennis

Weinig mensen hebben op school met computers leren werken. Ook op het werk leer je dat niet. Als je een laaggeschoolde job hebt, is de kans op bijscholing immers klein. Wie zelf geen ervaring heeft, heeft ook weinig kans die op te doen. Om les te volgen, moet je vaak al veel kennen. En lesgevers zijn soms erg ongeduldig, of gaan te snel. Handleidingen zijn moeilijk, ook vaak in het Engels of het Frans.

Het is positief dat je op sommige plaatsen zoals bibliotheken gratis een computer mag gebruiken. Maar dat kan alleen als je het al kent, want er is meestal niemand om te helpen. Als je niet goed kan lezen of schrijven, is een computer extra moeilijk.

Cursussen volgen

Ze zijn vaak te duur. Je moet al veel weten. De lessen gaan vaak veel te snel. Voor goedkope cursussen zijn er lange wachtlijsten. Sommige cursussen zijn wel gratis, maar alleen voor bepaalde doelgroepen (bv. werklozen van de VDAB, 50-plussers,...).

Bereikbaarheid

Als je geen auto hebt, geraak je moeilijk op de plaatsen waar er cursussen zijn. Vervoer is ook een extra kost.

Schrik

Als je iets niet kent, heb je schrik om eraan te beginnen, om iets fout te doen waardoor de computer vastloopt, om iets kapot te doen, schrik om kosten te maken.

Schaamte

Wie niets van computers kent, voelt zich uitgesloten. Je bent soms zo beschaamd, dat je niks durft zeggen. Of dat je tegen je kinderen moet zeggen dat je dat niet kan permitteren.

Druk van buitenaf

Op school moeten kinderen vaak een computer hebben, zeker als ze ouder worden. Ze moeten hun huiswerk maken op de computer of iets opzoeken op het internet. Wie er thuis geen heeft, mag dat dan op school in de pauze doen – maar dan zien de andere kinderen ook dat je dat thuis niet hebt, en bovendien heb je dan geen pauze. Een voordeel is wel dat als de kinderen het kennen, dat ze de ouders kunnen wegwijs maken. Ook de media oefenen veel druk uit. Overal hoor en lees je: voor meer informatie, zie www... Je wordt bijna verplicht om mee te doen.

“Uit Nederlands onderzoek blijkt dat de belangrijkste reden waarom mensen geen vrijwilligerswerk doen, eenvoudigweg is dat ze nooit gevraagd zijn [Van Dam, in Holten, 2005]. Zeker de eerste keer lijkt het belangrijk om tot deze activiteit als het ware verleid te worden [Rigter, in Holten, 2005]. Iemand vragen om vrijwilligerswerk te doen, betekent tegelijk de talenten en de mogelijkheden van de persoon waarderen en erkennen.

Gevraagd worden impliceert dat er überhaupt een sociaal netwerk bestaat waarbinnen deze vragen gesteld kunnen worden. Kansengroepen hebben vaker een eerder beperkt sociaal netwerk of een eenzijdiger netwerk onder lotgenoten. De kansen dat ze gevraagd worden voor vrijwilligerswerk liggen dan ook lager.”*

Tine Van Regenmortel

Om de digitale kloof structureel te dichten, werkte ‘Aange@me kennismaking’ actief mee aan de oprichting van de Digipunten. Dat zijn lokale computercentra in achtergestelde wijken, op voor kansengroepen vertrouwde locaties zoals buurtwerken, ontmoetingscentra, dienstencentra, bibliotheken, enzovoort. De negen Antwerpse Digipunten bevinden zich in Posthof, Permeke, Atel, Nova, Deurne, Luchtbal, Sint Andries, Hoboken, Linkeroever. Mensen uit de kansengroepen kunnen er vrij gebruik maken van computers en internet en ze kunnen er ook basiscursussen volgen. Het lidgeld bedraagt 1 euro per jaar en geeft toegang tot alle Digipunten in Antwerpen. In de Digipunten werken sociaal tewerkgestelden uit kansengroepen – de zogenaamde Digimedewerkers – al dan niet samen met vrijwilligers. Ze geven er les, begeleiden mensen en bieden technische ondersteuning. De Digipunten zijn een zeer zinvol initiatief. Voor mensen in armoede blijft het evenwel nodig dat ze ondersteuning krijgen om de weg te vinden.

* In: Vrijwillig werkt. Aan de slag met vrijwilligers uit kansengroepen, p. 53

4.4 Drempels in het vrijwilligerswerk

In 2009 werkte 'Aangen@me kennismaking' mee aan het congres en aan de publicatie 'Vrijwillig werkt. Aan de slag met vrijwilligers uit kansengroepen'. Het is een verslag van hun en andere ervaringen en ook een oproep aan het vrijwilligerswerk om zich open te stellen voor mensen in armoede. Vrijwilligerswerk biedt immers veel kansen op ontplooiing. Je leert er altijd nieuwe mensen kennen en het geeft je ook een plaats en erkenning in een ruimer geheel. Het is voor veel mensen een bron van zelfvertrouwen, en van vertrouwen in de samenleving en in de toekomst. Het is een ideale omgeving voor ontmoeting en netwerkverruiming. Maar deze wereld is zelden gekend voor mensen die in kansarmoede leven, ook daar zijn veel drempels.

51

IN GOED
GEZELSCHAP

Drempels
wegwerken

Geen voorkennis

Mensen in armoede zijn niet vertrouwd met vrijwilligerswerk. Ze leerden het thuis of op school nooit kennen, waren ook zelden lid van een vereniging en hebben er dus weinig of geen ervaring mee. Ze zien er het nut ook niet van in: waarom zou je ergens gratis gaan werken?

Geen zelfkennis

Om vrijwilligerswerk te doen, moet je weten wat je graag doet en wat je goed kan. Mensen in armoede weten dat vaak niet. Ze kregen al te vaak te horen dat ze niks kunnen en kregen zelden de kans nieuwe dingen uit te proberen en te leren. Een gebrek aan zelfkennis leidt vaak tot onderschatting of overschatting.

Andere leefwereld

Organisaties die met vrijwilligers werken, richten zich vooral tot mensen 'uit de middenmoot'. Zij kennen de leefwereld van mensen uit kansengroepen te weinig. Mensen in armoede worden ook zelden of nooit gevraagd.

Chaos

Mensen in armoede leven vaak noodgedwongen van dag tot dag, met alleen maar problemen en zonder uitzicht op verbetering. Als je hoofd vol zorgen zit, is er geen ruimte om iets nieuw te leren.

Schaamte

Wie zich schaamt voor zijn afkomst of zijn thuissituatie voelt zich vaak vies bekeken. Wie de verkeerde kleren, kapsel, uiterlijk, huidskleur of stijl heeft, hoort er niet bij. Wie niet genoeg Nederlands kent of niet beschaafd en beleefd genoeg spreekt, krijgt moeilijk contact. De reacties van andere mensen zijn zelden uitnodigend.

Schrik om fouten te maken

Wie vroeger op school steeds weer het gevoel kreeg niet mee te kunnen, heeft vaak een laag

zelfbeeld, veel faalangst en schrik dat anderen je dom vinden. Wie niet kan terugvallen op positieve ervaringen uit het verleden, heeft snel het gevoel iets niet te kunnen. Dat werkt ontmoedigend.

Fysieke beperkingen

Gezond leven is iets dat je moet leren. Armoede maakt ongezond. Dokters en apothekers zijn duur. Gezondheidsproblemen worden chronisch. Wie een slechte gezondheid heeft, kan zich moeilijk engageren.

Extra kosten

Om vrijwilligerswerk te doen moet je vaak vervoer hebben, passende kledij, genoeg belwaarde, je moet al eens mee kunnen gaan op een extra activiteit of iemand kunnen trakteren ...

‘Aange@me kennismaking’ zette zelf projecten op en liet mensen zo kennis maken met vrijwilligerswerk. De vrijwilligers konden als cobegeleider computerles geven, of ze konden meewerken in een doe-atelier multimedia. Nogal wat vrijwilligers kwamen in het project terecht via het OCMW. Het waren dus niet enkel mensen in armoede, het waren mensen uit ‘kansengroepen’. Dat geeft een eigen dynamiek – het thema ‘armoede’ was bijvoorbeeld veel minder een gespreksonderwerp dan in andere projecten. Ook de tijd en de energie die naar de praktische organisatie van de computerlessen ging, was erg bepalend. De ruimere doelgroep en de grote organisatorische druk beperkten de ruimte en de tijd om systematisch structureel te werken rond vrijwilligerswerk.

In een vervolgproject wil Samenlevingsopbouw Antwerpen stad die draad verder oppikken. Waar ‘Aange@me kennismaking’ zelf projecten opzette voor vrijwilligers, wil een volgend project

‘inbreken’ in bestaande vrijwilligersorganisatie. Die trekken meestal ‘doorsnee’ vrijwilligers aan. Om mensen uit kansengroepen een plaats te geven in het ‘traditionele’ vrijwilligerswerk, zullen verschillende drempels moeten weggewerkt worden. Het is zeker het proberen waard om dit volgens de methode van ‘Een paar apart’ te doen, met duo’s of trio’s van een reeds actieve vrijwilliger met vrijwilligers uit kansengroepen.

Na ‘Vrijwillig werkt’ startte Cera samen met het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk het traject ‘Vrijwilligerswerk versterkt!’. Samenlevingsopbouw Antwerpen stad neemt daaraan deel en de bevindingen ervan zullen zeker mee genomen worden in het nieuwe opbouwwerkproject.

“Een empowerende samenleving dient ‘trek-kracht’ [pull] te ontwikkelen voor mensen die ‘anders’ zijn naast de push uit de reguliere voorzieningen. Er moet ruimte gemaakt worden voor mensen die anders zijn. Doortje Kal (2001) bepleit daartoe het ‘kwartiermaken’, het creëren van ‘gastvrije niches’, ontmoetingsplekken waar ‘de ander’ anders kan zijn. Kwartieren maken is belangrijk om net de valkuil te vermijden van een vermaatschappelijking die te zeer om aanpassing van de ‘vreemde ander’ gaat.”*

Tine Van Regenmortel

* In: Verbindend werken in de hulpverlening: bouwsteen voor een veerkrachtige samenleving, p135

KORTING VOOR CULTUUR

een korte geschiedenis

Cultuurparticipatie biedt mensen de kans om aansluiting te vinden bij wat leeft in de samenleving, om meer mens te worden via culturele ontplooiing, om kracht en waardering te putten uit contacten en eigen culturele projecten. Het bevordert gemeenschapsvorming en gaat in tegen sociale uitsluiting. Toch nemen mensen in armoede zelden deel aan cultuur. Zij kennen het niet, worden er niet toe uitgenodigd of gestimuleerd, ze hebben te veel andere dingen aan hun hoofd ... zij horen er niet bij.

Deelnemen aan cultuur kost geld en dat is een schaars goed voor mensen in armoede. Het is niet zo dat de ticketprijs de enige drempel is om aan cultuur deel te nemen. Sociale organisaties zullen mensen moeten blijven begeleiden om het onbekende te verkennen en hun angsten te overwinnen. Aanbieders van cultuur zullen moeten blijven investeren in de toegankelijkheid van hun aanbod. Maar die inspanningen zullen nooit renderen, zolang de tickets te duur zijn. Dan nemen mensen in armoede niét deel. Daarom is een – liefst uniform – kortingsstelsel zo belangrijk. Zolang die financiële drempel blijft, ontstaat er geen ruimte om ook aan andere drempels te werken. Omdat participatie een recht is, moet de overheid de financiële drempels wegnemen. Sinds de start van 'Een paar apart' is er al veel gerealiseerd.

1. Eerst was er (bijna) niets

Mensen in armoede kregen nergens korting. Het federale ministerie van maatschappelijke integratie stelde wel middelen ter beschikking voor culturele participatie. In Antwerpen konden klanten van het OCMW die gebruiken voor sport en cultuur.

2. Fonds Cultuurparticipatie

Eerst het Vlaams 'Fonds Vrijetijdsparticipatie' en vanaf 2009 het Antwerps 'Fonds Vrijetijdsparticipatie voor mensen die in armoede leven'

In 2000 maakte de Vlaamse minister van Cultuur middelen vrij om de participatie van mensen in armoede aan cultuur mogelijk te maken. Hij koos ervoor samen te werken met lokale welzijnsorganisaties die elke dag met deze mensen werken en er een vertrouwensband mee hebben.

© Dirk Cornelis

In 2001 gingen de eerste initiatieven van start. De organisaties kregen grote reducties voor culturele activiteiten en gratis filmtickets. Elk jaar werd de werking van het fonds bijgesteld en namen meer organisaties deel.

In 2004 leidde dit tot een overeenkomst met vier representatieve partners: VOCB voor de basiseducatie, VN voor Verenigingen waar armen het woord nemen, Viboso voor de samenlevingsopbouw en Welzijnsschakels voor de eigen lokale werkingen en geïnteresseerde CAW's, kinder- en jeugdwerkingen, dienstencentra, werkingen met migranten en vluchtelingen, dagcentra, diensten begeleid wonen, gezinsondersteunende werkingen, projecten arbeidszorg, enzovoort. Later kwamen er nog partners bij zoals Cultuur Lokaal, Cultuurnet Vlaanderen, Kunst en Democratie, Steunpunt Vakantieparticipatie. Het beheer van het fonds gebeurt sindsdien door Welzijnsschakels vzw. Plaatselijke organisaties die voor hun leden cultuurtickets kopen van door de overheid gesubsidieerde cultuurinstellingen, kunnen nadien 80% van de ticketprijs terugkrijgen van het fonds. Zij moeten dus zelf slechts 20% betalen.

In 2008 breidde het fonds zijn werking uit en maakte een overeenkomst met enkele grote partners uit de niet-gesubsidieerde cultuurindustrie: Live Entertainment foundation, D.C.-productions en Studio 100. Voor een aantal van hun grote producties geven die 40% reductie op hun ticketprijs, waarna het fonds ook 40 % bijpast. Daardoor worden deze voorstellingen toegankelijk voor mensen in armoede tegen 20 % van de normale ticketprijs. Dat bedrag kan door lokale organisaties worden bijgepast.

In 2009 wordt het Fonds Cultuurparticipatie omgevormd tot het 'Fonds Vrijetijdsparticipatie voor mensen die in armoede leven'. De partners zijn Samenlevingsopbouw Vlaanderen, het Vlaams Netwerk van Verenigingen waar Armen het woord nemen, Federatie Centra voor Basiseducatie en Welzijnsschakels vzw. De cultuuractiviteiten worden uitgebreid naar de sectoren jeugd en sport. Het fonds blijft de afspraken met de vrijetijdsindustrie opvolgen. En het past zijn werking aan aan het nieuwe participatiedecreet.

3. Participatiedecreet

In 2008 keurt het Vlaamse Parlement het 'Participatiedecreet cultuur, jeugdwerk en sport' goed, waardoor gemeenten extra middelen kunnen krijgen voor de vrijetijdsparticipatie van mensen in armoede. De middelen moeten rechtstreeks naar de mensen in armoede en hun verenigingen gaan. De gemeente moet daartoe alle partners samenbrengen in een Lokaal Netwerk Vrijetijdsparticipatie en samen met hen afspraken maken. Het decreet voorziet extra ondersteuning voor kansengroepen en voor de participatie van personen in armoede.

4. Afsprakennota Lokaal Netwerk Antwerpen

In 2008 worden in Antwerpen, in opvolging van het Participatiedecreet, afspraken gemaakt tussen de Stad, het OCMW en het Antwerps Platform Generatiearmen. De koepel APGA verenigt de organisaties Recht-Op, Centrum Kauwenberg en Open Huis/Protestants Sociaal Centrum.

In 2009 wordt de 2-europas gelanceerd. Dit is een individuele kortingskaart voor mensen met een klein inkomen [mensen met een OMNIO-statuuat of verhoogde tegemoetkoming].

- Met hun pasje kunnen zij voor 2 euro tickets kopen in de stedelijke cultuurcentra Casa Louisa, cc Berchem, cc De Kern, cc De Schelde, cc Deurne, cc Ekeren, cc Link, cc Luchtbal, cc Merksem, De Roma, 't Werkhuys, Costa, Nova.
- Voor mensen met een handicap die begeleid worden, is er een begeleiderspas. Ook de deelnemers van 'Een paar apart' krijgen zo'n begeleiderspasje en kunnen iemand vragen om mee op uitstap te gaan voor slechts 2 euro. Zo kunnen ze zelfstandig hun uitstappen plannen, los van het project.
- De 2-europas geldt enkel voor de Antwerpse culturele centra. Daarnaast is er voor organisaties die met armen werken een overgangsbudget voor uitstappen naar andere gesubsidieerde cultuurhuizen zoals Arenberg, De Singel, het Zuiderpershuis, Toneelhuis, EWT-Theater, enzovoort. Die regeling blijft bestaan zolang ook daar geen kortingsysteem is voor mensen in armoede.

5. Wordt verwacht...

In 2011 lanceert de stad Antwerpen de A-kaart. De A-kaart is bedoeld voor alle inwoners en bezoekers aan de stad. Het is een toegangspas voor het volledige vrijetijdsaanbod van de stad: bibliotheken, zwembaden, stedelijke musea, cultuurcentra en stadswinkel.

- De 2-europas gaat volledig op in de A-kaart. Iedereen met een OMNIO-statuuat kan overal tickets kopen voor 2 euro.
- Mensen zonder OMNIO betalen de gewone ticketprijzen. Met hun kaart kunnen ze punten sparen om korting te krijgen op een volgend cultuurbezoek.
- Met de invoering van de A-kaart wordt een belangrijke structurele drempel weggewerkt. Het is een pasje voor iedereen en - in tegenstelling tot een kortingskaart voor arme mensen - niet stigmatiserend.

6. Wordt gedroomd...

De verenigingen waar mensen in armoede het woord nemen dromen van een algemene Vlaamse kortingskaart: een uniform systeem met kortingen voor mensen die elke dag moeten rekenen om de eindjes aan elkaar te knopen. Eén kaart die alle Vlamingen met een laag inkomen, in heel Vlaanderen toegang geeft tot cultuur en ontspanning.

“Ik ga altijd met een blij gevoel naar huis”

Marleen Obijn neemt al bijna 5 jaar deel aan ‘Een paar apart’ in Borgerhout. “Ik ga dikwijls op uitstap met een duopartner, maar niet op vrijdag. Dan speel ik elke week bakspel met een ploeg. In het begin kende ik daar niks van, maar ik heb al veel geleerd van de tegenstanders.” Met ‘Een paar apart’ heeft ze ook al veel geleerd: van cultuur en van andere mensen.

Hoe ben je bij ‘Een paar apart’ terecht gekomen?

Ik zat al een tijdje bij Recht-Op toen Nathalie mij een keer aansprak. Ze legde me uit wat het is en ik ben toen op uitstap geweest met iemand. We zijn naar het EWT-theater gegaan en dat is heel goed meegevallen, zowel het toneelstuk als de partner. Je geraakt nogal rap in gesprek en dat klikte. Dan ben ik dat blijven doen. Inmiddels is het niet alleen theater, maar ook opera, of muziek. Sinds een jaar of twee is mijn echtgenoot ook bij ‘Een paar apart’ en wij zijn in De Roma al samen naar een optreden gegaan van Will Ferdy en ook van Jimmy Frey. Het voordeel van ‘Een paar apart’ is dat het financieel goedkoper is, anders kan je dat niet doen. Omdat ik bij de armen hoor ga ik op stap met een

niet-arme persoon. Soms stel ik iets voor, of soms stelt iemand iets aan mij voor. Als ik dan niet goed weet wat het is, zeg ik toch 'kom, het is iets nieuw' en dan wil ik dat wel proberen en meestal valt dat mee. Het is raar of zelden dat ik zeg 'dat is minder goed geweest', maar zelfs dan hou ik vol om te zien hoe het eindigt. Ik ga vaak naar De Roma. Maar ik ben ook al naar het EWT-theater in Deurne geweest, naar de Zuiderkroon, het Fakkeltheater en ook een keer naar klassieke muziek in deSingel. Dat was niet echt mijn ding. Ik zie heel graag theater, dat mag een blij stuk zijn, dat mag ook een treurig stuk zijn. Ik zal daar dan niet bij wenen maar dat raakt me toch. Soms herken je ook iets van jezelf in een stuk, daar kan je dan iets van leren. Als ik na een voorstelling thuis kom, kan ik daar van nagenieten. Nathalie vraagt ook al eens 'hoe is het geweest, en hoe was het stuk en hoe was de duopartner, heb je wat kunnen praten?' Meestal antwoord ik dat het een leuk stuk was en dat ik ook heb kunnen praten.

Het doel van 'Een paar apart' is om andere mensen te leren kennen. Lukt dat?

Meestal wel. Je duopartner kent meestal geen armoede. Zij hebben niet die ervaring met armoede en dat moet je dan toch proberen uit te leggen in hun taal. Anders kunnen ze dat niet begrijpen. Maar meestal verstaan ze dat wel. Vroeger was het voor mij financieel niet mogelijk om zo'n uitstappen te doen. Als je in budgetbegeleiding bent, gaat dat niet. Maar dan zit je tussen je vier muren, een beetje geïsoleerd eigenlijk. Ik heb nu meer kans om buiten te komen en van die cultuursfeer te proeven. Daar heb ik altijd een goed gevoel bij: je kan iets meedoen, je kan daar wat over praten, en tussen-door praat ik dan ook wel eens over mijn problemen. Dat hangt ook af van wie dat is. De ene keer is het wat moeilijker dan de andere keer. In het begin zal ik

daar niet zo gemakkelijk zelf over beginnen. Soms scherm ik dat ook een beetje af. Maar ik weet ook dat als ik iets vertel, dat dat bij die persoon blijft en dat dat niet naar buiten gaat.

Je gaat ook regelmatig naar het Cultuurcafé.

Ik ben al eens naar het Literair Café geweest. Dat was niet zo mijn ding. Ik heb niet zoveel tijd om te lezen en het hangt er ook vanaf welke BV zijn boeken komt voorstellen. Met het Cultuurcafé is er ook dikwijls de een muziektopreden in De Roma, dan blijf ik wel hangen tot het laatste. Dat is anders dan die literatuur, dat is elke maand een verschillend optreden. In onze groep zijn we met een veertigtal mensen, daar is dan ongeveer de helft van aanwezig. Op de vergadering van het Cultuurcafé kunnen we dan afspreken om ergens naartoe te gaan. Met die groene en oranje namen op de plaatjes weet je wie arm is en wie niet. Want anders was het te ingewikkeld voor ons. Wij wisten dan niet wie meedeed met het project en wie niet. Met die plaatjes kunnen we die beter aanspreken. Ik ga soms twee keer per maand weg in duo. En er zijn twee Cultuurcafés per maand, zo ben ik soms elke week weg. Dan zit je niet thuis voor de tv want dat is niet altijd interessant. Maar als je een avondje weg gaat, dan moet je je eerst klaar maken, en rustig op tijd vertrekken. Want we komen een half uurtje op voorhand. Als er dan geen genummerde plaatsen zijn, kan je een goede plaats zoeken, dicht bij de scène, zodat je alles goed kan volgen. Maar ook als er genummerde plaatsen zijn, gaan we op tijd. Dan kunnen we nog even praten, of al iets bestellen voor tijdens de pauze, dan moet je niet aanschuiven. In het EWT theater bijvoorbeeld staat dat dan klaar op je tafeltje. Dat is een voordeel, want daar is niet veel plaats en anders moet je rechtstaan.

Heb je al veel nieuwe dingen leren kennen?

Ja, Afrikaanse muziek bijvoorbeeld. Ik had vroeger nog nooit zo een optreden gezien. Maar door de duo-uitstap heb ik dat leren kennen en dat viel héél goed mee. Als je die muziek hoort, zit je zelf in stilte mee te neuriën, en met uw schouders wat te bewegen en zo. Thuis kan je dat wel eens zien op tv, maar zo een optreden is toch anders. Dat zou ik zelf nooit hebben leren kennen. Dat is ook zo voor de opera. Vroeger luisterde ik daar soms naar, want wij hadden daar thuis videobanden van. Dat was van een gehandicapte vriend van mijn moeder die bij ons woonde. En dan ben ik nu met een duopartner eens mee naar de opera geweest. Ik vond dat echt knap, die sopraan en die tenor die zo hoog zingen.

Zijn er ook al uitstappen tegengevallen?

Eén keer is er iemand niet komen opdagen. Dat was met een toneelstuk in het EWT-theater en dan ben ik alleen binnen gegaan. Ik heb die voorstelling alleen gezien, ik heb toen veel kunnen lachen. Gelukkig was er toen ook een ander duo van 'Een paar apart', daar kon ik tijdens de pauze gaan bijzitten. Dan kon ik wat babbelen. En na de voorstelling ook, dan hebben we zo nog een beetje samen kunnen nagenieten. Ik ben ook eens met een duopartner op stap gegaan die niet zoveel babbelt.

Dan was ik zelf veel aan het woord en dat werd ik nadien wel gewaar. Want dan was ik extra moe omdat ik de hele tijd zelf had zitten praten.

Maar je doet het graag?

Ja, heel graag. Het is nooit bij me opgekomen om er mee te stoppen. Ik hoop dat ik nog lang kan meedoen, het maakt een stuk van mijn leven uit. Zo leer je verschillende soorten cultuur kennen, dingen die ik vroeger niet kende omdat ik meer geïsoleerd zat. Ik wil zeker zoveel mogelijk meedraaien. Mijn man heeft er ook veel plezier aan, hij wil ook nieuwe dingen leren kennen. Vroeger was dat niet, dan bleef hij altijd thuis. Maar thuis is maar alleen, hij heeft lang alleen gewoond – nu wonen wij twee jaar samen, waarvan een jaar getrouwd. Vroeger gingen wij weg met zijn moeder naar het ontmoetingshuis. Maar nu leer ik meer een andere kant kennen, met andere mensen op stap gaan. En omdat ik al een hele tijd meedraai, durf ik andere mensen ook al eens aanspreken. Als we dan ergens naartoe gaan, kunnen we praten en na een voorstelling ga ik altijd met een blij gevoel naar huis. Ik heb een zoon van 18 jaar en die vindt het ook heel goed dat ik met 'Een paar apart' ergens naartoe ga. Dan heeft hij de tv of de video eens een avondje alleen voor zich, en dan is hij ook content.

“Je bent er dan eens tussenuit, van tussen die 4 muren”

Lutgart Simoens neemt sinds drie jaar deel aan ‘Een paar apart’ in Borgerhout en is ook vrijwilliger in het doe-atelier in Deurne. “Je leert andere mensen kennen. Je kan naar optredens. Je helpt mensen. Je hoeft ook niet altijd te gaan. En de drankjes zijn goedkoop. Ik ben héél content.”
[lacht]

Hoe ben je bij ‘Een paar apart’ terecht gekomen?

Ik was een keer bij de voedselbank en iemand vertelde daar over Recht-Op. Ik ben daar toen bij gegaan, en daarna hoorde ik dan van het Cultuur-café en van ‘Een paar apart’. Sindsdien leerde ik al veel mensen kennen en ik doe nu ook veel meer aan cultuur. Ik heb niet zoveel interesses maar maak wel bepaalde keuzes.

Doe je het graag?

Ja! Alleen de Literaire Cafés bevallen me niet, want ik lees niet zo graag en ik maak daar ook geen tijd voor vrij. 's Avonds zit ik mijn luie zetel voor de tv, daar draait bijna alles om. Ik lees soms wel eens de krant, maar boeken spreken me niet echt aan. Ik heb er wel een paar, maar ik kom er niet toe. Ik ga wel graag naar de film en naar toneel. Ik ga nu met iemand van de niet-armen naar het EWT-theater voor een komisch stuk. Muziek spreekt me ook aan. Zo zijn we na de Reuzekesstoet in De Roma met ons 2-europasje naar een optreden geweest van Gunther Neefs. Dat was heel leuk. Vorig jaar zijn we ook al eens naar Gunther Neefs geweest in

het Oude Badhuis. Niet dat ik echt fan ben of zo, maar het is een amusement. Je bent er thuis eens tussenuit, weg tussen die vier muren, en je leert andere mensen kennen. We zijn ook eens naar een film geweest waar we gratis binnen mochten omdat er geen onderschriften waren. Dat was de 'Elephant Man'. Ik had die ooit al eens gezien, dat was leuk.

Hoe kies je waar je naartoe wil?

We komen in het Cultuurcafé met een min of meer vaste groep samen, elke keer zo'n 20 mensen. Dat kan ook al eens wat meer zijn, dat verschilt een beetje met het seizoen. Daar staan dan dozen en kaften met brochures over film, muziek, musea, theater, enzovoort. We kunnen dan kiezen en als iemand dan zegt 'daar zou ik eens graag naartoe gaan' dan kan je afspreken. Wie een oranje badge heeft is weinig aan cultuur gekend, mensen die rijk zijn aan cultuur hebben een groene. Daardoor kunnen we elkaar herkennen en iemand met een groene badge kan dan samen met iemand met een oranje badge op stap. Eén van de twee zoekt een uitstap om met elkaar te doen. Als we kinderen hebben, kunnen die ook mee. Ik ben al met een stuk of vijf verschillende mensen op stap geweest. De ene ken je natuurlijk wat beter dan de andere, maar dat valt meestal wel mee. Er is niemand waar ik van zeg 'daar ga ik nooit mee weg'.

Wat vind je het leukste daaraan?

Dat je eens iets weet over iemand anders. De ene persoon babbelt al wat meer dan de andere. Je probeert dan wat te praten, over hun levensomstandigheden bijvoorbeeld, of ze kinderen hebben en of ze werken en zo. Dat is ook de bedoeling van het project: wat meer te weten te komen van mekaar. Je kan zelfs mekaars gsm nummer vragen om eens apart weg te gaan, of om eens iets te gaan drinken of om samen bijeen te komen. Ik heb

dat nog niet gedaan, maar ik heb wel iemand zijn gsm nummer voor als we afspreken en er komt iets tussen. Dan kunnen we mekaar verwittigen.

Welke uitstappen heb je nog gemaakt?

Ik ben al een paar keer in De Roma geweest. Eén keer naar een optreden van Daens geloof ik, of Daan, ik weet het niet meer zeker. Dat was niet echt mijn genre. Ik zat alleen toen – ik zit altijd want ik kan niet lang blijven recht staan – en mijn duo-partner was beneden gaan dansen. Maar het viel eigenlijk wel mee. Eén liedje vond ik heel goed, als dat op de radio komt, zet ik dat keihard. Het Bal van de Burgemeester in De Roma was ook heel plezant. Daar traden verschillende zangers op, onder andere de Romeo's. We zijn daar met een hele groep naartoe gegaan met onze 2-europas. Af en toe kunnen we ook eens naar iets commercieel gaan. Zo ben ik eens haar Holiday on Ice in het Sportpaleis gaan kijken. Dat was echt prachtig! Ik ben heel blij dat we soms ook zo'n uitstappen kunnen maken.

Zijn er al dingen tegengevallen?

Dat van Daan viel tegen omdat ik alleen zat tussen een heleboel andere mensen. En de stoelen zijn nogal hard in De Roma. Het duurde ook nogal lang. Maar ja, ik heb die andere persoon ook een plezier gedaan omdat die dat graag deed. En ik was er zelf eens tussenuit.

Is dat de belangrijkste reden?

Ja, er eens tussenuit zijn. Bijvoorbeeld sport is nogal moeilijk voor mij. Ik heb een knieprothese, mijn mobiliteit is niet meer zo groot. Ik zou eigenlijk moeten zwemmen, maar mijn dochter wil niet mee. Die is 17 jaar en woont nog bij mij. Ik ben ook niet zo geneigd om aan iemand anders te vragen om eens mee te gaan.

Ik ga niet rap ergens alleen naartoe. Wat zit je dan te doen? Je geeft zoveel geld uit en alleen is maar

alleen. Niet dat je je verveelt, maar je kan ook niet eens tegen iemand iets zeggen of samen iets drinken. Het contact is wat me het meeste aanspreekt. Ik doe dat nu 2 à 3 jaar en ik ben heel tevreden. Ik kan al eens naar iemand bellen om ergens naartoe te gaan, of eens te koffiekletsen. Er is nu een dame waar ik al enkele keren mee op stap geweest ben, dan krijg je een band. Misschien kan ik haar wel bellen in het weekend en vragen 'kunnen we eens iets samen doen?' Die dame heeft ook een dochter van dezelfde leeftijd, misschien kunnen we eens zelf iets organiseren. Eens gaan zwemmen of zo. Ik heb van haar ook al eens gehoord dat ze niet graag alleen gaat zwemmen. Dus misschien kan dat wel eens lukken als ik vraag 'heb je eens geen zin...'. Die mensen werken, dat moet dan in het weekend.

Je bent ook vrijwilliger in het doe-atelier.

Ja. Er was iets te doen in Permeke en toen vroegen ze of ik niet graag vrijwilligerswerk wilde doen in het doe-atelier. Ik wilde dat wel eens proberen, platen op cd zetten en video's op dvd en zo. Eerst deed ik dat op het Kiel, nu in Deurne. Hier is het wel drukker, maar ook gezelliger. Daar is soms een cursus handwerk bezig, of een koffieklets. En er ligt ook een puzzel waar iedereen mag aan meewerken en als ik dan eventjes niks te doen heb, ga ik mee puzzelen. Ik ben vooral bezig met de dia's. Omdat het er klein is, is er ook nogal veel rumoer. Als je bezig bent, moet je dus goed je aandacht erbij houden. Maar ik ken er nog niet zoveel van, ik heb dus ook nog steun nodig. Vorige week was ik een keer afgeleid en toen wist ik niet meer of ik het goed gedaan had. Die mevrouw vroeg dan wat ik juist gedaan had en ze zei dat het allemaal in orde was. Dan viel er wel eventjes een last van mijn schouders. Ik ga volgende keer een koptelefoon meenemen, dan kan ik me afschermen van het lawaai. Pas op, je mag hier fouten maken. Maar je wil het toch goed doen,

anders zijn de mensen niet echt vooruit geholpen, hé.

Waarom doe je vrijwilligerswerk?

Dan hoor je terug bij de maatschappij. Je kan iets voor iemand doen. Dat is goed voor jezelf, je geraakt uit je eenzaamheid en je isolement. En het is ook goed voor anderen. Je kan andere helpen, en dat is zowel in het doe-atelier als in het Cultuur-café. Want anderen gaan misschien ook niet op hun eentje op uitstap.

Ik doe het graag. Ik heb gisteren nog een hele doos dia's gedaan. Na een tijd begin je het ook te kennen. Ze geven ook vertrouwen. 'Je doet het goed', zeggen ze, of je krijgt een schouderklop en dat doet ook veel. Dat is niet zo bij vast werk. Dan zeggen ze: je bent te traag, je moet dat doen en dat doen, het moet beter, je moet dit zus en zo... dat is een heel andere sfeer, daar ben ik niet echt gelukkig. Ik heb vroeger gewerkt. Maar dan was ik altijd gespannen. Ik werkte als kinderverzorgster in Brussel. Mijn dochter was toen een jaar of acht. Die had het moeilijk op school en ze zegden dat ik ze rilatine moest geven omdat ze niet aandachtig genoeg was. Ik wilde dat niet, want ik wist wat er mis was. Ze was ongelukkig want ze moest voor en na school naar de opvang omdat het niet goed uitkwam met mijn werkuren. In ben daar uiteindelijk niet kunnen blijven werken. Want eerst had ik een werkongeval en er stak een stukje bot los in mijn arm. En ik had ook voortdurend blaasontstekingen. Ik ben toen gestopt met dat werk, en nadien zegden ze op die school dat ik gelijk had met die rilatine. Ik heb dan ook nog die problemen aan mijn knie en nu ben ik op invaliditeit. Maar toch ben ik niet veel thuis, door al die activiteiten van Recht-Op. We hebben trouwens al eens een vergadering gehad over de drempels om vrijwilligerswerk te doen.

Wat zijn die drempels voor u?

Nieuwe mensen leren kennen, daar heb ik het wel moeilijk mee. Maar via een vereniging is dat minder moeilijk. Maar als ze je bijvoorbeeld als vrijwilliger naar de bibliotheek sturen om boeken op hun plaats te zetten, kom je bij mensen die je nog nooit gezien hebt. Dat ligt toch moeilijker.

Ook al ben ik niet goed te been, ik wil zeker actief blijven en mij blijven inzetten voor mezelf en voor de anderen. Ik wil niet in mijn luie zetel blijven zitten. Ik heb een auto, dan kan ik overal geraken. Daardoor kan ik soms wat meer dan veel andere mensen en kan ik ze ook helpen. Het is niet de bedoeling dat je voor mensen persoonlijk gaat zorgen, maar als ik hoor dat er mensen zijn die problemen hebben om ergens te geraken, of die iets moeten vervoeren, dan ben ik nogal rap geneigd om te zeggen 'ik zal u wel helpen'. Dat geeft mij een goed gevoel. Want je krijgt toch vaak een reactie terug. Zo had ik een keer een paar mensen geholpen. Die zijn me nadien komen bezoeken toen ik moest revalideren voor mijn knie.

Hoe verlopen de contacten met mensen die niet in armoede leven in de Cultuurcafés?

Ik heb nu die dame leren kennen die ook een dochter heeft, en dat klikt heel goed. Ik ben ook al eens met iemand naar de film geweest. En vorig jaar was er iemand die mij ook een paar keer gevraagd heeft om weg te gaan. Maar ik moet toch nog veel mensen leren kennen. Maar je moet dat ook durven vragen: wilt jij met mij een uitstap doen? Soms durf ik dat, dikwijls ook niet. Als de personen die je kent er niet zijn of ze zijn al bezet, dan moet je al eens naar iemand anders gaan. Zo ben ik onlangs met iemand op uitstap gegaan omdat iemand anders was uitgevallen. Die dame leer ik nu ook beter kennen.

“Ik sta nu veel steviger in mijn schoenen”

Nancy Heynen gaat sinds drie jaar op uitstap met ‘Een paar apart’, gaat regelmatig naar het Cultuur-café en werkt als vrijwilliger in het doe-atelier. “Dat project is zeker positief. Dat werkt wel, hé”, zegt ze met overtuiging. “Ik doe dat ook voor mijn dochter. Die komt altijd op voor zichzelf en daar steun ik haar in.”

Hoe ben je bij ‘Een paar apart’ terecht gekomen?

Ik werkte in het buurthuis Den Tir als poetsvrouw – nu is dat de Nova. Ik hoorde daar van het Cultuur-café en ben daar dan eens naartoe gegaan. Toen vroegen ze of ik eens mee ging op groepsuitstap en zo leerde ik ook ‘Een paar apart’ kennen. Ik wilde daar graag aan meedoen, want als kind ging ik elke maand naar het jeugdtheater en ik vond dat heel plezant. Ik vond het ook ergens triestig dat ik dat niet aan mijn dochter kon meegeven. Ik heb het niet breed, ik heb het moeilijk, ik sukkel met mijn gezondheid, maar ik wil haar wel dingen meegeven.

Welk soort uitstappen doe je?

Ik probeer vanalles: opera, muziek, toneel, ballet ... Het enige wat me niet zo ligt is de Filharmonie, klassieke muziek. Volgende week ga ik naar het Echt Antwarps Theater, daar ben ik nog nooit geweest. Ik ga samen met dezelfde persoon die me ook de weg gewezen heeft in de opera. Bij die persoon voel ik me op mijn gemak. En ik ga binnenkort ook voor de eerste keer naar de Proms, dat ken ik nog niet. En ik ben nog naar niks commercieel gegaan, dus

dat wil ik wel proberen. Als ik er zo eens tussenuit kan, moet ik een avondje niet denken aan 'hoe ga ik morgen de dag doorkomen?' Ik wil mij ook wel eens ontspannen, in plaats van altijd te liggen rekenen. In het begin verstond niemand in mijn omgeving dat. 'Wat doet die nu?', vroegen ze zich af. 'Die moet proberen om rond te komen en ze gaat weeral uit!' Hoe leg je dat uit, dat je toch naar toneel gaat terwijl je moet krabben om eten te hebben? Maar ik zei: 'Dat is via een organisatie en ik moet daar maar 1 euro voor betalen. Ik krijg dan een budget om uitstappen te doen en houd op een saldokaart zelf bij hoeveel ik opdoe.' Nu vinden ze dat tof voor mij.

Wat zie je liefst?

De opera vond ik heel mooi. Dat ging over twee mannen die op zoek waren naar elkaar - ik ken de titel niet meer, maar ik weet nog dat het heel grappig was. Het 'Zwanenmeer' van het Ballet van Vlaanderen vond ik ook heel mooi. En de musicals 'Suske en Wiske' en 'Greace'.

Op het moment heb ik het heel druk en kan ik niet zo vaak gaan. Ik wilde bijvoorbeeld in het cultureel centrum van Berchem naar het 'Schoentje van Assepoester', maar dat heb ik moeten afbellen omdat mijn dochter die dag haar communie deed en ik geraakte niet op tijd terug. Ik doe het heel graag, het is echt een ontspanning en ik kijk er altijd naar uit. En valt het tegen, dan weten we dat voor de volgende keer. Het ene ligt je beter dan het andere.

Je gaat altijd samen met iemand die niet in armoede leeft.

Dat valt reuze mee. Ik pas me wel gemakkelijk aan aan iedereen. In het begin is dat wel moeilijk want je moet de mensen leren kennen. Maar na een tijdje lukt dat en dan ga je bijvoorbeeld in het Cultuurcafé bij mekaar zitten en doe je een babbeltje. En dat klikt. Op een andere manier zou je die mensen nooit leren kennen.

Je duopartner is vaak iemand die niet het soort problemen heeft zoals jij. Is dat niet soms ongemakkelijk?

Bij momenten wel. Maar nu gaat dat, na zoveel jaar ken je die. Je weet dan bijvoorbeeld 'als ik met die wegga, dan pakken we ons eigen drinken mee' of 'als we achteraf nog iets gaan drinken, dan betaalt ieder zijn eigen drankje'. In het begin weet je niet of je geld moet bijhebben, hoe dat zit met trakteren, of je zelf je drinken mag meenemen ... Maar over zo'n dingen kan je hier praten. En dan zoeken ze mee hoe je dat best kan oplossen.

Toen ik als kind bijvoorbeeld voorbij de opera kwam, zag ik al die mensen daar staan in avondkledij. Dus vroeg ik me af welke kleren ik moest aandoen? Of moest ik iets nieuw kopen? Maar toen is iemand van de opera bij ons meer uitleg komen geven en die zegden dat je ook in jeans mag komen. Dat had ik niet verwacht. [lacht] Vroeger dacht ik altijd: daar kom ik nooit binnen, dat is niet voor mijn portemonnee. Maar ik ben intussen al vijf keer naar de opera geweest! De eerste keer was ik samen met iemand die dat kende, maar de tweede keer kon die niet door omstandigheden. Toen kreeg ik iemand mee die zelf nog nooit in de opera geweest was en dus moest ik ineens alles uitleggen. Wanneer je applaus mag geven bijvoorbeeld. Binnenin ging ik kapot. Maar 't is gelukt. Ik had mijn vuurproef doorstaan en heb geen flaters begaan. Maar het was wel beangstigend.

Ik blijf het overigens nog altijd moeilijk vinden om daar binnen te gaan. Ik ben altijd vroeg op de afspraak en dan sta ik daar alleen in de inkomhal te wachten. Dan vraag ik me toch af om mensen niet naar mij staan te kijken in mijn jeans ... dat is nog moeilijk. Maar het lukt wel, daar ben ik blij om. Als mijn duopartner dan arriveert, valt er toch wel een pak spanning van mijn schouders.

Heb je negatieve dingen meegemaakt?

Het optreden van de Filharmonie viel tegen voor mij. Ik ben wel blijven zitten, maar het was toch niet mijn ding. Vooraf hadden we daar in de Nova uitleg over gekregen, en ook een uitnodiging. Bovendien was dat in groep, dus kon mijn dochter ook mee. Dat was met een orkest en iemand die kwam zingen. Maar die stoelen zaten niet gemakkelijk, ik had toen ook juist ontdekt wat ik mankeerde met mijn gezondheid ... Ik vroeg mij echt af wat ik daar zat te doen. Maar misschien was het die dag toevallig mijn genre niet en moet ik toch nog eens proberen. Mijn dochter verveelde zich trouwens ook steendood. Ik ben met haar ook eens naar een hommage van Wannes Van de Velde geweest. Toen zijn we tijdens de pauze doorgegaan. De helft van het publiek was toen trouwens weg. Dat was het écht niet. Een neef van mijn vader speelde nog ooit dwarsfluit bij Wannes van De Velde. Voor mij is dat een soort jeugdsentiment, maar ik verstond er niks van. Dat was eerst muziek en dan een gesprek en dan weer muziek en dan een verhaaltje, niet te volgen. Wij dachten dat ze foto's zouden laten zien en dingen over zijn leven, maar ze begonnen dan ineens een toneelstukje op te voeren. Ik vroeg me echt af waar ik terecht gekomen was. Ik ben nog beleefd gebleven en pas met de pauze doorgegaan. Er waren er ook die doorgingen toen het nog bezig was. Maar dat zijn dus maar twee dingen op drie jaar tijd. Er zijn veel meer positieve dan negatieve dingen. Bijvoorbeeld toen mijn dochter meeging met de bus naar de uitstap Expo 58. Toen dacht ik ook 'wat heb ik haar aangedaan'? Alleen dat eten aan het Conincksplein op het einde vond ze leuk, al de rest niet. Toen dacht ik: nooit meer. Maar toen ze vrijdag van school kwam, zei ze heel fier: 'Ik was de enige die kon antwoorden op de vragen van Expo '58'. Dat was echt een opluchting, dat ze er toch iets aan gehad heeft.

Wat doe je als vrijwilliger in het doe-atelier?

Op vrijdagmiddag kom ik dia's op cd zetten. Ik heb dat hier geleerd en ik was daar nogal snel mee weg. Blijkbaar heb ik nogal veel technisch inzicht. Ik doe dat graag. En omdat ik zelf dia's heb, is dat ook gemakkelijk. Want ik heb geen projector om die te schijnen.

Ik ben daar mee begonnen toen ATV een keer was komen filmen in de workshop 'In het nieuw voor 15 euro'. Ze hadden mijn interview uitgezonden en ik had dat thuis op video. Ik heb dat toen een keer meegebracht om op cd te zetten, en zo ben ik als vrijwilliger begonnen. Ik was wel blij dat ze dat vroegen. Ik wil graag werken, maar ik kan dat niet meer. Mijn spieren verkrampen door een ziekte en ik heb chronische vermoeidheid, dan is het heel moeilijk om iets te doen. Dus ben ik blij met vrijwilligerswerk. Anders zit ik maar thuis en dan komen de muren op me af. Ik kom graag onder de mensen. We zijn met vijf of zes, mensen in armoede en mensen die niet in armoede leven. We komen overeen, er wordt gelachen, je bent iets nuttig aan het doen en het is toch een ontspannende namiddag. Je moet er wel goed met je gedacht bij blijven, want het moet juist zijn. Er komt altijd volk langs, ook mensen die dat zelf willen proberen. Dan gaan wij opzij zitten en helpen hen om dat zelf te leren. Dat is wel een groot verschil met vroeger. Toen kroop ik weg en nu geef ik uitleg. En als ik het antwoord niet ken, ga ik het opzoeken. En ik doe het niet in hun plaats: ik toon welke stappen ze moeten doen, dat ze het zelf kunnen leren.

Wat is voor jou het belangrijkste in dit project?

Dat je andere mensen leert kennen en dat je vriendenkring uitbreidt. Drie jaar geleden had ik één vriendin. Nu in elk geval een pak meer. Ik ben daar in gegroeid. Drie jaar geleden moest je mij

niet vragen om te doen wat ik nu doe. Toen zat ik in een hoekje en als iemand iets vroeg kroop ik echt weg. Ik geef nu bijvoorbeeld dit interview, ik ga voordrachten geven met Recht-Op, ik heb al bij ministers gezeten ... Moesten ze mij dat drie jaar geleden voorspeld hebben, dan zou ik zeggen 'dat gaat over een andere persoon'. Ik heb nu veel meer zelfvertrouwen. Drie jaar geleden zat ik echt op de bodem van de put. Ik ben daar nog niet volledig uit, maar ik kan toch al aan de rand. Maar het is nog altijd een put. Dat komt omdat ik als kind ... er waren niet veel personen die mij zelfvertrouwen gaven, integendeel. Toen ik zes jaar was, moest ik op school drie maanden met een plakkaat tot aan mijn knieën lopen, met daarop in koeien van letters 'Ik ben Lui'. En dan moest ik in de gang staan, in het zicht van de straat én van de speelplaats. Dat doet géén goed aan je zelfvertrouwen. En dat was

gewoon omdat mijn vader maar een bediende was en de juffrouw wilde alleen kinderen van advocaten en dokters. Mijn vader was te min voor haar en daar heb ik een hele zware prijs voor betaald. En bij momenten denk ik nog 'ik kan dat niet' of bij een tegenslag 'zie je wel, ze hebben gelijk!' Maar ik wil blijven geloven in mijzelf en mezelf niet naar beneden halen. Ik doe dat al minder, maar het is nog niet volledig weg. Dat is iets dat ik nog wil veranderen en dat lukt wel. Ik zit nu bijvoorbeeld in een bewonersgroep en op een vergadering vraag ik dan wie zin heeft om eens een keer mee te gaan. Ze kennen mij daar. Sommigen denken zelfs dat ik de conciërge ben. Als ik mijn neus buiten steek, trekken ze aan mijn mouw en iedereen spreekt mij altijd aan. Ik sta dus zeker al steviger in mijn schoenen en dat komt door 'Een paar apart'.

“Ik heb nu veel meer zelfvertrouwen”

Konnie Maes is cobegeleidster bij de computerlessen van ‘Aangen@me kennismaking’. En ze gaat soms mee op uitstap met ‘Een paar apart’ in Borgerhout. “Ik heb hier al veel geleerd, en veel mensen leren kennen”, zegt ze. “Ik doe nu dingen die ik vroeger niet zou durven.” En ze moedigt haar zoontje aan om ook goed te leren.

Je leerde ‘Aangen@me kennismaking’ kennen via Recht-Op. Hoe ben je daar terecht gekomen?

Ik stond met mijn vriendin bij Moeders voor Moeders aan te schuiven en toen begon Chris met ons een babbeltje te doen en ze vroeg of wij niet bij Recht-Op wilden komen. We hebben daar lang aan getwijfeld maar hebben het dan toch gedaan, en dat is nu zeven jaar geleden. Mijn vriendin zit er ook bij. Dat is een goede stap geweest. Wij hebben veel bijgeleerd en veel andere mensen leren kennen.

En hoe ben je dan bij ‘Aangen@me kennismaking’ begonnen?

Ik had ooit in Permeke een gratis cursus gevolgd en bij ‘Aangen@me kennismaking’ kon ik dan wat extra’s leren. Toen ik dan een keer met Annemie belde om te vragen hoe dat nu weer was, zei die dat ik nogal gedreven was en ze vroeg of ik geen zin had om mee cobegeleiding te doen. Daar heb ik toen ook eens over nagedacht, en een jaar later of zo zei ik dat ik nog altijd geïnteresseerd was. We hebben toen in Digipolis een paar lessen gaan volgen om cobegeleiding te mogen zijn. Ze legden dan uit wat we moesten doen, en dat het niet zo is dat als jij iets kent, dat een ander dat ook kent.

Dingen die je zelf simpel vindt, zijn dat niet altijd voor andere mensen. We leerden ook dat iets duidelijk uitleggen aan iemand niet altijd van de eerste keer lukt.

Ik moet zelf niks uitleggen, dat doet

de lesgever. Aan de mensen die iets niet begrijpen, leg ik dan uit hoe ze het juist moeten doen. Ik had daar wat bang van, maar dat lukt vrij goed. Ik heb twee keer digitale fotografie gedaan, en nu Google, en iets met mappen aanmaken ... Vroeger heb ik dat zelf gevolgd en nu help ik daar anderen mee. Dat zijn altijd lessen van een aantal weken.

En je kent dat zelf allemaal?

Ik zit thuis elke dag aan de computer. Ik kan heel slecht slapen. Dikwijls slaap ik een uurtje en dan moet ik weer rechtzitten en dan zet ik de pc aan en als het dan terug wat beter gaat, ga ik terug liggen. ‘t Is soms ook al gebeurd dat ik aan mijn computer in slaap viel. Les geven is ook vermoeiend, dat voel ik daarna altijd wel. Ik zit in een rolstoel, ze komen mij altijd halen en brengen. Ik kan nog een beetje stappen en probeer dat ook, maar verre afstanden lukt niet. Als ik les geef en er zijn genoeg zitplaatsen, dan kan ik ook altijd even gaan zitten. Dat gaat. Maar een heel uur recht staan gaat niet. Meestal zit ik achteraan en dan zie ik meteen of iedereen mee is. Lesgeven zou ik niet kunnen, want dan moet je te lang rechtstaan. Maar cobegeleiding gaat goed.

Kom je goed overeen met de lesgevers?

Dat valt goed mee. Ik had Frank al eens gezien op een spaghettiaavond en dat klikte wel. Ook met de

deelnemers gaat dat. Je hebt daar wel altijd soepele mensen bij maar ook andere. Maar het lukt wel om die mensen te helpen. Die cursus 'Google' nu doe ik graag. Het is plezant om te kunnen uitleggen 'neen, je moet het zo doen' of 'je moet langs die weg gaan', dat geeft voldoening.

Maakt het een verschil of de deelnemers arm zijn of niet-arm?

Neen. Ik heb altijd schrik hoe mensen op mij gaan reageren. Telkens er nieuwe mensen beginnen ben ik zenuwachtig, maar het valt elke keer heel goed mee. Vroeger als kind en ook later kregen wij altijd te horen van 'hé lompe, jij kent daar niks van, blijf daar maar af'. Dan heb je elke keer schrik dat je iets verkeerd gaat doen. Maar nu is mijn vertrouwen er wel. Die 'Google' loopt goed en dat geeft voldoening. Op het einde van de cursus zeggen ze gewoonlijk ook dat het goed was. Dat is plezant. Ik laat die schrik niet zien, die zit vooral van binnen. Zelf voel ik me niet dom, maar ze hebben mij dat zo dikwijls wijs gemaakt, dat ik altijd denk dat ik verkeerd ga antwoorden. Of dat ik de vraag niet versta. En dan zeg je liever niks. Maar dat is nu wel gebeterd met die cobegeleiding. Dat is positief. Ik heb echt moeten leren inzien dat ik dat wél kan. Met die 'Google' heb ik dat nog meer. Ik kan helpen én ik kan meespreken over iets dat ik wel ken.

Voel je ook op andere terreinen dat zelfvertrouwen?

Ja. Toen ik aan die cursus begon, vroeg ik me af of ik dat wel zou kunnen. En of ik goed zou kunnen overbrengen wat de lesgever bedoelt. Ik moet soms ook iets vragen aan de lesgever. Vaak is het genoeg om op het juiste knopje te drukken om verder te kunnen. Ik ken ook niet alles, hé. Vroeger zou ik dat niet gedurfd hebben, nu vraag ik het gewoon. En thuis probeer ik nieuwe dingen uit, zo leer ik ook nog veel bij.

Benader je de mensen in armoede anders dan de andere deelnemers?

Wij weten natuurlijk dat het een gemengd publiek is, maar in de les wordt dat niet gezegd. Van sommigen vermoed ik wel dat ze arm zijn, ook al zie je dat daar niet meteen aan. Aan de deelnemers wordt bij de inschrijving ook gezegd dat de lesgever en de cobegeleider gemengd zijn, maar ter plekke wordt dat niet herhaald. Al goed, want dat is niet zo plezant. Ik word daar niet op aangesproken. Ik ben daar als cobegeleider om te zien dat iedereen kan volgen. Iedereen mag altijd zijn vinger opsteken van 'kom eens eventjes helpen'. En als iedereen mee is kan de lesgever verder met zijn les.

De bedoeling is niet dat ik het in de mensen hun plaats doe. De bedoeling is dat zij het leren. In het begin is dat voor die deelnemers niet gemakkelijk natuurlijk. En dan is het voor mij moeilijk om zelf die muis niet vast te nemen en het voor te doen. Want dan kunnen ze ook niet volgen. Je moet altijd zeggen 'doe nu dit en doe nu dat' en altijd op het scherm wijzen. Ik doe het graag, zeker als ik iets kan uitleggen waarvan ik zelf weet hoe het in elkaar steekt. Ik heb al veel meer zelfvertrouwen gekregen en ik heb ook zelf al veel dingen bijgeleerd van computers en digitale fotografie. Thuis doe ik dan verder. Ik heb wel internet, maar geen tv. Dat heb ik nooit gehad. Ik vind het veel belangrijker om samen iets te doen, bijvoorbeeld gezelschapsspellen. Mijn zoontje is nu acht jaar. Die knutselt heel graag en dan zitten wij samen dikwijls te knutselen. Daar heb je meer aan dan tv kijken. Zolang ik het thuis kan afhouden, doe ik dat. Hij heeft ook een Wii en daar speelt hij wel op, maar nooit lang. Tien minuten, maximum een half uurtje, en dan is hij dat moe. Zo heb ik het graag, dat het niet overdreven is. Hij heeft ook geen gevechtspelen - hij vraagt daar ook niet naar - wel sportspelen. En op zijn Playstation speelt hij helemaal niet.

Jij bent ook lid van 'Een paar apart'.

Ik ga niet zo veel op uitstap, dat komt door mijn gezondheid. Twee keer per jaar kan je naar iets commercieel, dat probeer ik altijd mee te doen, want dan mogen we onze kleine meenemen. En dan doe ik iets van Mega Mindy of Piet Piraat,... dan denk ik vooral aan mijn zoontje. Zelf zullen we dat nooit kunnen betalen.

Het kost mij altijd veel moeite om ergens te geraken, dus ga ik niet zoveel weg. Het moet toegankelijk zijn voor een rolstoel - ze moeten me niet op het balkon zetten want ik kan geen trappen doen. Het Cultuurcafé in De Roma is in een kleine ruimte, en die muziek is voor mij veel te veel lawaai ... dat doe ik niet graag. Ik ben ook al naar het Literair Café geweest, maar tijdens de pauze moest ik doorgaan om op tijd thuis te zijn voor de babysit. En ik ben ook een heel slechte lezer. Ik heb zelf een beetje dyslexie, ik kan mijn zoon dus ook niet helpen om te lezen. Dat is lastig. Of als ik de krant lees, moet ik altijd opnieuw beginnen voor ik het versta. Dat is vermoeiend.

Heb je met 'Een paar apart' negatieve ervaringen?

Wij hebben eens gehad dat ze ons altijd wilden trakteren en dat is niet leuk. Zo overbezorgd dat die waren! Want dan voel je je verplicht om iets terug te geven. Maar soms heb ik zelf geen geld bij, of heb ik mijn eigen drank mee. En hoe maak je aan iemand duidelijk dat wij niet graag hebben dat ze ons trakteren? Als je dat zegt, voelen die zich misschien beledigd? Uiteindelijk is dat wel gezegd door Nathalie. Want voor mij is dat betuttelend: 'och arme die heeft niks, ik zal maar eens vragen of ze iets wil drinken'. Maar dat is niet altijd de juiste oplossing. Er zijn overigens ook niet-armen die het niet breed hebben. Zo ken ik iemand die vroeger leraar was en die nu bij de niet-armen hoort. Maar die heeft het ook niet breed. Ik kom zelf uit een

generatiearm gezin. Mijn ouders waren arm en ik heb in een instelling gezeten. In die instelling heb ik geen armoede gekend, maar omdat ik weg was van thuis heb ik wel een gemis gehad. Dat hoort ook bij generatiearmoede.

Hoe zie je de toekomst voor je zoon?

Ik zal daar alles voor doen. Ik zeg hem duidelijk dat ik hem niet kan helpen met lezen, want ik kan dat zelf niet goed. Maar ik zeg hem ook dat hij zelf moet oefenen, want als je niet kan lezen is dat niet leuk. Maar hij doet dat niet graag, ook al probeer ik hem aan te moedigen. Ook rekenen kan ik niet zo goed. Maar andere dingen dan weer wel, zoals computer.

Neem je dat zelfvertrouwen ook mee in andere situaties?

Ik wil met mijn zoontje naar de Piratenshow en Nathalie heeft iemand voor mij gevonden. Die mevrouw ken ik niet, ik heb die nog nooit gezien. Dat zal dan de eerste keer zijn. Hopelijk zie ik die daarvoor nog eens. De moeilijkheid voor mij is om zelf naar die mevrouw te stappen en dat te vragen. Dan heb ik nog niet echt veel zelfvertrouwen, daar heb ik het nog moeilijk mee. Ik zal bijvoorbeeld ook niet gemakkelijk bellen met iemand waar ik geen gezicht kan op plakken. Dat is soms ook moeilijk. Of voor dit interview: Annemie heeft gebeld en dat was afgesproken. Maar ik zou misschien anders gereageerd hebben, moest zij zelf gebeld hebben, want ik ken u niet. Maar omdat dat interview nu hier op Recht-Op plaatsvindt, gaat dat, want ik ken het hier. En ik heb altijd geleerd dat je niet moet antwoorden op vragen als je dat niet wil. Vroeger zou ik zo gemakkelijk niet gepraat hebben. Dat heb ik wel bij Recht-Op geleerd. Het is bijvoorbeeld niet gemakkelijk om te zeggen dat ze vroeger altijd zegden dat je het niet goed deed. Maar dat kan ik nu wel.

“Ik ben altijd blij als ik die mensen zie”

Jacqueline Thoen neemt al vijf jaar deel aan ‘Een paar apart’ in Borgerhout. Voordien was zij vrijwilliger bij Pina, waar zij op uitstap ging met nieuwkomers die zo ons land beter leerden kennen. Ze ontmoette er twee vrouwen die al bij ‘Een paar apart’ waren en vroegen of ze eens meekwam. Dat deed ze graag.

Heb jij zelf armoede gekend?

Ik kom uit een gewoon gezin, geen middenklasse maar ook niet arm. Mijn ouders zijn in de oorlog getrouwd en zijn met niets begonnen. Mijn vader was politieagent. Ik heb geleerd de tering naar de nering zetten. Je kan maar gelukkig zijn als je leeft naar wat je hebt. Maar als je niks hebt, gaat dat natuurlijk niet. Die extreme armoede die ik bij ‘Een paar apart’ heb gezien, kende ik niet. Je leest dat wel eens in een tijdschrift of je ziet dat op tv, maar zelf heb ik dat nooit aan den lijve ondervonden. Toen ik tijdens die duo-uitstappen hun verhaal dan hoorde, vond ik dat vaak erg extreem. Bijvoorbeeld dat door hun armoede hun kinderen ook vaak ongezond zijn, en dat ze dan eigenlijk naar de dokter zouden moeten maar daar het geld niet voor hebben. Zo zet je elke keer een stap achteruit en geraak je nooit uit die cirkel. Of bijvoorbeeld iemand die begeleid wordt door het OCMW en dan 50 euro leefgeld per week krijgt – de rest gaat naar schuldbemiddeling en huishuur en zo. Met 50 euro doe je echt niet veel, hé! Als je dan kinderen hebt, dan kan je nauwelijks eten en enkel het aller-noodzakelijkste kopen. De ene week lukt dat misschien, maar de andere dan weer niet ... Als die mensen dat vertellen, leef ik mee met hun

verhaal. Maar als ik thuis kom, zet ik dat van me af. Anders is dat niet vol te houden. Maar als we samen op stap zijn, krijg je daar wel veel vriendschap van.

Hoe ervaar je dat verschil in leefwereld?

Als we op uitstap gaan bijvoorbeeld, trakteren wij soms in de pauze. Daar worden wij niet armer van. Maar toch vinden sommige mensen dat heel vervelend, want zij kunnen zelf nooit eens iets terug doen. Zij hebben daar een grote fierheid in. Zo vertelde een vrouw me dat ze zich beschaamd voelt als ze van iemand een zak kleren krijgt. Terwijl ik zelf altijd opgetogen ben als een vriendin mij kleren geeft die voor haar niet meer passen. Dat is toch mooi meegenomen? Maar zij hebben het gevoel dat ze dan moeten leven van een aalmoes en dan kopen ze liever niks of gaan ze misschien naar een tweedehandswinkel. Ik durf dus zelf ook niet zomaar iets geven, want ik weet niet hoe ze dat zouden opnemen. Ergens begrijp ik dat wel, maar niet altijd. Als iemand die maar 50 euro per week heeft, ook drie gsm's heeft – van Proximus, van Base en van Mobistar – dan vraag ik me toch af waarom? Ik kom toe met één gsm. De uitleg is dan dat ze 'er willen bijhoren', want 'iedereen heeft dat'. Dat is soms toch een verkeerde inschatting, vind ik. Zij laten soms dingen achterwege die noodzakelijk zijn en kiezen dan voor andere dingen om in de ogen van de mensen erbij te horen. Ik zou dat nooit doen. Ik probeer gelukkig te zijn met wat ik heb.

Zie je die verschillen ook als jullie samen naar een voorstelling gaan?

Dikwijls gaan we ergens naartoe dat we niet kennen. Dat is voor de mensen in armoede zo, maar evengoed voor mij. Opera bijvoorbeeld interesseert mij eigenlijk niet, maar als iemand dat vraagt, doe ik dat wel eens. Misschien valt dat dan wel mee en dan kan je daar toch eens over meepraten. Maar opera interesseert me nog altijd niet zoveel. We

gaan vaak naar het EWT theater, naar De Roma – daar komen veel zangers – en naar De Peerdestal van Napoleon of het Multatuli theater, dat zijn twee cafétheaters. We kiezen graag iets komisch. Dan ben je echt ontspannen als je terug buiten komt. Het leven is al triestig genoeg en op tv zie je ook niks dan miserie. We spreken altijd een half uur op voorhand af. Dan praten we een beetje en in de pauze ook. Na de voorstelling gaan we meestal meteen naar huis, want dan is het al laat.

Waarover praat je dan?

Het is altijd plezant om te horen wat anderen van de voorstelling vinden. Maar meestal beginnen ze ook wel over hun problemen. De meeste mensen die in die miserie zitten, willen hun hart eens kunnen luchten. Tegen mij vertellen ze nogal gemakkelijk. Zelf vertel ik niet zoveel, dat vragen ze ook niet. Het doel is overigens dat de mensen met wie je op stap gaat hun ontspanning hebben, en zelfs al heb je zelf een probleem, ik ga daar niet over beginnen. Ik merk ook dat die heel veel nood hebben aan liefde en aan vriendschap, maar vaak kiezen ze de verkeerde persoon. Misschien hebben ze ook niet veel kans om andere mensen te leren kennen, natuurlijk. En dan profiteren die van hen. Zo zei er iemand 'nu heb ik hem buiten gesmeten, hij mag niet meer terugkomen'. En daarna 'hij belt nog en dit en dat en ik zou hem misschien toch nog eens...' Ik zei toen: 'Laat hem buiten hé! Als je nog met hem wil praten, doe dat dan in het park of ergens anders, maar laat hem niet meer binnen hé'. Of ze dan luisteren, weet ik niet. Ik geef alleen maar raad en voor de rest is het hun keuze wat ze doen. Maar dikwijls zijn dat wel erge situaties. Ze zijn dan gescheiden en dan worden die kinderen weggenomen en moeten die naar een instelling, en dan moeten ze heel veel moeite doen om dat kind terug te krijgen. Ik vind dat allemaal heel spijtig.

Is er nooit iets misgelopen?

Ja, dat is al gebeurd. Ik heb eens met iemand afgesproken en die kwam maar op het nippertje op tijd. Vooraf konden we dus al niet praten. En tijdens de voorstelling viel die in slaap en lag die te snurken. Dat is op zich al vervelend. In pauze zei ze dat de voorstelling op niks trok en ze is gewoon vertrokken. Daarna ging die bij Nathalie ook nog klagen dat ik geen woord met haar gesproken had. Ik wilde dat toen uitpraten, maar dat wilde ze niet. Als je recht in je schoenen staat, dan kan je je toch verdedigen? Die persoon is niet blijven komen. Ik heb dat ook een keer meegemaakt toen we met enkele mensen samen weg waren. Er was één iemand bij die de hele tijd aan het praten was, die vertelde bijna haar hele leven. Die was ook naar Nathalie gegaan en had gezegd dat ze de hele avond haar mond niet had mogen opdoen. Dat klopte gewoonweg niet! We waren met vier, ik had dus getuigen. Maar die is ook niet lang in het project gebleven.

Maar toch doe je het graag?

Zeker en vast. Ik doe dat nu vijf jaar en ik vind dat plezant en ik wil dat zeker nog een tijd verder doen. Het is iets heel positief en zeker aan te raden. Al die uitstappen zijn echt positief. Het is zeker niet zo dat ik alleen op stap ga om die mensen een plezier te doen. Ik doe dat ook voor mezelf. Dan ben ik zelf ook onder de mensen. Ik maak dan eerst een lijstje van wat ik graag wil zien, en dan vraag ik dat aan

mensen in het Cultuurcafé. Sommige mensen die arm zijn komen gemakkelijk af, maar er zijn er veel die gewoon wachten tot iemand naar hen stapt om iets voor te stellen. Die aparte vergaderingen vind ik ook interessant, dan kan je bespreken wat er nieuw is en welke uitstappen je kan doen, en dan kan je ineens ook afspraken maken.

Ik ga daar met plezier naartoe, anders doe je dat niet. Ik ben dan blij dat ik die mensen zie, en zij zijn blij dat ze mij zien, ze komen dan wat praten en zo. Maar op die vergaderingen wordt niet over de miserie gepraat. Dat gebeurt soms eens tijdens de duo-uitstappen. Of soms wel als je iemand op de vergadering ziet en die had tijdens een uitstap iets verteld, dan vraag je wel 'en hoe is het nu?' Die mensen in armoede zeggen zelf ook dat ze daar iets aan hebben. 'Anders zitten we thuis en kunnen we ons dat ook niet permitteren'.

Een vriendengroep zou ik het niet noemen. Er is wel een duo waar die ene meneer die andere soms thuis uitnodigt en daar voor kookt of zo, en die gaan dan ook samen naar De Roma. Maar normaal gezien gebeurt dat niet. En dat verschil tussen arm en niet arm speelt ook niet tijdens de uitstappen. Ze vinden het misschien niet leuk als je trakteert, maar verder speelt dat niet. Wij lopen ook maar in gewone kleren en jeans en zo, zo verschillend is dat niet. Al die niet-armen in dit project zijn ook maar gewone mensen hé.

“Die contacten doen me nadenken over mezelf”

Els Dequeecker is reeds twee jaar lid van ‘Een paar apart’ in de Nova op het Kiel. Zij ging reeds met een tiental mensen in armoede op cultuuruitstap. Els werkt op het CLB waar ze veel contact heeft met kansarmen, vooral migranten. Zij is dus gewend om gesprekken te voeren met mensen met een andere achtergrond. “Maar dat je die mensen hier op een andere manier ontmoet, maakt het juist zo interessant. Het verruimt je geest.”

Hoe heb je ‘Een paar apart’ leren kennen?

Ik ging een keer met een vriend mee naar een muziekoptreden in de Nova. Ik hoorde daar over de werking van ‘Een paar apart’ en dat sprak me meteen aan. Ik kende ook al mensen die daar bij waren en die vroegen of ik niet wilde meedoen. Ik vond het van in het begin een ontzettend positief project met een zeer goed uitgangspunt. Zelf ga ik vrij veel naar toneel of naar optredens, maar ik begrijp heel goed dat iemand die de Bourla niet kent, daar ook niet zomaar binnenstapt.

En jij stapt niet zomaar binnen in de leefwereld van mensen in armoede.

Toch zeker niet op deze manier. Door mijn werk kom ik ook in contact met mensen in armoede. Ik heb daar dus wel enig besef van. Maar het is toch anders wanneer mensen hun persoonlijk verhaal vertellen, over hun problemen, of over de redenen waarom zij in die armoede terecht gekomen zijn. Zo vertelde bijvoorbeeld iemand dat hij vroeger op school nooit

© Jeroen Derfemaeker

kansen gekregen gehad. Daardoor voelt hij zich nog altijd minderwaardig. Hij probeert daar nu uit te geraken door terug een cursus te volgen. Ik had voordien al met die man gepraat en had dat helemaal niet gemerkt. Of mensen die na een ongeval een lichamelijke handicap hebben. Die komen op een vervangingsinkomen terecht en daardoor in de armoede, terwijl die wel veel capaciteiten hebben. Ik kan ook vaak goed praten met die mensen.

Waarover praat je dan?

Over de voorstelling waar we naar toe gaan, maar toch ook over de persoon waar ik mee op stap ben. Meestal gaan we in de pauze iets drinken, of vooraf – je komt altijd een half uurtje vroeger. En dan praat je over hun familie of zo. Zodra je een vraag stelt, beginnen zij spontaan te vertellen over zichzelf. Zelf stellen ze niet zoveel vragen aan mij, maar dat vind ik niet erg. Ik kan daar wel inkomen, want mensen die in de problemen zitten, zijn daar veel mee bezig. En om met anderen bezig te zijn, moet je eerst ruimte hebben in jezelf. Misschien komt dat ook door mijn werk. Ik ben gewoon om gesprekken te voeren en ik verwacht dan ook nooit dat die mensen vragen aan mij gaan stellen. Maar bij ‘Een paar apart’ is het wel helemaal anders dan bij een professionele hulpverleningsrelatie. Hier ben je sowieso gelijkwaardig. Dat ik gewend ben gesprekken te voeren, maakt het voor mij wel gemakkelijker om een gesprek te beginnen, zeker wanneer je voor het eerst met iemand op stap gaat en elkaar niet kent.

De meeste mensen zie je daarna terug in het Cultuurcafé. Ontstaat daar een band?

Zeker en vast. Je begint elkaar meer te kennen en er ontstaat toch wel een gevoel van vriendschap. Dat is niet met iedereen hetzelfde, maar dat is normaal denk ik. Maar het is niet de bedoeling als je meer

sympathie hebt voor iemand, dat je ook alleen met die persoon op stap gaat.

Die band groeit binnen de context van dat project. Zie je die mensen ook soms daarbuiten?

Neen, dat is enkel binnen het project. Maar je ziet elkaar wel vaak: er zijn de uitstappen, de Cultuurcafés, de vergaderingen, er zijn ook uitstappen in groep naar een museum, naar Plantin Moretus bijvoorbeeld, en naar het Middelheim. Je ziet elkaar soms wel drie, vier keer per maand.

Wat is voor u de meerwaarde?

Het maakt u rijker, zowel op gebied van cultuur omdat je zelf meer doet – je vindt hier ook altijd iemand om samen ergens naartoe te gaan. Maar ook door de contacten die je anders niet zou hebben want normaal gezien kom je die mensen niet spontaan tegen. En soms stellen ze dingen voor waar ik zelf niet aan denk en daar ga ik dan graag op in. Zo ben ik pas gaan kijken naar Raf Walsschaert. Dat was eigenlijk iets voor kinderen, en nogal kort. Maar ik was wel blij dat ik dat gezien heb.

Heb je al dingen meegemaakt die tegenvielen?

Neen. Met de duopartner is dat altijd goed gelopen, dat was altijd aangenaam. Of een voorstelling meevalt, is natuurlijk altijd afwachten. Ik heb zelf al wel eens iets voorgesteld dat mijn duopartner niet zoenderend vond. Onlangs iets in het Cultureel Centrum van Berchem. Toen zijn verschillende mensen doorgegaan, nog tijdens de voorstelling. Terwijl ik dat schitterend vond. Het was nogal experimenteel en dat ligt soms moeilijker.

Heb je door ‘Een paar apart’ een ander beeld gekregen van wat armoede is?

Ja. Je leert die mensen kennen – toch voor een

stukje - en je leert hun manier van denken, hun manier van leven, de redenen hoe het komt dat ze in armoede zitten ... Je leert ook wat zij moeten leren. Zo maakten de Cultuurcafés een boekje over hoe je je moet gedragen als je naar theater gaat. Wij vinden dat allemaal nogal normaal, maar dan besef je ineens dat dat niet voor iedereen zo is. Als je dat nooit geleerd hebt, ken je dat niet. Dan ken je dat systeem van tickets en reserveren en wachtlijsten bijvoorbeeld niet. In die zin vind ik dat ontzettend boeiend en ontzettend verrijkend, ook voor mezelf. Dat doet je nadenken over jezelf, en je leert ook de anderen kennen. Je leert dat die anderen er zijn - ik wist dat wel, maar nu besef ik dat veel beter en begrijp ik ook veel beter de impact daarvan. Je voelt je daar uiteraard ook machteloos bij, op mijn werk heb ik dat ook. Er zijn veel dingen waar je gewoon niks kan aan doen. Overigens gaat het wat dat betreft in onze maatschappij steeds moeilijker. Ook mensen uit de middenklasse schuiven financieel steeds dichterbij richting armoede. Maar dat is een ander soort armoede. Ik ben cultureel zeer rijkelijk opgevoed, ik heb daar zeker geen gebrek aan. Ik lees ook veel.

Wat neem je ervan mee?

De gesprekken met mijn duopartners doen mij altijd nadenken. Dat zijn altijd heel menselijke verhalen. En de kracht die ze hebben om in al die miserie toch de kop boven water te houden. Ik heb daar bewondering voor. Wat ik ook heel goed vind aan dit project is dat het niet betuttelend is. Ik zie ook dat mensen daar in groeien, daar zelf kracht uit putten.

Ik zie dat zij interesse krijgen, daarvan proeven. Dat ze eens uit de sleur zijn is ook een pluspunt en ook dat zij zelfvertrouwen krijgen om zelf ergens naartoe te gaan. Die 2-europas voor de culturele centra is daar heel goed voor. Als je zo een pas hebt en je hebt ook de kracht, kan je daar ook alleen naartoe gaan. Of per twee natuurlijk, met iemand die je in de groep hebben leren kennen.

Je wil het zelf graag blijven doen.

Het is verrijkend voor de twee groepen op alle gebied. De kennismaking met een andere leefwereld is altijd interessant, voor beide partijen. En de kennismaking met cultuur natuurlijk. Het is eigenlijk een heel plezant idee: je kan dingen gaan bekijken, je gaat samen op stap, daarbuiten zijn er nog musea en groepsuitstappen, en de muziek en de literaire avonden en de vergaderingen, het is heel veel ... Ik heb daar echt heel veel aan. Ik zou het spijtig vinden moest ik niet meer mogen komen. Dat is een deeltje van mijn leven geworden. Het is voor mijzelf heel verruimend en heel positief. Het is helemaal niet het gevoel van 'ik doe een goed werk'. Je krijgt zelf evenveel als dat je probeert te geven. Je krijgt ook vriendschap, je kennissenkring wordt groter, ik voel me ook thuis in deze groep. Ik vind dat echt toffe mensen. Dat is echt een deel van mijn leven geworden, ook al ben ik er nog maar twee jaar bij. Ik heb daar overigens soms ook al aan anderen over verteld. Ook aan mijn moeder, die vond dat geweldig.

“Ik leerde zelf ook heel veel van de deelnemers”

Guy Petit geeft sinds drie jaar computerles bij ‘Aangen@me kennismaking’. “Ik ben daar begonnen toen ik gepensioneerd was. Ik werkte bij Alcatel en kende dus wel iets van computers. Mijn dochter vroeg me een keer om dat te doen en ik heb ‘ja’ gezegd. Een tijd geleden volgde ook mijn moeder les bij mij, want ze had een pc gekocht en wilde daar mee leren werken. De andere mensen wisten niet dat dat mijn moeder was, en zij wist niet dat dat een groep met mensen in armoede was. En dat is heel goed verlopen.”

Welke cursussen geef je?

Ik ben begonnen met ‘ontdek de pc’ en ‘ontdek het internet’. Daar bestaan goede handboekjes van, voor telkens een vijftal lessen. Ik gaf les aan groepen van 8 à 10 deelnemers, armen en niet-armen samen. Het is niet zo makkelijk om armen in zo een project te krijgen. Je moet ze echt gaan zoeken. Dikwijls is het probleem al dat ze geen pc hebben en er misschien ook nooit een kunnen kopen. Dat is zeker een belangrijke drempel. Als je zelf niet arm bent, kom je normaal gezien niet in contact met die mensen. In het begin was dat wel een confrontatie. Als middenklasser ken je die wereld niet.

Kan je daar een voorbeeld van geven?

Wat me van in het begin opviel is dat die armen zich geweldig roeren. Als ik zelf ergens nieuw kom, hou ik me wat op de vlakte en probeer ik de zaken wat te overzien. Pas na een tijdje doe ik dan mee in de

gesprekken. Maar een arme manifesteert zich zeer rap. Die zeggen dan van alles waar ik van denk ‘ik zou dat niet doen als ik ergens niet veel van ken, dan zwijg ik eerst en luister ik en dan leer ik misschien iets’.

Terwijl die mensen

in de armoede soms direct naar mij kwamen om bij manier van spreken te zeggen hoe ik het moest doen. Niet altijd natuurlijk, maar sommige wel. Dat was soms even schrikken. Ik kon daar ook niet altijd tegen, want ik ken zelf nogal veel van computers en dat wringt dan. Maar na een tijd zet je je daar wel over, omdat ik begon te beseffen dat dat erbij hoort.

Ik zag dat ook in de Cultuurcafés. Daar was ik geen vrijwilliger, maar ik ging wel af en toe eens luisteren naar een BV die enkele boeken voorstelde. Die BV’s leken mij altijd heel enthousiast. Maar ook daar stelden mensen soms vragen die ik zelf niet zou durven stellen. Te persoonlijke vragen bijvoorbeeld. Dat was ook een beetje confronterend voor mij, want in die context mag dat. Er was geen enkele foute vraag. Mensen als Alex Agnew, Patrick Janssens en Tom Lanoye kwamen hun boekjes voorstellen voor 25, 30 man. Als je vooral reclame maakt bij mensen in armoede, lok je natuurlijk minder volk dan wanneer je dat in het groot bekend maakt. Maar voor die mensen in armoede is dat beter zo. In een kleinere groep zijn die meer op hun gemak.

Je werkte bij ‘Aangen@me kennismaking’ ook samen met een cobegeleider.

In het begin waren dat ook niet-armen, maar ze hebben veel moeite gedaan om daar ook mensen bij

te zetten die arm zijn of toch in een situatie leven die niet zo comfortabel is. Soms waren er zelfs cobegeleiders bij die niet zoveel van computers kenden, maar wel heel enthousiast waren en dat op een heel goede manier deden met de deelnemers. Ik gaf dan les en ik zei 'doe nu dit en doe nu dat', en de cobegeleider liep dan rond om mensen te helpen aan het scherm. Dat was in bijna alle gevallen een goede hulp voor iedereen, zowel voor mij als voor de deelnemers. En ook een prettige hulp. Ook al liep het soms mis wanneer de cobegeleider zelf begon tussen te komen om les te geven. Die moest ik af en toe wel eens op hun plaats zetten. Als ik dat dan een paar keer zei, hielp dat wel. Maar één keer is iemand gewoon gestopt. Die pakte midden in de les zijn boeltje en is het afgebold. Ik heb daar toen met de projectwerkster over gebeld, maar die hebben hem ook niet meer terug gezien. Ik was daar een beetje van aangedaan. Misschien wilde die ook zelf les geven, maar daar was toen geen ruimte voor. Misschien heb ik dat fout aangepakt. Dat was wel een beetje consternatie omdat die ineens weg was. In het begin had ik dat niet door, de deelnemers ook niet ... dat was heel ongemakkelijk. De projectwerksters namen dat nogal op van 'ja, dat is gebeurd' en hebben nog met die persoon gebeld. Maar wat daar verder mee gebeurd is, weet ik niet.

Maar je was er wel van aangedaan.

Dat deed me in elk geval nadenken over mijn eigen fouten. Misschien was ik daar te verbaal assertief tegenin gegaan, dat kan altijd verkeerd overkomen natuurlijk. Ik ben me daar niet altijd van bewust. Ik probeer daar dan wel op te letten, maar toch gebeurt dat soms opnieuw. Ik heb dat al meer te horen gekregen. Maar ik denk wel dat ik daar in bijgeleerd heb. Ik heb aan die mensen les gegeven over computers, maar ik heb zelf van hen ook les gekregen. Bijvoorbeeld om met die verschillende soorten mensen om te gaan. In die zin was het voor

mij ook een 'aangename kennismaking'. Zo ben ik een cobegeleidster een aantal keer gaan halen, die is moeilijk te been. Dat ritje door de stad naar hier is dan ook plezant, dan vertelt die over vanalles en nog wat, over haar moeilijkheden en zo. Normaal gezien ken je die mensen niet en kom je daar niet. Iets anders dat ik overigens ook leerde, is dat ik graag lesgeef. Ik had dat nog nooit gedaan. En al doende heb ik dat ook beter onder de knie gekregen. Zelfs als er vragen kwamen waar ik niet kon op antwoorden. Dan ging ik dat opzoeken en gaf ik de volgende les een antwoord. Ik vond dat lesgeven altijd heel plezant, ik wil dat in de toekomst nog doen.

Welk soort lessen heb je allemaal gegeven?

Normaal gezien gaf ik één keer per week een basis-cursus. Maar soms moest ik al eens inspringen voor iemand en werd dat twee of zelfs drie keer. Dat was op verschillende plaatsen in de stad en die laptops werden dan telkens naar daar gebracht. In het begin installeerde ik die zelf, maar daarna liet ik die staan en konden de deelnemers ze zelf uitpakken en installeren. Dan komen ze natuurlijk ook van alles vragen, over die kabeltjes en zo, zo leerden ze ook veel bij.

De cursussen zijn geëvolueerd van 'ontdek de pc en het internet', naar cursussen zoals 'Word' of 'Google', wat meer gespecialiseerde dingen. En aan de mensen van de doe-ateliers die dingen op dvd zetten, heb ik wel eens iets uit Office aangeleerd. Dat werd ook met de lesgevers samen afgesproken wie wat kon geven. In het begin waren wij maar met een paar, daarna is dat een heel grote groep geworden, misschien wel 15 lesgevers, niet-armen en armen. Het gebeurde ook wel dat er begeleiders waren die 's morgens belden omdat ze iets aan de hand hadden, iets met hun kinderen of met hun man,... soms stond ik er dan alleen voor, maar dat

ging ook. Alles ging dan wat trager, maar ik maakte daar geen punt van. Maar als de cobegeleider er was, was het beter. Dat was een meerwaarde. Ik was me ook altijd wel bewust van het doel van het project. De hoofdbedoeling was niet 'lesgeven over pc's', maar 'mensen samen brengen'. En hoe gaan we dat doen? Met die pc's. Dat was duidelijk.

Je hebt het altijd graag gedaan.

Vast en zeker. Per jaar gaf ik een reeks of zes, zeven. En dan soms eens ergens inspringen, één keer per maand Literair Café ... ik vond het altijd aangenaam om erbij te zijn. Lesgeven blijft trouwens altijd boeiend. Ook al is dat hetzelfde vak, toch word je dat niet moe. Want de mensen die er zitten zijn altijd anders. Daar zitten altijd interessante mensen tussen, zowel arm als niet-arm. Die maken het ludiek en plezant om les te geven. Mijn boekje had ik op den duur niet meer nodig, ik ging gewoon in op de vragen. Of soms moest ik dingen weerleggen als dat nodig was, dat gaf dan discussie in de groep. Maar dat is ook goed, dat lost zichzelf meestal op. Het is plezant om je eigen kennis door te geven aan anderen, en daar moet niks tegenover staan. Als ze bijvoorbeeld aanbieden om kilometers te vergoeden, hoeft dat voor mij niet. Als ze vragen om te komen helpen, dan ga ik helpen en daar moet ik geen geld voor hebben. Wat er tegenover staat, is het contact met die mensen, dat is veel belangrijker. Ik vind dat aangenaam om met die mensen samen te werken. En dat zijn mensen waar ik anders nooit mee in contact zou gekomen zijn en die je misschien onbewust afstoot. Nu ga je daar toch minder snel uw blik van afwenden, en misschien zelfs gemakkelijker een gesprek mee aanknopen.

Ik besef nu ook veel beter dat er veel armen rondlopen, vroeger zag ik dat minder. De laatste tijd komt dat wel meer in de media, maar je wordt je toch bewuster dat er veel armen zijn. Vijf jaar

geleden werd daar niet zoveel over gesproken. Nu merk ik dat alleszins veel meer op.

Wat valt u op aan armoede. Wat raakt u daar het meeste in?

Dat dat erg is. En dat ze zo een andere logica hebben. Mensen die in armoede leven hebben een andere cultuur dan wij, en ik begrijp dat niet altijd. Ze kunnen er overigens zelf dikwijls niet aan doen dat ze in armoede beland zijn. Als je daarin geboren bent, is het ook niet zo simpel om daar uit te geraken, besef ik nu. Kinderen die constant op straat rond lopen omdat hun ouders zeggen 'maak maar dat je weg bent en zorg dat je om tien uur thuis bent'. Wat gaan die zelf ooit aan hun kinderen zeggen als ze die hebben? Of als je regelmatig slaag ziet uitdelen, zul je dat wel normaal vinden zeker dat er regelmatig een klap wordt uitgedeeld? Die mensen hebben heel veel moed en doorzettingsvermogen. Moest ik zelf constant in zo een situatie geleefd hebben, ik zou het al lang opgegeven hebben. Voor iemand van de middenklasse is het ook niet simpel om in de topklasse te geraken, maar dat is minder erg. Die willen dat ook niet altijd. Maar ik versta wel dat als je beneden staat, dat je een stap hoger wil geraken. En als je dan soms ziet wat die allemaal doen, amaa! Ik heb daar veel respect voor, ook al heb ik dat misschien in het dagelijks leven niet altijd zo gedacht. Want sommige logica's of gedragingen of beslissingen kan ik moeilijk volgen. Dan denk ik 'dat zou ik zo nooit doen'. Maar wie ben ik om dat te denken? En we maken allemaal fouten. Ik kan ook een lijstje maken van dingen die ik beter anders had gedaan. Misschien zien wij dingen rapper in om problemen op te lossen, maar het zal zeker niet altijd gemakkelijk zijn om zo een problemen op te lossen. En als je niks hebt, is het moeilijk om aan een kleinigheid te geraken. Terwijl je als je veel hebt, gemakkelijk aan nog meer geraakt.

“Het is een hobby én ik help mensen. Dat is toch mooi.”

Alex Theus is sinds meer dan twee jaar vrijwilliger in het doe-atelier in Deurne, in buurtcentrum 't Pleintje. Hij werkte vroeger als operator in de chemie en begon bij 'Aangen@me kennismaking' toen hij net met pensioen was. Wanneer zijn vrouw volgend jaar met pensioen gaat, gaan ze samen iets zoeken om vrijwilligerswerk te doen.

Wat doen jullie in het doe-atelier?

We scannen dia's of foto's in op de computer en zetten die daarna op een cd, dvd of usb-stick. We zetten lp's op een cd – voor eigen gebruik – of video's die mensen zelf gemaakt hebben op een dvd. En mensen kunnen bij ons ook op de Wii komen spelen. Het doe-atelier is elke donderdag van 1 tot 4 uur open en we doen dat met drie vaste mensen. Er zijn ook twee of drie mensen die zelf hun eigen materiaal komen verwerken. Die hebben we eerst geleerd hoe dat moet.

Ik zet meestal lp's op een cd. Vroeger deed ik dat in één stuk, nu doe ik dat liedje per liedje. Dan kunnen mensen liedje per liedje kiezen, zoals op een echte cd. Ik kan twee lp's tegelijkertijd doen, want we hebben twee pick-ups en twee laptops. Ik moet wel altijd goed opletten, want tussendoor komen ze me vaak iets vragen, bijvoorbeeld als er iets mis is met een andere computer. Maar normaal gezien kan ik wel drie of vier lp's per middag doen. Sommige mensen brengen heel veel binnen, dozen vol dia's of lp's. Als dat op cd of dvd staat, neemt dat veel minder plaats in.

Hoe ben je hier beland?

Via mijn vrouw. Die werkt in een dienstencentrum en kende dit project. En omdat ik thuis met die dingen bezig was, zei ze dat dat misschien iets voor mij was. Ik had vroeger op het werk al met een pc gewerkt en ik heb ook veel zelf geleerd uit handboeken die ik gekocht had. Dia's en video's omzetten heb ik al doende geleerd. Dat had ik nog nooit gedaan. In het begin hebben ze me dat uitgelegd en nadien heb ik die methode een beetje aangepast.

Wat vind je positief aan dit project?

Ik doe graag dingen om mensen te helpen. En dit is ook een beetje een hobby, dat is mooi meegenomen. Ik werk hier samen met mensen die niet zover staan in de maatschappij, maar dat stoort mij niet. Voor mij is iedereen gelijk. Ik ben zelf 'uit de werkbroek gekomen' zoals ze vroeger zegden. Tussen die mensen voel ik me thuis. Ik ga ook elke week een middag naar het dienstencentrum om oude mensen te helpen met de computer. Die krijgen dat meestal van hun kleinkinderen en dan leg ik uit hoe dat werkt. Als zij dan een mail kunnen open doen of iets op het internet kunnen opzoeken, zijn die content.

Hier was een keer een Somalische dame die zonder werk zat. Die was hier komen helpen en was dia's aan het inscannen. Ik was zelf met iets anders bezig en toen ik eens ging kijken zag ik dat er met een aantal foto's problemen waren: de kop eraf, de voeten eraf ... dan moest ik even nadenken hoe dat kwam. Ze had die foto's gedraaid om in te scannen, in plaats van ze eerst in te scannen en ze dan op de computer te draaien. Toen moesten we alles opnieuw doen. Maar zo heeft ze wel geleerd hoe je dat moet doen.

Zijn er ook dingen die niet leuk zijn?

Niet echt. Ik relativeer veel. Iedereen heeft al eens een minder goeie dag, ik ook. Maar als het vandaag wat minder is, is het morgen misschien terug beter. Echte problemen met andere mensen heb ik hier nog nooit gehad. Ik heb heel veel geduld, zeker als ik aan mensen dingen uitleg. Als ze het niet verstaan of het vergeten zijn, leg ik het opnieuw uit. Eén keer was ik wel kwaad. Iemand kwam reclameren dat wij alleen dia's scannen maar er geen muziek bij zetten. Want in de winkel doen ze dat wel, zegde ze. Maar hoeveel betalen ze dan? Wij doen alles gratis. De mensen betalen alleen die dvd of die cd. Ik was zeven uur bezig geweest om die mevrouw haar dia's in te scannen, en dan komen reclameren? Dat vind ik erover. Maar dat is de uitzondering. Meestal zijn de mensen heel tevreden.

Ben je tevreden hoe het draait?

Ik ben hier heel content. Ik zou het ook zeker aan andere mensen aanraden. Het is een positieve bezigheid. Het brengt mensen samen, zelfs multicultureel. Wij zijn niet beter dan de anderen en de anderen zijn niet beter dan wij. Ik gaf vroeger les in de judo. Door de sport ben ik altijd bevriend geweest met mensen van andere culturen, bijvoorbeeld uit Indonesië en India. Nu heb ik ook mensen leren kennen uit Marokko, Turkije, Somalië ... Dat zijn dikwijls mensen waar je kan op rekenen.

“OVER MIJN LEVEN PRATEN IS MIJN JOB”

Elf jaar ervaring als ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting

De voorbereiding van het project ‘Een paar apart’ startte in 1999. Eind 2010 eindigt het project ‘Aangen@me kennismaking’. Gedurende twaalf jaar trokken twee projectwerkers aan de kar: Chris

Haesendonckx, opbouwwerkster bij Samenlevingsopbouw Antwerpen stad, en Annemie Wuyts, ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting bij vzw Recht-Op.

6

81

IN GOED
GEZELSCHAP

Elf jaar ervaring

Hoe is het allemaal begonnen?

CHRIS: Ik werkte reeds enkele jaren in de armoede-sector en stond mee aan de wieg van Recht-Op. Eens die organisatie op eigen vleugels vloog, startte ik een nieuw project en daar is 'Een paar apart' uit voortgekomen. In dat nieuwe project wilden we werken met armen en niet-armen. Ik ben zelf niet in armoede opgegroeid en ken dat alleen van horen zeggen. Dus wilde ik samenwerken met iemand die armoede wel van binnenuit kent. Het beroep 'ervaringsdeskundige' was toen nieuw voor ons. Het bestond al wel in de drugssector, met ex-verslaafden. Wij wilden dat nu toepassen op de armoedesector. Daarbij konden we terugvallen op het pionierswerk van vzw De Cirkel.

ANNEMIE: Ik was vroeger een jaar of vier lid geweest van Recht-Op. Door omstandigheden was ik de weg wat kwijt geraakt, ook financieel. Ik was in die groep terug sterker geworden en was mijn eigen weg gegaan. Ik werkte in een Poolcenter op het Kiel. Ik baatte daar de taverne uit, in loondienst. Ik heb altijd geleerd dat je hard moet werken om vooruit te geraken in het leven, dus deed ik dat daar ook. Ik werkte zeven dagen op zeven, 14 uur per dag. Die baas had beloofd dat er meer personeel zou komen, maar dat kwam niet. Na een jaar of twee werd ik dat stilaan beu. Plots kwamen er mensen van Recht-Op me daar zoeken voor een andere job. Wat die job precies inhield, was niet duidelijk. Op de sollicitatie wisten ze bijvoorbeeld ook niet goed wat ze moesten vragen. Maar ik dacht: ik zal wel zien wat het is, als het me niet bevalt kan ik nog altijd iets anders gaan zoeken. Het was in elk geval een goede manier om weg te geraken bij dat Poolcenter. Ik ben toen als ervaringsdeskundige begonnen bij Recht-Op.

Nu je weet wat het is, hoe omschrijf je dan je job als ervaringsdeskundige?

ANNEMIE: Dat is iemand die zelf in armoede is opgegroeid, aan den lijve ondervonden heeft wat het is om in armoede te leven, en die ondertussen de stap kan zetten om de eigen kwetsuren in te zetten in professionele taken of in het werk. Het is dus niet alleen dat je dat moet ervaren hebben - zo kan je wel beginnen - het komt er vooral op aan die ervaringen professioneel in te zetten. Ik kan bijvoorbeeld mensen een spiegel voorhouden: 'kijk, je zit er nu in, maar het kan ook anders'. Ik sta nogal dicht bij de mensen. Ik kan tegen iemand in armoede soms heel andere dingen zeggen dan Chris, van mij pikken ze dat. Wanneer je bijvoorbeeld iets gedaan wil krijgen op een dienst, eisen mensen vaak hun rechten op. Maar de manier waarop ze dat doen, heeft vaak het omgekeerde effect. Ik kan dan makkelijker tegen hen zeggen dat ik dat vroeger ook zo deed, maar zo meer deuren zag toegaan dan opengaan. En dat ik het nu op een rustige manier ga vragen in plaats van te gaan stellen wat mijn rechten zijn. Dat verschil horen ze dan wel. En soms kan ik mensen ook heel persoonlijk aanspreken, bijvoorbeeld dat iemand die wat struiser is beter zijn T-shirt over zijn broek draagt dan erin.

Heeft dat met uw achtergrond te maken, of met uw persoon?

ANNEMIE: Dat zal wel samenhangen, maar mijn achtergrond speelt zeker mee.

CHRIS: Dat verschil in achtergrond is heel belangrijk. Ik kom zelf uit een arbeidersgezin en mijn vader is gestorven toen ik 14 jaar was. Wij hadden thuis niet veel geld, maar ik heb nooit het gevoel gehad

arm te zijn. Wij hadden geen auto, gingen bijna nooit naar het buitenland op vakantie en ik had ook geen merkkledij of zo. Maar ik heb nooit het gevoel gehad dat ik uitgesloten was.

ANNEMIE: Ik wel, als gezin, op school, bij de jeugdbeweging. Wij zaten thuis op het muurtje te kijken naar de kinderen die bij de chiro aan het spelen waren, maar 'dat was niks voor ons'. Dat werd thuis ook zo gezegd. Mijn oudste broer en ik hebben bijvoorbeeld een paar jaar korfbal gespeeld. Dat was hoogst ongewoon. Achteraf bekeken kwam dat vooral door enkele mensen in die club die ons meetrokken. Want onze kleren waren nooit gewassen, onze schoenen waren te klein of kwijt, een colaatje drinken ging niet. Die mensen regelden dat dan voor ons. Maar toch was dat vaak niet leuk. Iedereen zat dan met een pakje chips na de match, en dan moesten wij een beetje zielig staan kijken als een schooier om ook een zakje te krijgen. Dat klinkt belachelijk, maar zo werkt het wel. Hetzelfde met de muziekschool. Een lerares op school liet mij meegaan, ik moest dan geen lidgeld betalen en kreeg een muziekblok van haar. Maar toen we elke dag op piano moesten oefenen, moest ik afhaken. Wij hadden thuis wel een elektrisch orgel maar dat is niet hetzelfde.

Ik heb zelf nog altijd de reflex dat ik kinderen alles wil gunnen. Ik heb een petekind, en elk jaar tegen 1 september steek ik die in het nieuw. Voor haar eerste schooldag koop ik altijd splinternieuwe kleren, tot onderbroeken toe. Ik ben zelf nooit in nieuwe kleren naar school gegaan. Dat waren altijd afgedankte kleren, er kwam altijd wel een zak van ergens terecht met oude kleren en oude schoenen. Ik heb nooit mijn eigen keuze kunnen maken. Dat tekent een mens, en die kronkel zit nog altijd in mij. Ik wil niet dat mijn petekind wordt uitgelachen op school omdat zij geen nieuwe kleren aan heeft of kleren die uit de mode zijn.

Het blijft een groot verschil tussen erbij horen en er niet bij horen.

ANNEMIE: Bij ons was de regel dat je op je 14 jaar ging werken. Ik was 't school beu en ze zegden met een 'blijf dan maar thuis en ga maar werken. Dan kan je terug binnen brengen wat wij in u hebben gestoken'. Ik ben toen op leercontract gegaan.

CHRIS: Terwijl bij ons thuis school heel belangrijk was. Mijn ouders hadden zelf niet lang school kunnen lopen en wilden echt dat hun kinderen het beter hadden. Dat is een fundamenteel verschil tussen Annemie en mij: armoede zelf beleven is anders dan de verhalen kennen van horen zeggen. Voor mij ontbrak er dus iets om zo een project van binnenuit te kunnen sturen. Annemie kon vaak mee een richting bepalen die wij zelf nooit zouden verzinnen. Ze kon op tijd zeggen 'nu zitten we mis hé, we moeten rapper of we moeten trager'. Zonder Annemie had dit project er totaal anders uitgezien.

ANNEMIE: Ook voor de deelnemers speelde ik een belangrijke rol. Ik kan op een gelijkwaardig niveau praten met mensen in armoede, en dat voelen zij ook zo aan. En met mensen die niet in armoede leven, kan ik doorpraten op een manier dat ze dat niet met hun duopartner kunnen. Als zij bijvoorbeeld boos zijn of in de war omdat ze iets niet verstaan, kan ik dat proberen te plaatsen.

Toen je hier begon te werken, had je die ervaring nog niet. Hoe liep dat toen?

ANNEMIE: In het begin was dat verschrikkelijk. Ik kende de sociale sector niet, die vergadercultuur vond ik heel erg. Volgens mij werd er heel veel geleverd, in plaats van iets te doen. Dat is mijn achtergrond als arbeidster. Je moet je bewijzen, je

moet dingen doen om je geld te verdienen, je moet werken.

CHRIS: Annemie had het gevoel dat wij niet werkten. Alleen maar koffiekletsen en babbelen over het werk, in plaats van te werken. Ze vroeg zich dikwijls af ‘wat zitten we hier eigenlijk te doen?’ Dan begon ze op een vergadering haar nagels te lakken, dan deed ze nog iets nuttig vond ze. Maar het klopt dat het in het begin heel onduidelijk was, ook voor ons.

ANNEMIE: Ik ben nogal praktisch ingesteld. Dus hield ik mij bezig met koffie zetten, de afwas doen, een beetje opruimen ... Als ik dan vroeg wat ze precies van mij wilden, wisten ze het ook niet. Dan zegden ze ‘gewoon hé, mee nadenken vanuit uw armoede’. Tja.

CHRIS: Omdat het nieuw was, wilden we dat ook niet zelf zomaar invullen. We wilden dat in samenspraak met een ervaringsdeskundige doen. In het begin praatten we bijvoorbeeld veel over mensen hun netwerken. We werkten dan met drie cirkels: mensen die dicht bij je staan, 2de, 3de kring. Soms was dat heel confronterend. Iemand benoemde bijvoorbeeld de non op het internaat vroeger als haar moeder. Of hoe centraal hun huisdier in hun leven staat. We praatten dus over hun netwerken en ook over cultuur. In de groep van Recht-Op vertelden mensen dat ze bijna nergens naartoe gingen. Cultuur was voor hen onbekend terrein. We zijn dan begonnen om dingen in groep te doen, nadien is dat geëvolueerd naar duo-uitstappen.

ANNEMIE: In het begin was dat heel amateuristisch. Wij zitten niet zover van tram 12 en we keken op een stadsplan welke culturele centra daar gemakkelijk bereikbaar mee waren. Daar zijn we dan gaan bedelen voor tickets en die verdeelden we dan in onze groep van armen en niet-armen. Toen we de

deelnemers vroegen waar ze graag naartoe wilden, konden de niet-armen dat goed benoemen, de armen niet. Die zegden ‘ik zou het niet weten, ik heb nog nooit zoiets gedaan’. Zo zijn die duo’s ontstaan.

Werd al doende de taak van de ervaringsdeskundige duidelijk?

CHRIS: In het begin praatte Annemie vooral vanuit haar eigen ervaringen. Haar inbreng kwam vanuit haar buikgevoel en haar eigen netwerk en haar eigen ervaringen met armoede en met cultuur. Eigenlijk zocht ze al doende haar weg. Annemie kreeg haar opleiding op de werkvloer.

ANNEMIE: De Link was toen voor het eerst met een vorming gestart voor ervaringsdeskundigen. Ik ben die gaan volgen, want ik had de titel wel maar wist niet wat het inhield. Maar omdat ik al als ervaringsdeskundige werkte – ik was de enige van de groep – dacht iedereen: ‘ah, die weet hoe dat moet’. Maar dat was niet zo. Dat was dus heel ingewikkeld. Het was ook niet mijn ding. We moesten daar de eerste drie maanden ons levensverhaal vertellen, tegen toen nog wildvreemde mensen. Maar ik had niet de behoefte mijn ziel daar op tafel te leggen, want wat moet je daar dan verder mee? Dat werkte niet zo goed voor mij.

CHRIS: Wat in die tijd zeker meespeelde, ook bij ons, was de vraag hoe je omgaat met de ervaringen van mensen in armoede. Het ene uiterste is ‘de arme heeft altijd gelijk’. Dat is ook zo: als die zegt ‘een arme voelt zo’ dan is dat zo. Dan kan ik moeilijk zeggen dat dat niet waar is. De andere kant is dat je situaties ook anders kan inschatten. En dat je op den duur zit te strijden over ‘wat is waar?’ en ‘wat is niet waar?’ Wie heeft er hier gelijk? Dat helpt u niet altijd verder. Dat is een moeilijk evenwicht. Als

duo is onze kracht altijd geweest dat wij heel veel gepraat hebben. Babbelen en blijven babbelen.

ANNEMIE: Ja, wij hebben ook regelmatig in die twee uitersten gezeten. Dan zei Chris wit en ik dacht zwart, of helemaal andersom. Door veel te praten geraakten wij dan toch alle twee in de grijze zone waardoor er een consensus kwam. We hadden ook veel meer op ons wit-zwart standpunt kunnen blijven staan.

CHRIS: Wij zijn allebei nogal praters, dat was wel een meevaller. We bleven altijd opnieuw aan mekaar vragen: waarom zeg je dat, en waarom vind je dat?

ANNEMIE: Ik ben nogal recht door zee. Als iets op mijn lever ligt, dan zeg ik het. Dat heb ik van vroeger meegekregen: je moet altijd zeggen waar het op staat. En als er iets is, moet je op tafel kloppen. Negen van de tien keer werkt dat averechts natuurlijk. Maar ik merkte bijvoorbeeld dat Chris op een vergadering vaak heel vriendelijk was tegen iemand, maar dan nadien zei dat ze die persoon niet kon uitstaan. Ik vond dat zo huichelachtig! Vriendelijk zitten koffie drinken met iemand terwijl je dat een blaaskaak vindt? Maar volgens haar was dat 'professioneel werken'. [lacht]

CHRIS: Annemie haar argument was dan 'ik ben overal en altijd mezelf'. Volgens mij speelt de context ook altijd een grote rol. Daar hebben we dagen, maanden, jaren over gepraat. Of over een vraag die in ons project heel veel aan bod kwam: wat zijn vrienden eigenlijk? Is het genoeg dat iemand 'hallo' zegt, of moet je samen een koffie gaan drinken, of moet je thuis bij elkaar op bezoek gaan ... Wanneer is het een kennis en vanaf wanneer is iemand een vriend? Wij zijn allebei heel nieuwsgierig gebleven naar elkaars leefwereld.

ANNEMIE: Wij zijn blijven proberen om over ons eigen muurtje te kijken. Niet in de zin van 'mijn leefwereld is beter dan die van u', maar wel geboeid door de dingen die anders zijn dan wat we zelf kennen. Onder mensen in armoede bestaat soms een wat romantisch gevoel van 'wij verstaan mekaar, wij zeggen waar het op aan komt, wij zijn heel solidair met elkaar.' Als ervaringsdeskundige versterkt het feit dat ik arm ben mijn identiteit. Maar dat wil niet zeggen dat ik het allemaal weet, hé? Ik weet zelf de dingen die ik heb meegemaakt. Maar armoede is zo een brede wereld, er zijn nog honderdduizenden andere werelden, het totaalbeeld zie je nooit. Je kent wat je zelf hebt meegemaakt toen je opgroeide, en misschien heb je daarnaast nog een aantal dingen gezien. Maar het totaalbeeld van DE armoede heb je nooit in je vingers of in je hoofd, dat heeft niemand.

Was jullie onderlinge relatie een afspiegeling van de duopartners in het project?

CHRIS: Door onze eigen verhalen met elkaar uit te klaren, vonden we woorden om daar over te spreken. Wij moesten immers vaak met deelnemers praten om hun onderlinge verschillen uit te klaren. Ik geef een voorbeeld. Een duo ging samen naar de film en tijdens de pauze gingen ze naar het toilet. De arme betaalde niet voor de wc, de niet-arme wel. Die was daar nadien heel ontzet over, die vond dat dat echt niet kon om niet te betalen. Die vond dat zijn duopartner profiteerde ... terwijl die gewoon niet wist dat je moest betalen om naar het toilet te gaan en geen geld bij had. Dat uitklaren vraagt veel, want niet iedereen gelooft die uitleg dan en denkt 'daar zal wel iets anders achter zitten'. Zo zijn er heel veel voorbeelden.

ANNEMIE: Twee alleenstaande moeders gingen met hun kinderen naar een optreden van de Wereld van K3. Die vrouw in armoede had veel verteld over hoe moeilijk het is om in armoede te leven en rond te komen, en die andere was daar wat door gepakt. Ze gaan met de tram naar huis en wanneer ze afstappen zegt die vrouw in armoede 'en nu ga ik naar de Quick, ga je niet mee?' Waarop die andere zegt: 'Nee, dat is te duur.' Die was daar echt van aangedaan. Die zei me naden verontwaardigd: 'Ik doe dat niet, ik moet ook zien wat ik doe met mijn budget. Dus ga ik daarna niet meer naar de Quick. En zij doet dat wel, terwijl ze de hele tijd in mijn oor zit te toeteren hoe arm ze is?' Terwijl die vrouw in armoede haar kinderen gewoon eens iets wilde gunnen, want die dingen had zij als kind nooit gekregen. Dat kwam toen goed uit dat die tickets voor K3 gratis waren. En ze moest zich al altijd heel de week vanalles ontfeggen, op zaterdag mocht er dan eens iets extra. Dat is ook een beetje je weg in de gewone wereld kopen: als je in de Quick zit heeft iedereen dat gezien en dan hoor je erbij.

CHRIS: Wij hebben er overigens voor moeten vechten dat dit soort commerciële optredens ook als cultuur beschouwd worden. Mensen in armoede zijn daar zot van. Dat flitst elke vijf minuten voorbij op tv, er hangen overal affiches en half Vlaanderen gaat daar naartoe! Maar dan krijg je als commentaar 'dat is niet cultuur genoeg' of 'ze moeten daar toch iets van leren!'. Dat is dan zogezegd geldklopperij en 'je moet de mensen toch geen lekstok voorhouden?' Wat is er mis met een goede lekstok? Die culturele normering speelt héél sterk, zowel bij cultuur maar ook bij ICT. Het móét didactisch zijn. Als mensen in armoede iets over computers willen leren, moeten ze daar meteen mee leren solliciteren en werk zoeken. Terwijl ze misschien gewoon spelletjes willen doen zoals duizenden andere mensen? Onderhuids speelt altijd het idee van volksverheffing.

ANNEMIE: Mensen in armoede hebben het minst, maar ze moeten altijd het meest bewijzen. Ze moeten altijd maar bezig zijn met uit hun miserie te geraken, bewijzen dat ze vooruit willen, nooit relaxen, 24 uur op 24 bezig zijn...

CHRIS: Maar er is wel een evolutie, ook in de culturele sector. Mensen in armoede leven constant in stress, van kleins af aan en uitzichtloos lang. Daar mag je tegenwoordig gelukkig al over praten. Een avondje zonder stress brengt misschien veel meer op dan een bijscholing, want dat geeft soms extra stress...

Wat is jouw belangrijkste bijdrage als ervaringsdeskundige in dit project?

ANNEMIE: Ik heb mee vorm gegeven aan het project. Als we iets wilden uitproberen, of iets werkte niet zo goed, dan gingen we altijd na hoe dat kwam. Ik zocht dan mee naar manieren om dat anders aan te pakken. Maar mijn grote aandeel was vooral dat ik aan weerskanten de andere wereld heb kunnen laten zien. Mensen in armoede hebben dikwijls het gevoel 'tegen u kan ik praten over zo een dingen'. Zij voelen aan dat ik hun leefwereld ken. En mensen die niet in armoede zijn opgegroeid, komen vaak dingen vragen zoals 'waarom is die altijd afwezig?', 'waarom komt die altijd te laat?', of 'waarom staat die daar nu ineens een half uur te wenen, je komt hier toch maar alleen om vrijwilligerswerk te doen?'. Dan probeer ik dat uit te leggen en dan zeggen ze 'ah, nu snap ik het'. Dan begrijpen ze beter waarom iemand altijd het nieuwste van het nieuwste in huis wil hebben, of waarom die perse naar de Quick willen gaan. Ik ben in die rol gegroeid, want in het begin kende ik de niet-arme kant ook niet. Die heb ik hier leren kennen. De eerste zes jaar hebben Chris en ik onze dagtaak 100 procent samen uitgevoerd: vergaderingen, verslagen maken,

huisbezoeken doen, intakegesprekken, wij deden alles samen. Dat is heel erg nodig geweest voor mij.

CHRIS: En voor mij heel confronterend en verhel-
derend. Ik moest telkens weer blootleggen waarom
ik iets doe. Ik werd gedwongen om na te denken bij
alles wat ik deed. Elke stap telde. We moesten ook
samen het overzicht houden. We hingen dan kaart-
jes aan de muur om duidelijk te maken: daar willen
we naartoe, dat zijn we nu aan het uitproberen, als
dat niet werkt laten we dat weg, dan moeten er
weer dingen verschuiven, ... dat werkte wel.

ANNEMIE: Dat hielp ons ook om samen het over-
zicht te houden.

CHRIS: Pas later realiseerde ik me hoe moeilijk
projectmatig werken is voor een ervaringsdes-
kundige. Die job is immers niet afgebakend. Je zit
altijd met onzekerheid, je weet nooit waar je gaat
uitkomen. Soms weet je het écht niet meer. En bij
'Aangen@me kennismaking' kwam daar ook nog
heel veel praktisch werk bij om de computerlessen
te organiseren. Dat was soms heel stresserend. Je
moet eigenlijk vanuit jezelf genoeg rust hebben van
'we geraken er wel', ook al weet je niet waar.

ANNEMIE: En ik ben pas gerust als we er zijn. Ik weet graag waar ik aan toe ben en hou de dingen graag onder controle. Die drie jaar dat ik met computers heb moeten zeulen waren een hel. Ik wilde dat alles perfect in orde was, terwijl een cursist of een lesgever niet kwaad wordt als er eens een muis wat minder goed marcheert, of als de laptop nog niet is opgesteld. Maar bij projectwerk komt altijd veel onzekerheid kijken. Dat geeft veel meer stress dan een meer afgelijnde job. Ik heb graag duidelijkheid van 'dit is het'.

CHRIS: Als er bijvoorbeeld computers gepikt werden, dan was ik daar ontzettend boos over, want ik voel me verantwoordelijk voor dat gemeenschapsgeld. Annemie was daar ook heel boos over, maar vooral omdat het haar persoonlijk zo raakte. Dat was h  r verantwoordelijkheid, en dan had ze gefaald. Dat was alsof het over haarzelf ging.

Hangt dat verschil ook niet samen met de jobinvulling? Als ervaringsdeskundige zit een job veel dichterbij op je identiteit.

ANNEMIE: Vroeger thuis, als er dan al eens materiaal was, dan werd daar mee gesmeten. De dag dat ik thuis ben weggegaan heb ik de deur achter me toe getrokken en gezegd: zo nooit! Ik ben bijna obsessief geworden, helemaal de andere kant. Ik wil altijd alles in orde hebben en zorg dragen voor materiaal. Daar bovenop komt de verantwoordelijkheid. Als de computers zondagnacht gepikt worden, staan er maandagmorgen wel tien cursisten en vrijwilligers om les te volgen, hé. En ook al kan ik er niets aan doen, ik ben op dat moment wel verantwoordelijk.

CHRIS: Ik denk dat ook dat met ons levensverhaal te maken heeft. Ik reken dan heel erg op de mildheid van cursisten. Ik heb dat zelf niet gepikt, hé. Meestal hebben die deelnemers dan heel erg met ons te doen, maar Annemie voelt die verantwoordelijkheid anders aan. Ik heb een heel grote gerustheid 'alles komt wel in orde', terwijl Annemie dat niet heeft.

Heb je een idee wat het project bij mensen teweeggebracht heeft?

ANNEMIE: Dat is moeilijk te zeggen, want je hebt geen controlegroep. En als je al impact hebt, hoe blijvend is die? Hoe kan je bijvoorbeeld zien dat de deelnemers hun netwerk is verruimd? Hoe kan je dat meten?

CHRIS: Mensen vertellen ons dat ze een soort rood lampje in hun kop krijgen dat er vroeger niet zat. Iemand vertelde dat ze al jaren in een wandelclub

zit, en dat daar ook wel eens mensen zijn die eerst meewillen en dan afhaken. Die gaat daar nu naar toe, belt aan en vraagt 'hoe komt het dat je niet kon komen?' Dat zou ze vroeger nooit gedaan hebben. Mensen in dit project zijn meer alert geworden voor uitsluiting. Ze zien dingen die ze vroeger niet zagen.

ANNEMIE: Ik denk dat je het effect ook moet relativeren. Er waren mensen die wel in het project stapten en binnen dat kader contacten legden. Maar daarbuiten hadden ze toch eerder een houding van 'hou maar afstand'. Dan is het 'goeiendag' en genoeg. Dan gaan ze geen koffie meer drinken. Sommige wel, maar andere duidelijk niet. Dat geldt zowel voor de armen als voor niet-armen. Ik geloof niet dat die contacten bij iedereen blijven duren wanneer dat kader wegvalt. Neem bijvoorbeeld een arme en een niet-arme die naar de Elisabethzaal gaan. De niet-arme komt daar een nichtje tegen en die vraagt met wie hij op stap is. Die kan dan uitleggen 'ja maar, ik zit in een project'. Dat klinkt goed, dan doe je 'een goed werk'. Maar als je dat privé doet en je komt iemand tegen die niet vertrouwd is met die andere leefwereld, leg het dan maar eens uit.

Wat heeft het voor jezelf teweeggebracht?

ANNEMIE: Ik ben nu bijna twaalf jaar ervaringsdeskundige en volgde ondertussen ook een opleiding sociaal cultureel werk. Ik wil stoppen met ervaringsdeskundige te zijn. Ik blijf natuurlijk mijn achtergrond hebben en mijn kennis over armoede, maar ik wil een andere job. Ik wil niet telkens weer moeten spreken over mijn kwetsuren. Ik begin aan een nieuwe fase in mijn leven.

CHRIS: Dat zal voor mij ook een groot verschil maken. Ik start met een nieuw project met mensen die in armoede leven en als vrijwilliger aan de slag willen in doorsnee vrijwilligersorganisaties. Ik had tot nu toe altijd het gevoel dat Annemie 'in mijn hersens' zit. Als zij er niet meer is, zal die stem toch afzwakken.

ANNEMIE: Ik vind het ook wel erg om te vertrekken. Door hier zo intensief in tandem te werken, heb ik een heel andere wereld leren kennen. Wij praatten heel veel over netwerken, over vriendschappen, hoe zit dat bij mekaar, hoe denk jij daar over, hoe denk ik daar over ... Dat heeft mij ook privé aan het denken gezet. Ik ben bijvoorbeeld heel mijn adresboekje afgegaan en vroeg me dan af of die honderd mensen nu allemaal vrienden waren? Of zijn dat gewoon kennissen? Als ik echt de definitie van vriendschap aanhield, dan eindigde ik nog met twee mensen. Dat geeft wel een beetje het gevoel van 'ik ben hier helemaal alleen op de wereld'. Door mijn studies ben ik eigenlijk aan een heel nieuw netwerk begonnen. Door te verhuizen heb ik ook heel letterlijk afstand genomen van mijn vroegere omgeving. Dat was nodig.

Hoe is uw rol van ervaringsdeskundige geëvolueerd?

ANNEMIE: Ik ben die rol altijd blijven oppakken, maar dat is wel geëvolueerd. De eerste jaren gewoon vanuit mijn ervaring, nadien veel meer vanuit een professionele houding. Ik ben zelf ook veranderd. Door die opleiding kreeg ik een kader, kastjes en schuifjes in mijn kop om dingen te plaatsen. Dat had ik vroeger niet.

CHRIS: Ook de context is veranderd. De computerlessen van 'Aangen@me kennismaking' vonden plaats op vijf, zes verschillende plekken, wat ons nogal overspoelde met veel praktisch werk. Daardoor bleef er minder ruimte over voor duo- of triobabbeltjes dan bij 'Een paar apart'. Daar gebeurde het meeste praktische werk door de culturele partner. Achteraf bekeken hadden we voor de computerlessen beter samengewerkt met een ICT-partner, en dan zoeken hoe we onze mensen daar een plaats konden in geven. Maar dat ging toen niet. Maar het is wel een belangrijke conclusie: teveel praktisch werk gaat ten koste van de tijd die je in mensen kan investeren. En daar is het tenslotte om te doen.

ANNEMIE: Mijn rol kwam de laatste jaren dus minder uit de verf. De laatste jaren wisten sommige mensen zelfs niet meer dat ik hier als ervaringsdeskundige werk.

CHRIS: De maatschappelijke context is nu ook ingewikkelder dan tien jaar geleden. Zo was er een Afrikaanse vrouw die in haar land van herkomst hoog opgeleid is, maar hier op het OCMW staat. Zij kent heel veel van computers, voor ons is dat een toffe vrijwilliger. Maar hoe praat je met zo iemand over 'haar armoede'? Zij heeft heel veel baggage, maar is op dit moment financieel arm en ze wordt hier maatschappelijk uitgesloten. Vroeger konden we veel makkelijker praten met Belgische mensen in armoede. Dat was een duidelijke groep. Nu zijn er ook veel armen die niet van Belgische afkomst zijn en die uitsluiting ervaren, maar dat is heel anders dan generatiearmoede. We spreken nu veel meer van kansengroepen.

Wat is de meerwaarde van een ervaringsdeskundige in zo een project?

CHRIS: Die vragen krijgen we altijd. Die meerwaarde is er per definitie. Wij hebben twaalf jaar als tandem gewerkt en zonder die samenwerking was het nooit hetzelfde geweest. Annemie heeft ook nooit moeten 'bewijzen' dat haar inbreng er toe doet. Dat zou niet correct zijn. De sterkte is dat Annemie vanuit haar eigen leven vertrekt en dat raakt mensen. Zij straalt ook veel kracht uit en is ook een voorbeeld voor anderen. Ze laat zien dat je eruit kan geraken, dat je kan evolueren.

ANNEMIE: Ja, maar ik ben niet zo naïef te denken dat alle mensen in armoede zomaar een weg kunnen bewandelen om eruit te geraken. Dat zijn er maar enkelen hé. Ik heb de kans gekregen om twaalf jaar in dit project mee te draaien. Die beleving, ervaring, kennis, loon... dat zijn ongelooflijke kansen. Daar ben ik me heel erg van bewust.

"Empowerment wil kwetsbaarheden leren zien en begrijpen vanuit het perspectief van de betrokkenen zelf, het 'insidersperspectief', en hecht dan ook grote waarde aan ervaringskennis en -deskundigheid. Die begrippen duiken op in de jaren 1990, in Vlaanderen bijvoorbeeld in de context van armoedebestrijding, in Nederland binnen de geestelijke gezondheidszorg. Het besef van deskundigheid is een sterke bron van empowerment voor de betrokkenen. Maar er is meer: door het insidersperspectief verbetert ook de kwaliteit van de hulp- en dienstverlening en vermindert de afhankelijke opstelling van hulpvragers (Knooren & van Haaster 2008)."

Tine Van Regenmortel

* In : Verbindend werken in de hulpverlening: bouwsteen voor een veerkrachtige samenleving, p138

'EEN PAAR APART' EN 'AANGEN@ME KENNISMAKING'
ZIJN EEN INITIATIEF VAN:

**Vzw Recht-Op, verenigingen waar armen
het woord nemen**

Hendriklei 19, 2660 Hoboken
tel. 0473 / 240 055
e-mail coördinatie@recht-op.be
website www.recht-op.be

Samenlevingsopbouw Antwerpen stad vzw

Gasstraat 12-14, 2060 Antwerpen
[Rudi Smis - directeur](#)
tel. 03 / 325 67 00
e-mail rudi.smis@samenlevingsopbouw.be
website [www.samenlevingsopbouw.be / antwerpenstad](http://www.samenlevingsopbouw.be/antwerpenstad)

MEER INFO:

'Aangen@me kennismaking'

Hendriklei 19, 2660 Hoboken
[Chris Haesendonckx](#)
tel. 0485 / 311 679
[Annemie Wuyts](#)
tel. 0486 / 877 774
e-mail aangename.kennismaking@gmail.com

Cultuurcafé en 'Een paar apart' Kiel

Hendriklei 19, 2660 Hoboken
[Hanne Deckers](#)
tel. 0486 / 484 368
e-mail cultuurcafé.derits@antwerpen.be

Cultuurcafé en 'Een paar apart' Borgerhout

Wijnegemstraat 65, 2140 Borgerhout
[Nathalie Libbrecht](#)
tel. 0485 / 032 833
e-mail cultuurcafe.borgerhout@recht-op.be

PARTNERS VAN DE CULTUURCAFÉS

Cultureel ontmoetingscentrum NOVA

Schijfstraat 105, 2020 Antwerpen
[Lieve Petit](#)
tel. 03 / 259 04 20
e-mail nova@stad.antwerpen.be
website www.nova-kiel.be

De Roma

Turnhoutsebaan 286, 2140 Borgerhout
[Maarten Jacobs](#)
tel. 03 / 292 97 53
e-mail maarten@deroma.be
website www.deroma.be

't Werkhuys

Zegelstraat 13, 2140 Borgerhout
[Evi Verrijcken](#)
tel. 0473 / 13 17 62
e-mail evi.verrijcken@stad.antwerpen.be
website www.werkhuys.be

MOGELIJK MET [FINANCIËLE] STEUN VAN

- Agentschap Sociaal Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen, afdeling Volksontwikkeling en Lokaal Cultuurbeleid
- Cera
- District Borgerhout
- Fonds Vrijtijds participatie voor mensen die in armoede leven
- Hiva
- Koning Boudewijnstichting
- Lokaal netwerk, afsprakennota participatie van mensen in armoede
- Ministerie van Cultuur, kabinet Anciaux
- Nationale loterij
- OCMW Antwerpen
- Stedenfonds, Cultuur voor iedereen
- Telenet Foundation

BIBLIOGRAFIE

Haesendonckx C. & Wuyts A. [2005], Een paar apart - gearrangeerde ontmoetingen tussen mensen die in armoede leven en mensen die niet in armoede leven, 56 p.

Kal D. [2001], Kwartiermaken: werken aan ruimte voor mensen met een psychiatrische achtergrond, Amsterdam/Baarn: Boom, p.224.

Mathijssen M., Van Regenmortel T, Fransen K., Van-derhaeghen M., Haesendonckx C., Kauwenberghs M, Zwaenepoel H., [red.] [2009], Vrijwillig werkt - aan de slag met vrijwilligers uit kansengroepen, Samenlevingsopbouw Antwerpen stad vzw, 80 p.

Van Regenmortel T. [2008], Zwanger van empowerment. Een uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg, oratie, Fontys Hogescholen, Eindhoven, p.76.

Van Regenmortel T. [2009], Empowerment als uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg, Journal of Social Intervention: Theory and Practice, volume 18, issue 4, p.22-42

Van Regenmortel T. en Peeters J., [2010], Verbindend werken in de hulpverlening: bouwsteen voor een veerkrachtige samenleving, in: 'Een veerkrachtige samenleving, sociaal werk en duurzame ontwikkeling', Jef Peeters (red.), [2010], uitgeverij Epo, 12 p.

Recht op cultuur - drempels die mensen in armoede belemmeren in hun culturele participatie'. [2001], een uitgave van Recht-Op vzw i.s.m. Riso-Antwerpen, 31 p.

Toegankelijke cultuur - een handleiding voor een cultuurparticipatieproject [2008], een uitgave van cultuurcentrum de Werft, Geel, 38p.

Genieten van cultuur - weetjes en tips [2009], een uitgave van de Antwerpse Cultuurcentra, APGA, Recht-Op en de deelnemers van de Cultuurcafés en Cultuur Proeven, 14 p.

COLOFON

‘In Goed Gezelschap - gearrangeerde ontmoetingen tussen mensen die in armoede leven en mensen die niet in armoede leven’ is een uitgave van Recht-Op vzw en Samenlevingsopbouw Antwerpen stad vzw, december 2010

Samenstelling: Chris Haesendonckx, Annemie Wuyts, Hanne Deckers, Nathalie Libbrecht

Redactie: Stefaan Vermeulen

Lay-out: MadeByHanna

Foto's: Jeroen Deriemaecker, Dirk Cornelis, Cuauhtemoc Garmendia, François De Heel, Frank Loosen en Nick Bogaert

Recht-Op vzw en Samenlevingsopbouw Antwerpen stad vzw willen alle mensen die ooit deelnamen aan ‘Een paar apart’ en ‘Aangen@me kennismaking’ hartelijk danken voor hun durf, inzet en betrokkenheid. Zeker de mensen die meewerkten aan dit boekje. Hun ervaringen zijn de fundamenten van dit verhaal.

V.U. Rudi Smis

IN GOED GEZELSCHAP

Tientallen mensen in armoede stapten uit hun isolement. Samen met mensen die niet in armoede leven, deden ze leuke dingen in hun vrije tijd, in een ontspannen sfeer. Armen en niet-armen gingen honderden keer op culturele duo-uitstap of ontmoetten elkaar in het Cultuurcafé, leerden in 'Aangen@me kennismaking' met computers werken, gaven samen les en hielpen anderen als vrijwilliger. Ze deden samen dingen die ze zonder het project nooit samen zouden doen. Allemaal unieke ervaringen waar mensen in armoede normaal gezien niet aan toe komen. Niet dat ze dat niet willen, maar meestal ontsnappen zij niet aan de dagelijkse stress en slechts zelden krijgen ze de kans. Op eigen kracht kunnen zij die kansen niet creëren. Mits een volgehouden participatieve aanpak kan dat wel.

De getuigenissen spreken voor zich.

"Ik ben blij dat ik eens van tussen mijn vier muren ben."

"In het begin kende ik die mensen niet. Maar nu valt dat wel mee."

"Ik doe nu dingen die ik vroeger niet zou durven."

"Als je iets doet als vrijwilliger, dan rekenen die mensen op u."

"Ik sta nu veel steviger in mijn schoenen."

"Ik ga altijd met een blij gevoel naar huis"

"Ik zou het niet meer kunnen missen."

Elf jaar praktijkervaring toont aan dat mensen in armoede hun isolement kunnen doorbreken. Dat zij samen met niet-armen drempels kunnen overwinnen.

Dit boekje vertelt hoe deze projecten tot stand kwamen en groeiden. Hoe er duo's, trio's en kleine groepjes gevormd werden van armen en niet-armen. Hoe zij elkaars leefwereld ontdekten en lief en leed deelden. Hoe de verschillende projecten georganiseerd werden en verder groeiden. Hoe de ervaringsdeskundige in armoede en sociale uitsluiting de ontwikkeling van de projecten mee vorm gaf. Hoe structurele drempels overwonnen kunnen worden. Het boekje eindigt met getuigenissen van mensen die het allemaal meemaakten. Bemoedigende verhalen.

Hopelijk ook inspirerend voor wie dezelfde weg wil inslaan.